

HP 2000:07

GÖTEBORGS UNIVERSITETSBIBLIOTEK

1001128024

Handels- och administrationsprogrammet

Gy2000

Programmål, kursplaner, betygskriterier och kommentarer

TILLHÖR REFERENSBIBLIOTEKET
UTLÅNAS EJ

93

Skolverket

plan

Pedagogiska biblioteket

REF

Eab

Exl

Handels- och administrationsprogrammet

Programmål, kursplaner, betygskriterier
och kommentarer

Beställningar till:
Fritzes Kundservice
106 47 Stockholm
Telefon: 08-690 91 90
Orderfax: 08-690 91 91
E-post: order.fritzes@liber.se
Internet: www.fritzes.se

Handels- och administrationsprogrammet
Upplaga 1
ISBN 91-38-31677-3
Omslagsillustratör: Kari Modén
Grafisk formgivning: Pangea design AB
© Skolverket och Fritzes
Tryck: Centraltryckeriet Borås 2000

Innehåll

Inledning 5

Målstyrning 6

Nationella styrdokument 6

Lokala styrdokument 7

Programmålets syfte 8

Programmål (SKOLFS 1999:12) 9

Kommentarer till programålet 11

Samverkan med arbetslivet 12

**Handels- och administrationsprogrammets
struktur 14**

Programstruktur i sammandrag 14

Valbara kurser 15

Projektarbete 16

Individuellt val 16

Gymnasiepoäng 17

Hur hänger allt ihop? 18

Att tänka programinriktat 19

**Skolverkets föreskrifter och allmänna råd om kurser i
gymnasieskolans nationella program 20**

Handels- och administrationsprogrammet SKOLFS 2000:1

bilaga 1 och 8 20

Skolverkets föreskrifter om kursplaner och betygskriterier för kurser i handels- och administrationsprogrammet 23

Kursplaner och betygskriterier 23

Poängplan 140

Inledning

Förändringar i omvärlden leder till att krav ställs på förändringar inom skolan. För att möta dessa krav har de nationella styrdokumentet delvis fått ett förändrat innehåll jämfört med tidigare. Programmålen är skrivna på ett annat sätt, med en längre sammanhängande text som tydligare beskriver programmets karaktär och uppbyggnad. Samtidigt som programmålen och skolans ansvar gjorts tydligare har alla kursplaner bearbetats och moderniserats.

Att ompröva och förändra är själva drivkraften i systemet med målstyrning och resultatansvar och något helt nödvändigt i ett samhälle som utvecklas i allt snabbare takt. Kunskapens innehåll och volym påverkas av omvärlden.

Förändringar som påverkar skolan sker på många områden i samhället. Yrkeslivet i dag kräver flexibilitet och nya kompetenser. Gränserna mellan olika yrken suddas ut och nya verksamhetsområden uppstår. Den internationella handeln ökar liksom människors rörlighet över nationsgränserna. Detta är förändringar som ställer högre krav på språkfärdigheter och kunskaper om andra människors livsvillkor, politik, kultur och religion. Miljöfrågor har fått en ökad betydelse och ingår nu i ett bredare perspektiv kopplat till ekonomiska, sociala och kulturella frågor. Utbildning i miljöfrågor ses som avgörande för att erhålla en hållbar utveckling och förbättra människors förmåga att lösa miljö- och utvecklingsfrågor. Den tekniska utvecklingen är explosionsartad och vi kan idag bara ana de möjligheter som finns i informationstekniken.

I det här programhäftet finns program mål, kursplaner och betygskriterier för handels- och administrationsprogrammet. Utifrån programmet ges också kommentarer till de nationella styrdokumentet, sambandet mellan dem och hur de kan anpassas till verksamheten på skolorna.

Målstyrning

Nationella styrdokument

Skolans kunskapsuppdrag kommer till uttryck i skollag, läroplaner, program mål, kursplaner och betygskriterier. Dessa styrdokument utgör en helhet och skall läsas tillsammans. Kursplanernas mål skall läsas mot bakgrund av läroplan och program mål och de kunskapskvaliteter som beskrivs i betygskriterierna återfinns i kursplanernas mål. Styrdokumentet fyller vart och ett för sig en funktion. Tillsammans uttrycker de också en gemensam syn på program och ämnen. Denna grundsyn skall komma till uttryck i undervisningen. Skolan skall också arbeta i enlighet med de grundläggande värden som finns uttryckta i barnkonventionen och andra internationella överenskommelser.

De nationella styrdokumentet är bindande föreskrifter som måste följas.

- *Skollagen* är stiftad av riksdagen och innehåller de grundläggande bestämmelserna om utbildningen i alla skolformer och anger också övergripande mål och riktlinjer för utbildningen.
- *Läroplanen* fastställs av regeringen och anger skolans värdegrund och grundläggande riktlinjer och mål. Läroplanen är uppdelad i olika huvudområden, t.ex. kunskaper och elevernas ansvar och inflytande. För vart och ett av dessa huvudområden anger läroplanen mål samt riktlinjer för arbetet. Målen är av två slag, dels mål som skolan skall sträva efter att eleverna når, dels mål som skolan skall se till att alla elever kan uppnå.
- *Programmål* för varje program fastställs också av regeringen och ger en sammanfattande beskrivning av programmet och förklarar hur detta program skiljer sig från andra. Programmålet är utgångspunkt för planeringen av utbildningen i sin helhet och för planeringen av undervisningen i de enskilda kurserna.
- *Kursplanerna* fastställs av Skolverket och konkretiserar läroplan och program mål samt anger målen för utbildningen i varje enskilt ämne. För vissa ämnen anger kursplanen vilka mål utbildningen skall sträva mot. För yrkesämnena finns i stället kursmål som har en liknande uppgift. För alla kurser finns dessutom preciserat de

mål som varje elev skall ha uppnått efter avslutad kurs. Samtliga mål är avsedda att anpassas till lokala villkor. Målen är vida och skall inte sätta någon gräns för elevens kunskapsutveckling. Allt för detaljerade mål skulle minska utrymmet för lärarna att fatta beslut både när det gäller undervisningens utformning och bedömningen av elevernas kunskaper. Ansvaret för att organisera och genomföra arbetet, t.ex. val av stoff och arbetsmetoder faller på lärare och elever. De lokala förutsättningarna har stor betydelse för hur kunskapsmålen konkretiseras och tillämpas.

- *Betygskriterierna* fastställs av Skolverket och anger kännetecknen på de kunskapskvaliteter som skall bedömas för de tre betygsstegen G, VG och MVG. Det betyg eleven får skall avspegla hur väl eleven har tillägnat sig och utvecklat dessa kvaliteter, men också bredden på elevens kunskaper. Betygskriterierna skall läsas tillsammans med Mål att sträva mot respektive Mål för kursen och Mål att uppnå. I det lokala översättningsarbetet skall hänsyn tas till det stoff och de arbetssätt som förekommer på den enskilda skolan.

Lokala styrdokument

De styrdokument som skall finnas på den lokala nivån är skolplanen, den lokala arbetsplanen och den individuella studieplanen.

- *Skolplanen* konkretiserar statens uppdrag till kommunen att sköta de obligatoriska och frivilliga skolorna. Kommunen bestämmer i skolplanen vilka resurser som skall användas, hur skolan skall organiseras, hur lokalerna skall se ut, vilken personal som skall finnas och också andra villkor som är avgörande för arbetet så att målen kan nås. Kommunen skall i skolplanen visa hur verksamheten skall utvecklas och förändras på kort och lång sikt och hur målen i de nationella måldokumenterna skall uppnås i just den kommunen. Kommunen skall också kontinuerligt följa upp och utvärdera skolplanen.
- *Den lokala arbetsplanen* visar hur den enskilda skolan vill organisera sin verksamhet, reflektera över den, utvärdera den och förändra den. Den skall visa hur mål i de nationella styrdokumenterna liksom mål i den kommunala skolplanen skall uppnås. En lokal arbetsplan skall vara ett levande styrdokument som kontinuerligt följs upp och utvärderas. Rektor ansvarar för att en lokal arbetsplan upprättas.
- *Individuell studieplan* skall upprättas för varje elev. I den skall det stå vilket program och vilka kurser eleven valt. Det skall också framgå om eleven följer ett fullständigt, utökat eller reducerat program. Den individuella studieplanen skall kontinuerligt följas upp.

Programmålets syfte

För varje gymnasieprogram finns mål som formulerar programmets sammanhållande idé. Programålet ger en helhetsbild av programmet ifråga och skall sätta sin prägel på såväl kärnämnen som karaktärsämnen och den arbetsplatsförlagda utbildningen (APU). Det är också utgångspunkt för planeringen av undervisningen i de olika kurserna.

Programålet skall garantera att programmets olika delar hänger samman och bildar en helhet. Dess uppgift är att sätta in kurserna i ett sammanhang och markera att kärn- och karaktärsämnen hör ihop. Det fungerar också som utgångspunkt för planeringen av undervisningen i de olika kurserna.

Samma kärnämneskurser förekommer på alla program. Kursplanerna är desamma, men utformningen av undervisningen kan ske på olika sätt genom att stoff och metod varieras och anpassas till de olika programmen. A-kursen i engelska, för att ta ett exempel, kommer inte att se likadan ut på handels- och administrationsprogrammet som på hotell- och restaurangprogrammet eller på samhällsvetenskapsprogrammet. Skälet till detta är att programmen har olika mål.

Sammanfattningsvis kan programmålen sägas ha följande uppgifter:

- tydliggöra helheten och sammanhanget i utbildningen
- ge information till elever och föräldrar om vad de kan förvänta sig av utbildningen
- vara underlag för lärares diskussioner om utbildningen och samordning av undervisningen
- vara ett redskap vid lärares och elevers gemensamma planering
- utgöra underlag i kommunikationen mellan skola och arbetsliv om bl.a. arbetsplatsförlagd utbildning
- ge handledare på arbetsplatsen förståelse för vad utbildningen syftar till
- vara en utgångspunkt för arbete med kursplaner och utvärdering

I programålet formuleras alltså själva idén bakom programmet. Här preciseras också vad skolan ansvarar för att eleverna skall kunna när de fullföljt sin utbildning.

Programmål (SKOLFS 1999:12)

HANDELS- OCH ADMINISTRATIONSPROGRAMMET

Syfte

Handels- och administrationsprogrammet syftar till att ge grundläggande kunskaper för arbete inom varuhandel och tjänsteproduktion samt till att utveckla insikter i företagandets villkor. Programmet syftar även till att ge en grund för ett fortsatt lärande i arbetslivet samt för vidare studier.

Programmets karaktär och uppbyggnad

Handels- och administrationsprogrammets kärna är service och de kunskaper som krävs för arbete inom tjänstesektorn, bland annat inom verksamhetsområden som handel, resor och turism.

Utbildningen ger både en bred bas för yrkesverksamhet inom handel med varor och tjänster och en möjlighet till specialisering. Ekonomi, administration och service är viktiga delar i utbildningen, liksom förståelse av betydelsen av affärsmässighet och företagsamhet. Den elektroniska handeln påverkar handeln alltmer och försäljning och marknadsföring via Internet ökar. Kunskap om administrativa tekniker och förmåga att använda den moderna informationstekniken i skilda sammanhang är därför viktiga inslag i utbildningen.

Service- och produktkunskap i kombination med kännedom om samhällets lagar och förordningar är av avgörande betydelse för att skapa förtroende för produkt, företag och säljare. Att sälja innebär även att i olika miljöer kunna visa upp, skylta eller ställa ut ett budskap, en vara eller en tjänst och att kunna ge konsumenten information. Utbildningen fokuserar därför på dessa delar.

Ökande turism och internationella handelsförbindelser gör att språkkunskaper är viktiga inom utbildningens yrkesområden, liksom förståelse för andra kulturmönster. Många handelsföretag är transnationella, vilket också innebär en vidgad arbetsmarknad med möjligheter till arbeten utomlands.

Miljöperspektivet präglar utbildningen både vad gäller fysisk och psykosocial arbetsmiljö och vad gäller förutsättningarna för en ekologiskt hållbar utveckling. Hänsyn till miljö, ekologi och hälsa får en mer framträdande roll genom miljömärkta varor, resurshushållning och kretsloppstänkande. I utbildningen behandlas även sådana etiska frågeställningar och krav på kvalitet som påverkar kundernas inköpsval.

Samverkan mellan kärnämnen och karaktärsämnen är en förutsättning för att skapa helhet i utbildningen och för att utveckla den kompetens som handels- och administrationsprogrammet syftar till. Den arbetsplatsförlagda utbildningen utgör en viktig del av utbildningen. Eleven får möta de reella krav som yrket ställer och utveckla förståelse av den yrkeskultur som råder inom olika verksamhetsområden.

Handels- och administrationsprogrammet har två nationella inriktningar: handel och service samt turism och resor.

Skolans ansvar

Skolan skall ansvara för att eleverna vid fullföljd utbildning:

- kan arbeta på ett serviceinriktat och ansvarsfullt sätt och har förmåga att lösa problem inom verksamhetsområdet,
- har god bransch- och produktkunskap och kan informera om produkter på ett relevant sätt,
- har förmåga att planera, analysera och utföra arbetsuppgifter i samband med handel och tjänsteproduktion,
- kan diskutera och ta ställning till frågor kring etik och kvalitet inom verksamhetsområdet,
- kan kommunicera på svenska och engelska med sikte på behovet i yrket, samhällslivet och vidare studier,
- kan använda informations- och kommunikationsteknik inom verksamhetsområdet,
- har kunskaper om faktorer som påverkar hälsa och säkerhet och har kännedom om hur arbetsmiljöfrågor hanteras inom berörda verksamheter samt kan verka för en god fysisk och psykosocial arbetsmiljö,
- har insikt om hur kretsloppstänkande kan tillämpas samt hur resurs- och energihushållning kan användas inom de verksamheter som utbildningen berör,
- har kännedom om de bestämmelser och internationella överenskommelser som gäller för området.

Kommentarer till programålet

Handeln har en central roll i samhället som förbindelselänk mellan tillverkare och konsumenter. Varuhandeln omfattar många verksamheter inom detalj- och partihandel. Livsmedel, sport/fritid, kläder, möbler och elektronik är några exempel. Inom handeln finns idag många företag med god tillväxt, inte minst inom tjänsteföretagen.

Handels- och administrationsprogrammet förbereder för yrkesverksamhet inom handel med varor och tjänster. Eleverna kan genom val av inriktning specialisera sig antingen mot handel och service eller mot resor och turism. De valbara kurserna ger möjlighet att fördjupa eller bredda yrkeskunskaperna. Det valbara utrymmet kan också användas för att ge en högre behörighet för vidare studier.

Förändringar som skett inom handels- och tjänstesektorn har påverkat programmets utformning. Service och kommunikation har fått ökad betydelse. Kunden förväntar sig att möta kunnig och serviceinriktad personal som kan erbjuda alternativ och besvara frågor om en produkt. Många konsumenter vill också veta under vilka omständigheter en vara har tillverkats och vad miljömärkningen innebär. Den etiska aspekten blir därför allt viktigare och ställer nya krav på personalen inom handels- och tjänsteföretag.

Den som arbetar med handel och service möter människor med olika sociala, kulturella och religiösa bakgrunder. Kundens önskemål och ekonomiska situation varierar. Personalen måste vara lyhörd och kunna föreslå kunden lämpliga lösningar. Kursen Personlig försäljning tar upp den psykologiska sidan av mötet med kunden. Arbetsformerna på programmet ger eleverna många tillfällen att träna förmågan att kommunicera. Utbildningen ger också träning i problemlösning och praktisk matematik. Flera kurser handlar om att utveckla och omsätta egna idéer. Arbete i projektform förekommer ofta.

Handel via internet är ett område på frammarsch. Man räknar med att alltfler skall göra sina inköp elektroniskt. Inom ämnet handel finns kurser särskilt inriktade på handel via internet. Näthandel A be-

tonar konsumentperspektivet ingår i programmets gemensamma kurser. Näthandel B fokuserar på försäljning och marknadsföring via internet och är gemensam på inriktningen handel och service.

Professionell marknadsföring betyder mycket, vare sig den sker elektroniskt eller mer traditionellt. All affärsverksamhet bygger på att varan eller tjänsten är känd och eftertraktad. Mässor är viktiga för de flesta branscher. Informationstekniken ger handeln nya möjligheter att exponera sitt sortiment. Datorn är ett viktigt redskap för marknadsföring och layout. Det gäller både vid produktion av trycksaker och vid varuexponering via internet.

Turistindustrin är en mycket omfattande näring som sysselsätter ett stort antal människor i olika branscher. Här levereras varor och tjänster inom ett brett område, från försäljning av resor till aktivitetsprogram för turister.

Turism och internationell handel ställer krav på goda kunskaper i engelska. Det kan dessutom ofta vara värdefullt att kunna mer än ett främmande språk. Det valbara utrymmet på programmet ger möjlighet att välja en kurs i moderna språk.

Traditionella kontorsyrken har i stor utsträckning försvunnit. Före detta kontorister arbetar numera ofta med ekonomi, IT eller personaladministration. Kundtjänst och receptionsarbete finns inom olika typer av företag. Olika slags kombinationstjänster förekommer. Det har också blivit vanligare att projektanställa medarbetare under en begränsad tid. Kravet på flexibilitet ökar.

Utbildningen på handels- och administrationsprogrammet kan leda till arbete eller eget företagande inom detalj- eller partihandelns olika sektorer. Inom olika serviceföretag som försäkrings- och turistbranschen finns också arbetstillfällen. Inom rese- och turistbranschen finns exempelvis reseförsäljare, transportörer och guider.

Många handelsföretag har kontor och butiker i flera länder. Eleverna har därför möjlighet att få praktik, APU eller arbete utomlands. För många elever blir APU en språngbräda mot arbetslivet. En annan möjlighet att bli introducerad i arbetslivet är de trainee-utbildningar som flera företag erbjuder idag.

Samverkan med arbetslivet

Utbildningen i skolan och den arbetsplatsförlagda utbildningen bildar tillsammans en helhet som motsvarar programmets mål. På handels- och administrationsprogrammet omfattar APU minst 15 veckor.

Den arbetsplatsförlagda delen av utbildningen är viktig för att knyta ihop teori och praktik. Elevens erfarenhet från arbetsplatsen kan utnyttjas i skolan och vice versa. Handels- och administrationsprogrammet ger inblick i en rad yrkesområden. Genom att uppleva en ar-

betsplats från insidan lär sig eleven något om hur miljön kan se ut, vilka krav som ställs och vad arbetet innebär. Yrkesvalet kan på så sätt underlättas.

Eleven som kommer till sin APU-plats ska veta vad som förväntas av honom eller henne. På motsvarande sätt måste handledaren på arbetsplatsen vara klar över APU:s roll i utbildningen och vad eleven skall få ut av tiden i arbetslivet. Fungerande APU förutsätter en dialog mellan skola och arbetsliv. Samverkan kan ske på olika sätt, exempelvis genom yrkesråd eller programråd. Det väsentliga är att företrädare för arbetslivet får tid och tillfälle att diskutera den arbetsplatsförlagda utbildningens mål och utformning tillsammans med lärar- och elevrepresentanter. När dialogen fungerar medför den vinster för alla parter. För den enskilde eleven och handledaren är det viktigt att läraren besöker APU-platsen, för att på olika sätt ge sitt stöd.

På handels- och administrationsprogrammet förekommer olika former av arbetslivskontakter. Representanter för näringslivet och handledare på APU-företag anlitas ibland som föreläsare. Det händer att eleverna gör marknadsundersökningar och utställningar i samverkan med olika företag. Inom turistområdet finns också många tillfällen till realistiska och kreativa övningsuppgifter som t.ex. att planera och genomföra stadsvandringar för nyinflyttade elever.

Handels- och administrationsprogrammets struktur

Handels- och administrationsprogrammet

Kärnämnen 750	Karaktärsämnen 100	Inriktning	Valbara kurser 300
Svenska/ Svenska som andraspråk A + B 200	Gemensamma kurser 600	Handel och service 450	<i>Exempel på kurser som kan erbjudas:</i>
Engelska A 100	Administration A 50	Handel specialisering 200 (t.ex. livsmedel, mode och textil, elektronik, sport och fritid...)	Administration B 200
Matematik A 100	Arbetsmiljö och säkerhet 50	Inköp och varuhantering 100	Affärsjuridik 50
Estetisk verksamhet 50	Bransch- och produktkunskap 50	Näthandel B 50	Affärskomm. engelsk 50
Idrott och hälsa A 100	Datorkunskap 50	Praktisk marknadsföring B 100	Affärskomm. moderna språk 50
Naturkunskap A 50	Försäljning och service 50		Affärsresor 100
Religionskunskap A 50	Information och layout A 50	Inriktning	Affärsutveckling 50
Samhällskunskap A 100	Näthandel A 50	Turism och resor	Anteckningsstenografi 50
	Personlig försäljning 50	Arbetsmarknad för turism 200	Export och import 50
	Praktisk marknadsföring A 50	Marknad för turism 100	Finansiering och kalkylering 50
	Projekt och företagande 50	Turism - natur, kultur och miljö 100	Fritidsturism 100
	Småföretagande A 50	Turism och resor 50	Företagsekonomi A 50
	Turism 50		Företagsekonomi B 150
			Geografi A 100
			Historia A 100
			IT-stöd 50
			Information och layout B 100
			Personaladministration 50
			Konferens och reception 100
			Livsmedelshygien A 50
			Livsmedel A 50
			Livsmedel B 50
			Multimedia A 100
			Muntlig och skriftlig komm. 50
			Näthandel C 100
			Organisation och ledarskap 50
			Praktisk marknadsföring C 50
			Psykologi A 50
			Redovisning och beskattning 100
			Rättskunskap 50
			Småföretagande B 100
			Moderna språk 100 - 200
			Telefontförsäljning 50
			Transport och expedition 50
			Webbdesign 100
			Kurser som skall erbjudas:
			Matematik B 50
			Engelska B 100

Strukturbilden för handels- och administrationsprogrammet visar programmets olika delar. Själva bestämmelsen återfinns i SKOLFS 2000:1 bil. 8 (se sidan 20). Uppställningen ger en överskådlig bild av programmets uppbyggnad. Här framgår vilka kurser som är obligatoriska för alla elever. Utöver kärnämnen, som är desamma på alla program, är de gemensamma kurserna obligatoriska. De gemensamma kurserna ger en bred generell grund för programmet.

Handels- och administrationsprogrammet har två nationella inriktningar: handel och service samt turism och resor.

Inriktningen handel och service förbereder för arbete i detaljhandeln. Företagsförsäljning och telefonförsäljning är andra områden inriktningen kan förbereda för liksom för arbete med webbutiker och butiksexponeringar. Eleven väljer inom vilket område han eller hon vill fördjupa sig. Inriktningen kan också förbereda för vidare studier inom området.

Inriktningen turism och resor ger kunskaper om strukturen och utvecklingen i rese- och turistindustrin. Eleverna får grundläggande kunskaper om branschen och möjlighet till fördjupning mot den lokala turistverksamheten. Inriktningen kan också förbereda för vidare studier inom området.

Valbara kurser

Hur utrymmet valbara kurser skall användas förklaras i Skolverkets Allmänna råd om valbara kurser som återfinns i SKOLFS 2000:1 bilaga 8. (Se sidan 20.)

I 5 kap. 17 § gymnasieförordningen (1992:394) anges att eleverna skall erbjudas ett allsidigt urval av valbara kurser och att styrelsen för utbildningen beslutar om vilka valbara kurser som skall erbjudas inom respektive nationellt program. Av 1 kap. 2 § samma förordning följer att en valbar kurs skall vara förenlig med programmålen. Här meddelar Skolverket allmänna råd om hur det valbara utrymmet kan utnyttjas.

Det valbara utrymmet kan utnyttjas på flera olika sätt för att tillgodose kravet på breddning och fördjupning. En möjlighet är att skapa kurspaket eller profileringar som man låter eleverna välja mellan. En annan möjlighet är att låta elever välja fritt från ett urval av kurser. Kombinationer av kurspaket och fritt valda kurser kan också tänkas.

Nedanstående uppräknig av valbara kurser är endast exempel på kurser som passar som valbara. Det finns både andra nationella kurser och lokala kurser som också kan vara lämpliga. Generellt gäller att de kurser som förekommer i inriktningarna på ett visst program bör vara valbara för elever som går på andra inriktningar inom samma program.*

** Se sidan 22.*

Handels- och administrationsprogrammet kan utformas på olika sätt beroende på hur de valbara kurserna används.

Inom inriktningen handel och service kan kurser inom livsmedel och färskvaruteknik tillsammans med Praktisk marknadsföring C och Affärsutveckling ge en profil mot dagligvaruhandeln.

Näthandel C, Multimedia, Webbdesign, Engelsk affärskommunikation och Affärsutveckling profilerar mot IT och handel.

På motsvarande sätt kan man skapa profiler inom inriktningen tu-

rism och resor, t.ex. genom att kombinera Konferens och reception, IT-stöd och Företagsekonomi B. Kombinationen geografi, historia och moderna språk kan förbereda för fortsatta studier.

Programmet kan göras mer eller mindre teoretiskt beroende på hur de valbara kurserna kombineras. Förutom de behörighetsgivande kurser som skall erbjudas alla elever på programmet kan Matematik C och Historia A vara lämpliga för elever som vill bredda sin utbildning och göra sig behöriga till fler utbildningar på högskolan.

Den stora möjligheten att välja inriktning och kurser är ett led i strävan att öka elevernas trivsel och motivation. Valfriheten lägger ett ansvar på skolan att se till att eleverna väljer sådana kurskombinationer att programmålet uppfylls.

Projektarbete

Varje program innehåller ett projektarbete. Det innebär att eleverna utför ett större självständigt arbete inom ett kunskapsområde som ligger inom programmålet ram. Projektarbetet skall utveckla elevens förmåga att ta ansvar för hela processen från idé och planering till färdig produkt. Bedömningen skall baseras på elevens insats och kunskapsutveckling under hela projektarbetet, inte bara på slutprodukten.

Individuellt val

Utöver de valbara kurserna gör eleven ett individuellt val. Här är det tillåtet att utan hänsyn till programmålet välja bland de kurser som finns i kommunen.

Gymnasiepoäng

Gymnasiepoängen visar omfattningen av en kurs. Det finns en överensstämmelse mellan kursens poängtal och de krav som ställs för att uppnå kursens krav. Poängtalet utgår ifrån att en veckas heltidsstudier motsvarar i genomsnitt 25 gymnasiepoäng. Det antal gymnasiepoäng som anges för en kurs är en uppskattning av elevernas genomsnittliga arbetsinsats. Poängen är alltså inte en beräkning av undervisningstiden. En och samma kurs kan t.ex. ha helt olika undervisningstid på olika program.

För att eleverna skall säkras en *minimivå* av lärarledd undervisning finns det en garanterad undervisningstid. Den garanterade undervisningstiden är 2 150 undervisningstimmar om 60 minuter för elever på det estetiskall programmet, naturvetenskapsprogrammet samt samhällsvetenskapsprogrammet och 2 370 undervisningstimmar för övriga program. Hur undervisningstiden fördelas på ämnen och kurser svarar skolhuvudmannen för.

Olika elever behöver olika lång tid på sig för att nå kursernas utbildningsmål. Studierna behöver därför organiseras på olika sätt för olika elever. Det är skolhuvudmannens ansvar att ge sådana förutsättningar att alla elever når upp till målen i kurserna.

Skolhuvudmannen skall också kunna redovisa hur varje elev har erbjudits sin garanterade undervisningstid. Av den *individuella studieplanen* skall framgå hur elevens garanterade undervisningstid fördelas.

I gymnasieförordningen finns en definition av *undervisningstid*. Där sägs att undervisningstid är tid för arbete som planerats av lärare och elever tillsammans och som eleverna genomför under en lärares ledning.

Hur hänger allt ihop?

Programmålet signalerar att det finns en särskild tanke med programmet och att denna grundläggande tanke skall märkas i programmets samtliga kurser. Eleverna ska uppfatta sin utbildning som en helhet.

Men programmålet väcker frågor: Vad innebär det konkret? Hur gör man för att uppnå det?

Färdiga svar på sådana frågor finns inte. Lärare och elever måste göra en egen tolkning av programmålet för att komma fram till hur man skall uppnå det. Inom ramen för programmålet har man på varje enskild skola full frihet att bestämma hur de nationella målen skall uppnås. Det lokala friutrymmet lämnar plats för diskussion kring frågor som programmålen väcker.

För att utbildningen i landet skall vara likvärdig anger riksdagen, regeringen och Skolverket mål och riktlinjer för arbetet i skolan. Det gäller sedan för varje skola att genom analys, reflektion och diskussion komma fram till vilket stoff och arbetssätt som passar bäst. Detta är en process som staten inte lägger sig i, utan som överlämnas till rektor, lärare och elever.

Det är varje skolas skyldighet att inom läroplanens ram se till att eleverna får så god utbildning som möjligt. Verksamheten kan se olika ut från skola till skola, men ska alltid återspegla läroplanens intentioner. De grundläggande värden och kvaliteter som läroplanen uttrycker skall prägla hela kedjan av styrdokument, dvs. program mål, kursplaner och betygskriterier.

Betygskriterierna kräver ett lokalt översättningsarbete. Kriterierna anger kunskapskvaliteter på olika nivåer. Det högre betygssteget omfattar också kunskapskraven som anges för det lägre. Därför är kriterierna ofta färre på högre nivåer.

Kursplanen anger vilka mål undervisningen skall sträva mot och vilka mål en elev minst skall ha uppnått för att bli godkänd. Några förkunskapskrav anges inte längre i kursplanerna. Istället framhålls vilka kunskaper de olika kurserna bygger på. Det avgörande är att eleverna har dessa kunskaper, inte på vilket sätt kunskaperna har inhämtats.

Ämnestexterna beskriver ämnets karaktär och diskuterar hur ämnet är kopplat till läroplan och program mål. Här anges också vilka

kurser som ingår i ämnet. När det gäller kärnämnen har fler kurser än tidigare försetts med Mål att sträva mot. Även yrkesämnena presenteras med texter om ämnets syfte, karaktär och uppbyggnad. Ämnestexterna fungerar som vägledning och redskap när lärare och elever planerar undervisningen. Det förutsätter att varje skola gör sin egen tolkning av texterna. Mål att sträva mot visar vilka kunskaper som skall utvecklas hos eleven – dock utan att ange något tak för utvecklingen.

Att tänka programinriktat

För att programmet skall fungera som en helhet behöver lärarna samarbeta över ämnesgränserna. Kärnämnen och karaktärsämnen skall sträva åt samma håll. Det gäller att tänka programinriktat snarare än ämnesinriktat, då känns undervisningen meningsfull för eleven. Det är viktigt att kärnämnesläraren varierar sina kurser med målen för respektive program i åtanke. Både i programmålen och i kärnämnenas kursplaner finns det mål som säger att elevens studieinriktning skall påverka utformningen av kärnämneskurserna. Karaktärsämnesläraren, å sin sida, måste visa på vilka möjligheter till samverkan som finns. Viktigt är att skolan ger de organisatoriska förutsättningarna.

Det finns olika sätt att integrera kärnämnen och karaktärsämnen. Populärt brukar man tala om infärgning. Man låter då karaktärsämnen bidra med innehåll till undervisningen i kärnämnen.

På handels- och administrationsprogrammet kan projekt i form av övningsföretag och rollspel låta eleverna använda svenska, engelska och matematik i situationer som känns realistiska. Marknadsföring kräver kunskaper om bild, form och kommunikation vilket också kan föranleda samverkan över ämnesgränserna. Många kurser, liksom APU, lämpar sig för samarbete med bl.a. svenska och samhällskunskap.

Skolverkets föreskrifter och allmänna råd om kurser i gymnasieskolans nationella program

Handels- och administrationsprogrammet (HP) SKOLFS 2000:1 BILAGA 1 och 8

Kärnämneskurser 750 gymnasiepoäng

Ämne	Kurs	Kurskod	Poäng
Svenska/	Svenska A	SV1201	100
	Svenska B	SV1202	100
Svenska som andraspråk	Svenska som andraspråk A	SVA1201	100
	Svenska som andraspråk B	SVA1202	100
Engelska	Engelska A	EN1201	100
Matematik	Matematik A	MA1201	100
Idrott och hälsa	Idrott och hälsa A	IDH1201	100
Samhällskunskap	Samhällskunskap A	SH1201	100
Religionskunskap	Religionskunskap A	RE1201	50
Naturkunskap	Naturkunskap A	NK1201	50
Estetisk verksamhet	Estetisk verksamhet	ESV1201	50

Gemensamma karaktärsämneskurser 600 gymnasiepoäng

Ämne	Kurs	Kurskod	Poäng
Administration	Administration A	ADM1201	50
	Information och layout A	ADM1205	50
Arbetsliv	Arbetsmiljö och säkerhet	ARL1201	50
	Projekt och företagande	ARL1202	50
Datoranvändning	Datorkunskap	DAA1201	50
Företagsekonomi	Småföretagande A	FE1207	50
Handel	Bransch- och produktkunskap	HNDL1202	50
	Försäljning och service	HNDL1203	50
	Näthandel A	HNDL1206	50
	Praktisk marknadsföring A	HNDL1210	50
	Personlig försäljning	HNDL1209	50
Turism	Turism	TUR1205	50

Gemensamma kurser i inriktningarna Handel och service 450 gymnasiepoäng (HPHS)

Ämne	Kurs	Kurskod	Poäng
Handel	Handel specialisering	HNDL1204	200
	Inköp och varuhantering	HNDL1205	100
	Näthandel B	HNDL1207	50
	Praktisk marknadsföring B	HNDL1211	100

Turism och resor 450 gymnasiepoäng (HPTU)

Ämne	Kurs	Kurskod	Poäng
Turism	Arbetsmarknad för turism	TURH1202	200
	Marknad för turism	TURH1204	100
	Turism – natur, kultur och miljö	TURH1206	100
	Turism och resor	TURH1207	50

Kurser som skall erbjudas inom utrymmet för valbara kurser

Ämne	Kurs	Kurskod	Poäng
Engelska	Engelska B	EN1202	100
Matematik	Matematik B	MA1202	50

Allmänna råd om valbara kurser 300 gymnasiepoäng

I 5 kap. 17 § gymnasieförordningen (1992:394) anges att eleverna skall erbjudas ett allsidigt urval av valbara kurser och att styrelsen för utbildningen beslutar om vilka valbara kurser som skall erbjudas inom respektive nationellt program. Av 1 kap. 2 § samma förordning följer att en valbar kurs skall vara förenlig med programmålen. Här meddelar Skolverket allmänna råd om hur det valbara utrymmet kan utnyttjas.

Det valbara utrymmet kan utnyttjas på flera olika sätt för att tillgodose kravet på breddning och fördjupning. En möjlighet är att skapa kurspaket eller profileringar som man låter eleverna välja mellan. En annan möjlighet är att låta elever fritt välja från ett urval av kurser. Kombinationer av kurspaket och fritt valda kurser kan också tänkas.

Nedanstående uppräknig av kurser är endast exempel på kurser som passar som valbara. Det finns både andra nationella kurser och lokala kurser som också kan vara lämpliga. Generellt gäller att de kurser som förekommer i inriktningarna på ett visst program bör vara valbara för elever som går på andra inriktningar inom samma program.

Exempel på kurser som kan erbjudas inom utrymmet för valbara kurser

Ämne	Kurs	Kurskod	Poäng
Administration	Administration B	ADM1202	200
	Affärskommunikation engelska	ADM1203	50
	Affärskommunikation moderna språk	ADM1204	50
	Anteckningsstenografi	ADM1210	50
	Information och layout B	ADM1206	100
	IT-stöd	ADM1207	50
	Konferens och reception	ADM1208	100
	Personaladministration	ADM1209	50
Datorteknik	Databashantering	DTR1211	100
	Webbdesign	DTR1210	100
Färskvarukunskap	Färskvaror A	FVK1201	100
	Färskvaror B	FVK1202	100
Företagsekonomi	Export och import	FE1209	50
	Företagsekonomi B	FE1203	150
	Organisation och ledarskap	FE1205	50
	Småföretagande B	FE1208	100
Geografi	Geografi A	GE1201	100
Handel	Affärsutveckling	HNDL1201	50
	Näthandel C	HNDL1208	100
	Praktisk marknadsföring C	HNDL1212	50
	Telefonförsäljning	HNDL1213	50
	Transport och spedition	HNDL1214	50
Livsmedelskunskap	Livsmedel A	LMK1202	50
	Livsmedelshygien	LMK1204	50
Moderna språk	Moderna språk steg 1–7	MSPR1201–7	100
Multimedia	Multimedia A	MUM1201	100
Rättskunskap	Affärsjuridik	RK1201	50
Svenska	Svenska C –		
	Muntlig och skriftlig kommunikation	SV1205	50
Turism	Affärsresor	TUR1201	100
	Fritidsturism	TUR1203	100

Skolverkets föreskrifter om kursplaner och betygskriterier för kurser i handels- och administrationsprogrammet

KURSPLANER OCH BETYGSKRITERIER

Administration 25

Administration A 28

Information och layout 30

Arbetsliv 32

Arbetsmiljö och säkerhet 33

Projekt och företagande 35

Datoranvändning 37

Datorkunskap 38

Engelska 40

Engelska A 43

Engelska B 46

Estetisk verksamhet 49

Estetisk verksamhet 50

Företagsekonomi 52

Småföretagande A 56

Handel 58

Bransch- och produktkunskap 61

Försäljning och service 63

Handel specialisering 65

Inköp och varuhantering 67

Näthandel A 69

Näthandel B 71

Personlig försäljning 73

Praktisk marknadsföring A 75

Praktisk marknadsföring B 77

Idrott och hälsa 79

Idrott och hälsa A 81

Matematik 83

Matematik A 87

Matematik B 90

Naturkunskap 93

Naturkunskap A 95

Religionskunskap 97

Religionskunskap A 100

Samhällskunskap 102

Samhällskunskap A 105

Svenska 107

Svenska A 112

Svenska B 115

Svenska som andraspråk 118

Svenska som andraspråk A 122

Svenska som andraspråk B 125

Turism 128

Arbetsmarknad för turism 130

Marknad för turism 132

Turism 134

Turism – natur, kultur och miljö 136

Turism och resor 138

**Valbara kurser finns på
bifogade cd-rom**

Ämnen

■ Ämne: Administration

Ämnets syfte

Utbildning i ämnet administration syftar till att ge kunskaper om ett företags administrativa arbetsuppgifter samt om dess interna och externa information. Ämnet syftar också till att utveckla förmågan att hantera olika slags programvaror, datorer och övrig utrustning. Ämnet syftar även till att hos eleven utveckla en god språklig kompetens och förmåga att agera serviceinriktat.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

Administration i någon omfattning har funnits alltsedan människor började knyta affärskontakter med varandra. Administration är det vi ofta tidigare betraktade som sekreterar- eller kontoristarbete, som t.ex. att hålla ordning på tider, papper osv. Sekreteraren och kontoristen var ofta företagets ansikte utåt dvs. den första kontakten som kunden fick via telefon eller besök. För inte så länge sedan fanns det sekreterare eller kontorister på i stort sett varje avdelning inom medelstora och stora företag.

Idag är det inte så. Förändrad arbetsorganisation och teknisk utveckling av datorer och övrig kontorsutrustning har gjort att efterfrågan på yrkesgruppen sekreterare och kontorister har minskat på den svenska och internationella arbetsmarknaden.

Det betyder inte att de klassiska kontorsarbetsuppgifterna som att skriva affärsdokument, vara företagets ansikte utåt, framställa informationsmaterial för internt och externt bruk, sortera och hantera papper har försvunnit. Skillnaden mellan idag och för några decennier sedan är att nästan samtliga arbetstagare inom företag och förvaltning förväntas kunna hantera en hel del av dessa arbetsuppgifter själva på ett korrekt och effektivt sätt. Många av arbetsuppgifterna finns kvar i förändrade former och utrustningen som används utvecklas ständigt. Det är sannolikt att denna utveckling fortsätter och att ett visst mått av administrativa arbetsuppgifter därför kommer att skötas av varje anställd. En del av arbetsuppgifterna försvinner i samband med att datorerna kommunicerar och utbyter information utan mellanhänder.

Bemanningsföretag svarar för en växande del inom den tjänstesäljande sektorn. Företag som hyr ut arbetskraft ser en ökad efterfrågan av administrativa tjänster från små och medelstora företag. Det som efterfrågas är hjälp med administrativa arbetsuppgifter såsom löne-

hantering, kundreskontra, upprättande av affärsdokument, utformande av informationsmaterial. Språklig kompetens, inte minst med tanke på ökad globalisering, är viktig. Egenskaper som social kompetens, god samarbetsförmåga och god initiativförmåga är också exempel på kvalifikationer som efterfrågas.

Ämnet administration består av tio kurser.

Administration A behandlar de rutiner, arbetsformer och dokument som förekommer i ett företag. Kursen tar också upp vanliga hjälpmedel inom det administrativa arbetet samt miljöfrågor inom området. Kursen är gemensam på handels- och administrationsprogrammet.

Administration B innehåller modern datoranvändning i företagets löpande arbete med t. ex. order, lager och fakturering samt affärskommunikation. Kursen behandlar också hur planering och arbete kan ske på ett serviceinriktat och ansvarsfullt sätt med hänsyn till kvalitet, arbetsmiljö och globala miljöaspekter. Kursen behandlar även arbetsorganisation och företagande inom området. Kursen bygger på Administration A och är valbar.

Information och layout A behandlar intern och extern information, såväl skriftlig som muntlig. I kursen ingår hur text- och layoutprogram används och hur arbetet kan läggas upp effektivt och ergonomiskt riktigt. Kursen är gemensam på handels- och administrationsprogrammet.

Information och layout B behandlar affärskommunikation, text- och bildhantering, layout, språkbehandling samt elektronisk publicering. Kursen bygger på Information och layout A och är valbar.

IT-stöd tar upp enklare inställningar och installationer i persondatorer och nätverkssystem, administration av intranet och internet samt frågor om sårbarhet, etik och säkerhet i samband med datorer. Kursen bygger på Datorkunskap och är valbar.

Personaladministration behandlar personalplanering, personalvård och löneadministration liksom frågor kring lagar och avtal inom det personaladministrativa området. Kursen är valbar.

Konferens och reception behandlar hur sammanträden, konferenser och liknande arrangemang genomförs. I kursen ingår också receptionsarbete med utgångspunkt i verklighetsanknutna situationer. Även hantering av programvaror och utrustning inom arbetsområdet behandlas. Kursen bygger på Administration A samt Information och layout A och är valbar.

Affärskommunikation engelska behandlar muntlig och skriftlig affärskommunikation. I kursen ingår att utforma affärsdokument på ett språkligt korrekt sätt samt att utveckla förmågan att använda språket och informationstekniken vid yrkesmässiga kontakter. Kursen bygger på kunskaper motsvarande Engelska A och är valbar.

Affärskommunikation moderna språk behandlar muntlig och skriftlig affärskommunikation. I kursen ingår att utforma affärsdokument på

ett språkligt korrekt sätt samt att utveckla förmåga att använda språket och informationsteknik vid yrkesmässiga kontakter. Kursen bygger på kunskaper motsvarande Moderna språk steg 2 och är valbar.

Anteckningsstenografi behandlar Melins stenografisystem samt olika användningsområden för stenografi. I kursen ingår att utforma dokument utifrån stenografimanus. Kursen är valbar.

■ **Ämne: Administration**

Kurs: Administration A

Kurskod: ADM1201

Poäng: 50

Mål

Mål för kursen

Kursen skall ge grundläggande kunskaper om administrativt arbete i företag samt om organisation och modern teknik inom området. Kursen skall utveckla förmåga att agera serviceinriktat, hantera information och att diskutera såväl etiska som miljö- och säkerhetsmässiga frågor.

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

ha kunskap om administrativa rutiner samt om dokument, organisation och arbetsformer i företag

kunna utföra enklare administrativa arbetsuppgifter och handlägga ett företags interna och externa information med hjälp av modern utrustning

kunna jämföra utrustning och datorprogram med utgångspunkt i ändamål och behov

kunna diskutera frågor kring etik, arbetsmiljö, miljökonsekvenser och säkerhet inom området

kunna agera serviceinriktat och lösa administrativa problem tillsammans med andra.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven ger exempel på arbetsorganisation och administrativa rutiner i företag samt utför enklare administrativa arbetsuppgifter med hjälp av modern teknik.

Eleven löser arbetsuppgifter tillsammans med andra samt utför sina arbetsuppgifter serviceinriktat och med hänsyn till miljö och säkerhet.

Eleven tillämpar lagar och regler inom sitt område samt diskuterar etiska frågor i sitt arbete.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven jämför administrativa arbetsuppgifter i olika företag och organisationer.

Eleven handlägger ett företags interna och externa information på ett för arbetsuppgiften lämpligt sätt.

Eleven planerar och genomför administrativa arbetsuppgifter samt jämför utrustning och hjälpmedel för olika arbetsuppgifter med hänsyn till effektivitet, miljö och säkerhet.

Kriterier för betyget Mycket väl godkänd

Eleven utför administrativa arbetsuppgifter på ett självständigt och serviceinriktat sätt.

Eleven motiverar sina val av arbetsmetoder samt resonerar kring etiska, miljö- och säkerhetsmässiga frågor i sitt arbete.

■ **Ämne: Administration**

Kurs: Information och layout A

Kurskod: ADM1205

Poäng: 50

Mål

Mål för kursen

Kursen skall ge grundläggande kunskap i muntlig och skriftlig affärskommunikation och utveckla förmågan att utforma intern och extern information på ett språkligt korrekt sätt, såväl muntligt som skriftligt. Kursen skall utveckla förmågan att utforma dokument och framställa informationsmaterial med hjälp av modern teknik samt ge erfarenhet av att arbeta effektivt och ergonomiskt riktigt.

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

kunna tillämpa regler och principer för intern och extern dokumentutformning enligt gällande standard

kunna använda ett enkelt och korrekt affärsspråk

kunna använda och arbeta vid datorer på ett ergonomiskt och effektivt sätt

kunna använda och arbeta med text- och layoutprogram på ett effektivt sätt för att utforma dokument och informationsmaterial

kunna samla in, välja ut, sammanställa och presentera information muntligt och skriftligt med hjälp av olika metoder och tekniker.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven framställer med viss handledning intern och extern information på ett layoutmässigt och språkligt korrekt sätt.

Eleven samlar in, bedömer och presenterar information med hjälp av modern teknik.

Eleven arbetar effektivt och ergonomiskt riktigt.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven använder text- och layoutprogram på ett adekvat sätt och tillämpar regler och principer för dokumentutformning.

Eleven planerar, genomför och dokumenterar sina arbetsuppgifter på ett för uppgiften lämpligt sätt.

Kriterier för betyget Mycket väl godkänd

Eleven utformar intern och extern information och använder modern teknik på ett ansvarsfullt och effektivt sätt.

Eleven diskuterar form, innehåll och målgrupp och motiverar sina ställningstaganden.

■ Ämne: Arbetsliv

Ämnets syfte

Utbildningen i ämnet arbetsliv syftar till att ge kunskaper om arbetsliv och arbetsmiljö samt till att skapa förståelse för arbetsmiljöns betydelse för individens, företagets och samhällets utveckling. Ämnet syftar även till att ge goda förutsättningar för att aktivt kunna påverka och skapa bra arbetsförhållanden. Utbildningen syftar också till att stimulera intresset för entreprenörskap, företagande och projekt som arbetsform samt till att skapa beredskap inför ett föränderligt arbetsliv.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

De snabba förändringarna i näringsliv och samhälle ställer allt större krav på individernas förmåga till omställning, förnyelse och utveckling. Arbetsmarknaden går mot förändrade arbetsorganisationer och ökad förekomst av entreprenörskap. Långa, trygga anställningsförhållanden ersätts av projektanställning, eget företagande och kombinationer av olika anställningsformer. För att förstå förändringar i omvärlden och kunna sätta dessa i relation till den egna situationen krävs kunskaper. Kunskaper som kan omsättas till praktisk handling och som skapar tilltro till den egna förmågan ger goda förutsättningar för att påverka arbetssituationen och för att tillsammans med andra utveckla bra arbetsförhållanden.

I ämnet arbetsliv ingår kurserna *Arbetsmiljö och säkerhet* samt *Projekt och företagande*. Kurserna bygger inte på varandra utan kan läsas var för sig. De kan integreras med varandra och med andra kurser inom programmet.

Kursen *Arbetsmiljö och säkerhet* behandlar arbetsmiljö och arbetsmiljöns betydelse, liksom vikten av att förebygga psykisk och fysisk ohälsa. I kursen ingår även frågor om säkerhet och hur man förebygger person- och egendomsskador samt om vad som inte är tillåtet att utföra och vilka risker som finns i samband med elarbete och elutrustning. Kursen förekommer som gemensam eller valbar kurs inom samtliga program med yrkesämnena.

Kursen *Projekt och företagande* behandlar projekt som arbetsform för utveckling och förnyelse inom arbetslivet. Kursen tar även upp entreprenörskap och företagande samt former för kontakter med företag, myndigheter och organisationer. I kursen ingår även hur projekt planeras, finansieras och marknadsförs samt möjlighet till erfarenhet av verksamhet i företagsform. Kursen förekommer som gemensam eller valbar kurs inom samtliga program med yrkesämnena.

■ Ämne:	Arbetsliv
Kurs:	Arbetsmiljö och säkerhet
Kurskod:	ARL1201
Poäng:	50

Mål

Mål för kursen

Kursen skall ge kunskaper om lagar och bestämmelser om arbetsmiljö och säkerhet med inriktning mot valt verksamhetsområde. Kursen skall även ge förståelse för arbetsmiljöns betydelse för individ, företag och samhälle. Kursen skall ge kunskaper om hur man kan påverka sin egen och andras arbetsmiljö för att förhindra psykisk och fysisk ohälsa och hur man medverkar till att skapa goda arbetsförhållanden.

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

ha kunskap om hur sociala kontakter, samarbete, inflytande och personlig utveckling påverkar människors hälsa och arbetsförmåga

ha kunskap om hur fysisk och psykisk arbetsmiljö och arbetsorganisation har betydelse för individ, företag och samhälle

kunna vidta åtgärder vid olycksfall och förstå betydelsen av förebyggande åtgärder och rehabilitering

kunna utföra vissa enkla elarbeten och kunna arbeta på ett ur elsäkerhet lämpligt sätt inom valt verksamhetsområde

ha grundläggande kunskaper om brand- och brandbekämpning

känna till och kunna tillämpa lagar och bestämmelser om arbetsmiljö och säkerhet.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven ger exempel på faktorer som påverkar arbetsmiljö och hälsa samt tillämpar lagar och bestämmelser om arbetsmiljö och säkerhet i sitt arbete.

Eleven bedömer risker för olycksfall, brand och arbetsskador samt medverkar aktivt till god och säker arbetsmiljö.

Eleven utför med handledning vissa enkla elarbeten och tillämpar regler om elsäkerhet.

Eleven utför första hjälpen vid ett fingerat olycksfall.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven beskriver arbetsmiljöns betydelse för hälsa och arbetsförmåga och diskuterar olika förslag på hur arbetsmiljö och säkerhet kan förbättras.

Eleven medverkar aktivt till att skapa och utveckla goda arbetsförhållanden.

Kriterier för betyget Mycket väl godkänd

Eleven beskriver och bedömer en fysisk och psykosocial arbetsmiljö samt föreslår förbättringar och motiverar sina ställningstaganden.

Eleven beskriver samband mellan arbetsorganisation och psykisk hälsa samt bedömer en fysisk och psykosocial arbetsmiljö och föreslår förbättringar.

■ Ämne:	Arbetsliv
Kurs:	Projekt och företagande
Kurskod:	ARL1202
Poäng:	50

Mål

Mål för kursen

Kursen skall stimulera intresset för och ge kunskaper om entreprenörskap, företagande och om projekt som arbetsform. Kursen skall ge erfarenhet av att arbeta i projekt utifrån en verksamhets- eller affärsidé och av att söka kunskap genom kontakter med företag, myndigheter och organisationer.

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

ha grundläggande kunskaper om entreprenörskap och projekt som medel för utveckling

kunna planera, genomföra, dokumentera, redovisa och utvärdera projekt

kunna ge förslag till finansiering och marknadsföring av projekt

kunna söka, bedöma och använda information från organisationer, myndigheter och företag

ha utvecklat sin förmåga att skapa ett effektivt arbetsklimat och kunna samarbeta

förstå ekonomiska sammanhang och kunna utföra enkel ekonomisk planering inom valt verksamhetsområde

känna till grundläggande villkor för företagande inom valt verksamhetsområde.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven planerar och genomför ett projekt inom valt verksamhetsområde.

Eleven använder olika källor och hjälpmedel för information och dokumentation.

Eleven beskriver villkor för företagande, entreprenörskap och projekt som arbetsform.

Eleven ger exempel på ekonomiska sammanhang och ger med viss handledning förslag till marknadsföring och ekonomisk planering inom området.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven planerar, utför och utvärderar ett projekt utifrån en verksamhets- eller affärsidé med hänsyn till dess ekonomiska aspekter.

Eleven hämtar och bedömer den information från organisationer, myndigheter och andra kontakter som krävs för arbetsuppgiften.

Eleven resonerar kring entreprenörskap och dess betydelse för företagande som medel för utveckling.

Kriterier för betyget Mycket väl godkänd

Eleven beskriver olika problem och möjligheter i samband med projekt och företag inom verksamhetsområdet samt föreslår och motiverar lösningar.

Eleven diskuterar åtgärder som bidrar aktivt till ett effektivt arbetsklimat.

■ Ämne: Datoranvändning

Ämnets syfte

Utbildningen i ämnet datoranvändning syftar till att ge förutsättningar för att använda programvaror och datorutrustning i olika typer av arbetsuppgifter inom vald studieinriktning såväl i kärnämnen som i karaktärsämnen. Ämnet syftar till att utveckla förmågan att använda IT som hjälpmedel för ett aktivt kunskapssökande och utforskande arbetssätt. Ämnet syftar också till att ge kunskap om hur datorer används i arbetslivet inom yrkesområden som den valda studieinriktningen kan leda till. Ämnet syftar dessutom till att ge en övergripande bild av utvecklingen inom datorområdet.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

Användningen av datorer har ökat mycket snabbt inom de flesta av arbets- och samhällslivets områden. Datorer används för kommunikation, produktionsstyrning, övervaknings- och säkerhetssystem, vid sökning, bearbetning och lagring av information, i samband med vetenskapligt, administrativt och konstnärligt arbete och på en mängd andra sätt. Datoranvändningen har förändrat och skapat nya produktionsprocesser och yrken. Yrkesroller och gränser mellan yrken och yrkeskompetenser förändras kontinuerligt på grund av datorteknikens utveckling. Datoranvändningen rör också frågor om juridik, etik och demokrati, t.ex. upphovsrätt, yttrande- och informationsfrihet och människors rätt till integritetsskydd.

Av den framtida datoranvändaren kommer därför att krävas såväl en kreativ hållning till datorteknologins möjligheter och användningsområden som medvetenhet om juridiska och demokratiska aspekter av teknologin.

Kunskaper om utrustning, programvaror och datorteknikens olika användningsområden är idag en förutsättning för deltagande i arbets- och samhällsliv. Ämnet datoranvändning ger de grundläggande förutsättningarna för den fortsatta kunskapsutvecklingen.

I ämnet finns en kurs, *Datorkunskap*. En rad kurser i andra ämnen bygger på *Datorkunskap*. I dessa kurser kan kunskaperna förstärkas, breddas och fördjupas. Kunskaperna kan också fördjupas genom att de tillämpas i sitt sammanhang inom olika ämnen. Kursen *Datorkunskap* förutsätter att grunderna inhämtats i grundskolan. Kursen är gemensam i de flesta gymnasieprogram.

■ **Ämne: Datoranvändning**

Kurs: Datorkunskap

Kurskod: DAA1201

Poäng: 50

Mål

Mål för kursen

Kursen skall ge kunskaper om persondatorer och nätverk samt färdigheter i att använda programvaror i samband med olika slags arbetsuppgifter inom vald studieinriktning. Kursen skall utveckla färdigheter i att söka och hantera information på internet/intranet. Kursen skall dessutom ge kunskaper om datasäkerhet samt om lagstiftning och ergonomi- och miljöfrågor inom dataområdet.

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

ha kännedom om persondatorer och nätverk samt om miljöfrågor som är förknippade med datoranvändning

kunna använda programvaror för textbehandling, layout, grafisk presentation, registerhantering, kalkylering och informationssökning med inriktning mot vald studieinriktning

ha kännedom om arbetslivets datoranvändning inom studieinriktningen

kunna använda flertalet tjänster på internet/intranet och kunna söka och hantera information med ansvar och omdöme samt känna till de säkerhetsaspekter som är förknippade med dessa tjänster

ha kunskap om datasäkerhet och lagstiftning som har betydelse för datoranvändning samt ha kännedom om etiska och demokratiska aspekter av datorteknologin

ha kunskap om ergonomi och kunna anpassa sin arbetsplats så att arbetsskador undviks samt kunna ta ställning i övriga miljöfrågor inom området.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven använder med viss handledning olika standardprogramvaror med inriktning mot vald studieinriktning.

Eleven ger exempel på områden i arbetslivet där datorer har stor betydelse.

Eleven diskuterar datasäkerhet samt etiska demokratiska aspekter på dataanvändning.

Eleven förklarar betydelsen av en korrekt utformad datorarbetsplats.

Eleven söker med viss handledning upp information ur olika datakällor.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven utför sina arbetsuppgifter med omdöme och noggrannhet.

Eleven finner lösningar på egen hand och visar säkerhet i sin programhantering.

Eleven visar ett kritiskt förhållningssätt till information via internet.

Kriterier för betyget Mycket väl godkänd

Eleven utför sina arbetsuppgifter självständigt och når snabbt avsett resultat.

Eleven anpassar sin arbetsinsats till den aktuella situationen samt analyserar och bedömer resultat samt åtgärdar avvikelser.

Eleven granskar och värderar information med utgångspunkt i tillförlitlighet, lagstiftning och etik.

■ Ämne: Engelska

Ämnets syfte

Engelska är modersmål eller officiellt språk i ett stort antal länder, förmedlar många vitt skilda kulturer och är dominerande kommunikationsspråk i världen. Förmåga att använda engelska är nödvändig vid studier, vid resor i andra länder och för sociala eller yrkesmässiga internationella kontakter av olika slag. Ämnet engelska har därför en central roll i den svenska skolan. Utbildningen i engelska syftar till att utveckla en allsidig kommunikativ förmåga och sådana språkkunskaper som är nödvändiga för internationella kontakter, för en alltmer internationaliserad arbetsmarknad och för att kunna ta del av den snabba utveckling som sker genom informations- och kommunikationsteknik samt för framtida studier. Utbildningen i engelska har dessutom som syfte att vidga perspektiven på en växande engelsktalande omvärld med dess mångskiftande kulturer.

Utbildningen i engelska skall dessutom leda till att språket blir ett redskap för lärande inom olika kunskapsområden. Alla elever behöver även förmåga att på egen hand bygga vidare på sina kunskaper efter avslutad skolgång. Ämnet syftar därför också till att eleven skall vidmakthålla och utveckla sin lust och förmåga att lära sig engelska.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin undervisning i engelska sträva efter att eleven

utvecklar sin förmåga att kommunicera och interagera på engelska i skiftande sammanhang kring varierande frågor och i olika situationer,

fördjupar sin förståelse av engelska som talas i olika delar av den engelskspråkiga världen och förbättrar sin förmåga att tillgodogöra sig sådant innehåll som förmedlas i olika medier,

utvecklar sin förmåga att delta i samtal, diskussioner och förhandlingar och på ett nyanserat sätt uttrycker egna åsikter och bemöter andras,

utvecklar sin förmåga att tala välstrukturerat och med anpassning till ämne och situation,

fördjupar sin förmåga att läsa, förstå och kritiskt reflektera över texter på sakprosa och facktexter inom egna intresse- och kompetensområden eller inom studieinriktningen,

förbättrar sin förmåga att med god behållning läsa skönlitteratur

på engelska och reflektera över texterna ur olika perspektiv,
förfinar sin förmåga att uttrycka sig i skrift i olika sammanhang
samt utvecklar sin språkliga medvetenhet och kreativitet,
utvecklar sin förmåga att analysera och bearbeta språket mot allt
större tydlighet, variation och formell säkerhet,
reflekterar över levnadssätt, kulturtraditioner och samhällsförhål-
landen i engelskspråkiga länder samt utvecklar fördjupad förstäl-
se och tolerans för andra människor och kulturer,
tar allt större ansvar för att utveckla sin språkliga förmåga.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

Det engelska språket och olika kulturyttringar från engelskspråkiga länder finns lätt tillgängliga i det svenska samhället. Eleverna stöter idag på många varianter av engelska utanför skolan. De möter engelska i skiftande sammanhang: i teve, i filmer, i musikens värld, via internet och datorspel, i läsning av texter och vid kontakter med engelsktalande. Ämnet engelska ger en bakgrund till och ett vidare perspektiv på de samhälls- och kulturyttringar som eleverna omges av i dagens internationella samhälle. I ämnet ingår både att granska det innehåll som språket förmedlar och att språkligt dra nytta av det rika och varierade utbud av engelska som ungdomar och vuxna möter utanför skolan.

Engelska bör inte delas upp i separata moment som lärs in i en given turordning. Både yngre och äldre elever berättar och beskriver, diskuterar och argumenterar, även om det sker på olika sätt, på olika språkliga nivåer och inom olika ämnesområden.

De olika kompetenser som ingår i en allsidig och kommunikativ förmåga har sin motsvarighet i ämnets struktur. Till dessa hör förmågan att behärska språkets form, dvs. vokabulär, fraseologi, uttal, stavning och grammatik. I ämnet utvecklas även kompetensen att bilda språkligt sammanhängande helheter vilka efter hand i fråga om innehåll och form allt bättre anpassas till situation och mottagare. När de egna språkkunskaperna inte räcker till behöver eleven kompensera detta genom att använda strategier som omformuleringar, synonymer, frågor och kroppsspråk. Förmågan att reflektera över likheter och skillnader mellan egna kulturella erfarenheter och kulturer i engelsktalande länder utvecklas hela tiden och leder på sikt till förståelse för olika kulturer och interkulturell kompetens. En ytterligare kompetens är medvetenhet om hur språkinläring går till.

Ämnet engelska är uppdelat i tre kurser.

Engelska A är en bred kurs som bygger på grundskolans utbildning eller motsvarande kunskaper. Kursen motsvarar steg 5. Eleven fort-

sätter att bygga upp förmågan att kommunicera på engelska i olika situationer. Kursen skall öka elevens tilltro till den egna språkliga förmågan i engelska. Kursen ger tillfälle till läsning för glädje, kunskaper och kulturkännedom. Engelska A är en kärnämneskurs.

Engelska B bygger på Engelska A och motsvarar steg 6. Kursen har en mer analytisk inriktning. Perspektiven vidgas ytterligare mot språkanvändning i varierande och komplicerade situationer. Kännedomen om engelskspråkig kultur fördjupas. Engelska B är gemensam kurs på de estetiska, naturvetenskapliga, samhällsvetenskapliga och tekniska programmen.

Engelska C bygger på Engelska B och motsvarar steg 7. Kursen förbereder för yrkesarbete eller högskolestudier med engelska som arbetsredskap. I kursen finns möjlighet att använda engelska i projektarbete och arbeta med att formulera mål, välja och motivera arbetsmetod, formulera och genomföra en arbetsplan samt att utvärdera och på olika sätt presentera resultatet av ett arbete. Engelska C är en valbar kurs.

■ **Ämne:** Engelska

Kurs: Engelska A

Kurskod: EN1201

Poäng: 100

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

förstå tydligt tal, från olika regioner, om ämnen som inte är helt obekanta

vilja, våga och kunna utan förberedelse delta i samtal om bekanta ämnen och utbyta information, personliga åsikter och erfarenheter

kunna efter förberedelse muntligt informera om eller beskriva ett ämnes- eller intresseområde och visa prov på anpassning av språket efter situationens krav

kunna läsa och tillgodogöra sig texter med varierat sakinnehåll, särskilt sådana texter som anknyter till studieinriktningen eller egna intresseområden

kunna läsa och förstå lättillgänglig skönlitteratur och genom litteraturen förvärva kunskaper om kulturtraditioner i engelskspråkiga länder

kunna formulera sig i skrift för att informera, instruera, argumentera och uttrycka känslor och värderingar samt ha förmåga att arbeta och förbättra den egna skriftliga produktionen

ha kunskap om samhällsförhållanden, kulturtraditioner och levnadssätt i engelskspråkiga områden och kunna använda dessa kunskaper för att jämföra kulturer

kunna medvetet använda och utvärdera inlärningsätt som befrämjar inläringen

kunna självständigt hämta information från olika källor samt arbeta och strukturera den information som tagits fram.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven tillgodogör sig innehållet också i regionalt färgad engelska när språket talas i lugnt tempo i vardagliga situationer.

Eleven utbyter i samtal information och åsikter och eleven lyckas med olika strategier lösa språkliga problem.

Eleven uttrycker sig muntligt med tydligt och klart uttal och anpassar i någon mån sitt talade språk både till informella och något mera formella sammanhang.

Eleven tillägnar sig huvudinnehållet i tydliga texter på sakprosa, facktexter och skönlitteratur samt tillgodogör sig detaljer vid en noggrannare läsning.

Eleven skriver med klart och tydligt språk, såväl personligt hållna meddelanden, berättelser och reflexioner som sammanfattningar som har att göra med egna intressen och egen studieinriktning.

Eleven beskriver det engelska språkets ställning i världen samt gör, på grundval av kunskaper om samhällsförhållanden, seder och bruk i områden där engelska talas, jämförelser med egna kulturella erfarenheter.

Eleven tar ansvar för att planera, genomföra och utvärdera sitt arbete samt använder lämpliga hjälpmedel.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven tillgodogör sig huvuddrag och de flesta detaljer även i regionalt färgat tal när framställningen är tydlig.

Eleven inleder och upprätthåller samtal, inhämtar och ger information samt uttrycker egna åsikter på ett tydligt och lättfattligt sätt.

Eleven berättar, beskriver och förklarar med sammanhang inom egna intresse- och kompetensområden samt återberättar och sammanfattar muntligt ett välbekant stoff.

Eleven tillgodogör sig såväl huvuddrag som de flesta detaljer i tydliga texter på sakprosa och skönlitteratur samt vid noggrannare läsning även något svårare texter.

Eleven skriver brev, kommentarer och sammanfattningar till inhämtat stoff på ett tydligt och informativt sätt och med anpassning till några olika syften och mottagare.

Kriterier för betyget Mycket väl godkänd

Eleven förstår och kommenterar både helhet och detaljer i tydligt, talat språk som varierar i tempo samt uppfattar olika nyanser i språket.

Eleven samtalar ledigt och med gott språkligt flyt i olika situationer samt uttrycker sig varierat i tal och anpassar sitt språk till ämne, situation och lyssnare.

Eleven drar vid läsning slutsatser om texters syfte, uppfattar åsikter och värderingar och tillgodogör sig såväl detaljer som huvudinnehåll.

Eleven skriver med sammanhang och variation, använder språkets ord och strukturer med säkerhet samt kommunicerar skriftligt med anpassning till olika mottagare.

■ **Ämne:** Engelska

Kurs: Engelska B

Kurskod: EN1202

Poäng: 100

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

förstå vad som sägs i längre sekvenser av sammanhängande tydligt tal som förmedlas direkt eller via medier och där innehållet kan vara obekant för eleven och av relativt teoretisk karaktär

kunna med språklig anpassning samtala om olika ämnen och ha förmåga att hålla ett samtal vid liv

kunna aktivt delta i diskussioner och kunna framföra och nyanseerat bemöta argument

kunna muntligt, efter förberedelse, sammanhängande beskriva och tydligt förklara sådana företeelser som är av allmänt intresse, hör till intresseområdet eller till studieinriktningen

kunna muntligt och skriftligt sammanfatta och kommentera olika slags texter särskilt sådana som anknyter till intresseområden eller till studieinriktning

kunna läsa, sammanfatta och kommentera innehållet i längre skönlitterära texter

ha förmåga att skriftligt presentera ett innehåll på ett klart och väl strukturerat sätt samt kunna uttrycka sig varierat, personligt och med anpassning till mottagare och situation

ha grundläggande orientering om engelskspråkig litteratur från olika epoker

ha kunskaper om samtidsförhållanden, historia och kulturer i länder där engelska talas

kunna presentera aspekter av den egna kulturen och det egna landet med tanke på personer med en annan kulturell bakgrund

kunna utvärdera sitt arbete som ett led i att förändra och förbättra sitt lärande

kunna kritiskt granska och analysera information från olika källor.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven förstår innehållet i tydligt tal, även med dialektal färgning.

Eleven inleder och upprätthåller samtal, inhämtar och ger information, argumenterar samt uttrycker egna åsikter och bemöter på ett nyanserat sätt andras argument.

Eleven anpassar sin talade engelska till situation och mottagare samt uttrycker sig varierat och lättfattligt och använder på ett effektivt sätt olika strategier för att få kommunikationen att fungera väl.

Eleven uttrycker sig muntligt med gott uttal och tydlig intonation.

Eleven presenterar och kommenterar ett innehåll hämtat från olika intresse- och kompetensområden.

Eleven tillgodogör sig innehållet i texter på sakprosa samt med hjälpmedel även i svårare texter inom kända ämnesområden.

Eleven tillgodogör sig några samtidsromaner samt utdrag ur äldre skönlitterära verk.

Eleven uttrycker sig och interagerar skriftligt med sammanhang, struktur och allt större variation kring innehåll hämtat från ett flertal områden.

Eleven redovisar och kommenterar stoff från egna intressen och egen studieinriktning.

Eleven beskriver olika samhällsförhållanden, kulturtraditioner och levnadssätt i områden där engelska talas, och använder denna bakgrund för att kommentera och diskutera skönlitteratur, film och musik samt facktexter av olika slag.

Eleven planerar, genomför och utvärderar sitt arbete på ett effektivt sätt.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven förstår såväl huvuddrag som detaljer även i regionala och sociala varianter av talad engelska när framställningen är tydlig.

Eleven anpassar sitt språk i informella och något mera formella samtal.

Eleven anpassar muntliga presentationer till olika situationer, uttrycker sig med variation och gott språkligt flyt.

Eleven tillgodogör sig även något svårare texter på sakprosa.

Eleven tillgodogör sig, kommenterar och jämför några samtidsromaner på engelska samt läser utdrag ur skönlitterära verk från olika epoker och sätter in dessa i ett sammanhang.

Eleven skriver nyanserat och variationsrikt.

Kriterier för betyget Mycket väl godkänd

Eleven förstår och analyserar innehållet i tydligt tal i snabbt tempo även när det är regionalt färgat.

Eleven samtalar med god anpassning till olika situationer.

Elevens muntliga framställning kännetecknas av klarhet, precision och variation.

Eleven analyserar hur texter på olika sätt anpassas till syfte och mottagare.

Elevens skriftliga framställning kännetecknas av klarhet, precision och variation.

■ Ämne: Estetisk verksamhet

Ämnets syfte

Utbildningen i ämnet estetisk verksamhet syftar till att utveckla och stimulera elevens kreativitet och lust att använda estetiska uttrycksmedel för att uttrycka tankar, känslor och handlingar. Ämnet syftar även till att väcka intresse och förståelse av kultur och skapande verksamhet i ett vidare perspektiv.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin undervisning i estetisk verksamhet sträva efter att eleven

genom estetisk verksamhet utvecklar sin fantasi och lust att uttrycka sig,

blir medveten om de estetiska uttryckens roll och användning samt stimuleras till eget skapande,

utvecklar sin känsla för estetiska värden och deras betydelse för individ och samhälle,

blir förtrogen med kulturverksamhet inom det estetiska området samt utvecklar sin förmåga att tolka och bedöma vardagliga estetiska företeelser,

tillägnar sig kunskaper om och erfarenheter av estetisk verksamhet samt får möjlighet till kulturhistorisk allmänbildning.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

Under årtusenden har högstående kulturer kännetecknats av att de estetiska värdena beaktats och uppskattats. Byggnader, väggmålningar, konstföremål, klädedräkt, teater, musikinstrument och litteratur vittnar om gångna generationers intresse för det sköna och funktionella i livet. Även i dagens samhälle omges människan av konstnärliga och estetiska uttryck. Ämnet estetisk verksamhet ger en introduktion till olika estetiska verksamheter.

Estetisk verksamhet kan inriktas mot olika estetiska områden såsom bild, dans, musik, formgivning eller teater. I ämnet ingår skapande eller konstnärlig verksamhet, som även kan vara av gränsöverskridande karaktär, där olika estetiska uttrycksformer både kan blandas och utövas sida vid sida. Såväl traditionella konstnärliga metoder som nyare digitala för framställning av konstnärliga produkter kan ingå i ämnet. Också upplevelser och reflexion är en del av ämnet.

Ämnet omfattar kursen *Estetisk verksamhet* som är en kärnämneskurs.

■ **Ämne:** Estetisk verksamhet

Kurs: Estetisk verksamhet

Kurskod: ESV1201

Poäng: 50

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

kunna uttrycka tankar eller idéer med något estetiskt uttrycksmedel

kunna reflektera över och diskutera sitt eget skapande

ha kunskap om olika konstnärliga uttryck och företeelser

kunna se anknytningen mellan estetisk verksamhet och den egna studieinriktningen.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven ger exempel på olika konstnärliga uttryck och företeelser.

Eleven använder något estetiskt uttrycksmedel för att gestalta en idé eller en tanke.

Eleven beskriver och kommenterar sitt eget skapande.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven diskuterar och tolkar olika konstnärliga uttryck och företeelser.

Eleven använder sina kunskaper inom något estetiskt uttrycksmedel på ett kreativt sätt i nya sammanhang.

Eleven värderar sitt eget skapande.

Kriterier för betyget Mycket väl godkänd

Eleven använder något estetiskt uttrycksmedel på ett personligt och kreativt sätt.

Eleven diskuterar, kritiskt granskar och bedömer resultatet av sitt eget arbete.

Eleven motiverar val av uttryckssätt och dess betydelse för slutresultatet.

■ Ämne: Företagsekonomi

Ämnets syfte

Utbildningen i ämnet företagsekonomi syftar till att utveckla förmågan att analysera och kritiskt bedöma företagsekonomiska problem samt att med hjälp av lämpliga metoder lösa dessa. I ett arbetsliv med ett decentraliserat ekonomiskt ansvar behövs företagsekonomiska kunskaper hos fler. Oavsett yrke utför många idag arbetsuppgifter som är av företagsekonomisk karaktär.

Ämnet företagsekonomi syftar även till att öka förståelsen av företags och organisationers roll och villkor i samhället. Utbildningen utvecklar förmågan att i förvärvslivet liksom i samhällslivet i övrigt kunna påverka beslut som är viktiga för företagen, samhället och för individen själv.

Entreprenörskap och företagsutveckling har stor betydelse för samhällets utveckling och för sysselsättningen. Utbildningen syftar till att stimulera intresset för entreprenörskap och att utveckla förmågan att ta initiativ och ansvar. I ett snabbt föränderligt arbetsliv krävs kvalitetstänkande, helhetssyn och flexibilitet. Ämnet företagsekonomi syftar till att utveckla en beredskap för att möta dessa krav.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin undervisning i företagsekonomi sträva efter att eleven

utvecklar kunskap om hur företagandet styrs av lagar, regler och andra villkor i samhället,

kommer till insikt om att en medveten och rationell resurshantering hos individen, företaget och samhället leder till en god ekonomi,

utvecklar ett historiskt och internationellt perspektiv på företagande och dess villkor,

reflekterar över vilka konsekvenser internationellt ekonomiskt samarbete har för individ, företag och samhälle,

utvecklar sin förmåga att formulera företagsekonomiska problem samt att välja och tillämpa metoder och tekniker för att lösa problemen,

utvecklar sin förmåga att tillämpa och värdera olika företagsekonomiska teorier,

reflekterar över etiska och miljömässiga frågor som en del av ekonomiskt beslutsfattande,

utvecklar en beredskap inför förändringar beträffande såväl verksamhet, organisation som arbetsätt,

utvecklar sin förmåga att i företagsekonomiska sammanhang ta initiativ och ansvar och att leda och samarbeta,

uppövar sin förmåga att använda informationsteknik i företagsekonomiska sammanhang och som användare formulera krav och önskemål.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

Ett företag är en sammanhållen verksamhet, där individer samverkar för att utföra vissa uppgifter med en vilja att uppnå förutbestämda mål. För att kunna utföra dessa uppgifter utvecklas relationer till andra grupper i samhället. Med denna definition faller många olika slag av mänsklig verksamhet under begreppet företag. Hit räknas inte bara företag inom det privata näringslivet utan även verksamhet inom den offentliga sektorn, organisationer och föreningar.

I ämnet företagsekonomi studeras sådana metoder och tekniker, som används i praktisk verksamhet. Dessa metoder och tekniker har i stor utsträckning kommit till som resultat av arbete med uppkomna företagsekonomiska problem. Problemen har skiftat i karaktär beroende på samhällsutvecklingen i övrigt, vilket betyder att ämnets innehåll kommit att successivt förändras genom decennierna. Detta till trots har de traditionella områdena inom ämnet levt kvar.

Allt företagande har en grund i olika mänskliga behov. Därför behövs ett kontinuerligt informationsflöde mellan företag och konsumenter. Marknadsföring handlar om att finna och förutse behov och önskemål av varor och tjänster för att kunna skapa ett konkurrenskraftigt och lönsamt utbud.

När marknadens behov är identifierat gäller det att organisera verksamheten så att behovet kan tillfredsställas på ett effektivt sätt. Inom området organisation studeras teorier och metoder för organisation och ledarskap. Metoderna har varierat över tiden. Förändringarna är intimt förknippade med en förändrad syn på människan och hennes behov i arbetslivet. Utvecklingen har gått från den klassiska teorin, där människor endast är intresserade av ett ekonomiskt utbyte av arbetet, till dagens människosyn som beaktar människans behov av motivation, tillfredsställelse och självförverkligande.

Redovisning hade under många decennier en dominerande plats inom ämnet företagsekonomi. Ämnet handlade då framför allt om ekonomisk planering och utvärdering, medan marknadsföring och organisatoriska aspekter var föga utvecklade. Fortfarande är redovisning ett centralt område om än inte lika dominerande. Området består av en lagstadgad extern del och en intern del. Den externa redo-

visningen upprättas för att ge olika intressenter möjligheter att bedöma företagets verksamhet. Den interna redovisningen ger företaget ett instrument för kontroll och styrning av verksamheten.

Även kostnads- och intäktsanalys är sedan decennier ett viktigt område inom företagsekonomi. Med hjälp av analytiska metoder och olika typer av kalkyler skapas underlag för rationella val mellan olika alternativ och därmed möjligheter att effektivt utnyttja tillgängliga resurser.

Även om dessa områden fortfarande kommer att utgöra grunden för indelningen av ämnet företagsekonomi, krävs ändå en anpassning av utbildningen till dagens situation. Under de senaste åren har förutsättningarna att driva företag drastiskt förändrats. Den kanske viktigaste faktorn är utvecklingen av informationstekniken (IT). Genom IT har företagen fått en enklare och effektivare kommunikation. Det gäller inte bara kommunikationen mellan människor utan också den ökade tillgången till register, databanker och medier – källor som bidrar till att ge en effektivare informationssökning. Analyser och redovisningar har likaså kunnat effektiviseras. Utvecklingen inom IT påverkar undervisningen inom vart och ett av de traditionella områdena.

Internationaliseringen är ytterligare en faktor, som under de senaste åren starkt förändrat företagandets villkor. Det gäller till exempel frågor som upphandling och konkurrens, där det internationella samhället både innebär problem och möjligheter för företagen.

Sammanfattningsvis kan den traditionella indelningen av ämnet företagsekonomi bibehållas, även om innehållet påverkas av de förändringar som för närvarande sker i företagandets villkor. Ämnets kursstruktur följer i princip de olika ämnesområdena och består av tio kurser.

Företagsekonomi A är en grundkurs i ämnet med inslag av privatekonomi. Kursen behandlar företagets roll och villkor i vårt samhälle samt övar grundläggande företagsekonomiska begrepp och metoder anpassade till vald studieinriktning. Företagsekonomi A är gemensam kurs inom den ekonomiska inriktningen på samhällsvetenskapsprogrammet.

Företagsekonomi B, som bygger på Företagsekonomi A eller Småföretagande A, är en kurs där hela det företagsekonomiska ämnesområdet behandlas för att ge en helhetsbild av företagets verksamhet. Företagsekonomiska begrepp används för att definiera problem inom alla ämnesområden. Olika metoder och tekniker används inom marknadsföring, organisation, redovisning och kalkylering. Företagsekonomi B är gemensam kurs inom den ekonomiska inriktningen på samhällsvetenskapsprogrammet.

Redovisning och beskattning, som bygger på Företagsekonomi B, ger fördjupade kunskaper i redovisningsarbetets alla delar, dvs. registre-

ring, rapportering och analys av resultat och ekonomisk ställning. Samhällets styrning genom utvecklade normer, regler och lagar diskuteras och analyseras och där ingår skattesystemets konstruktion och grundregler. Revisionens roll, syfte och metoder i ett demokratiskt samhälle hör även till innehållet. Redovisning och beskattning är en valbar kurs.

Marknadsföring, som bygger på Företagsekonomi B, är en fördjupningskurs med sikte på att utveckla förmågan att definiera problem och att söka, sammanställa och analysera information för att kunna föreslå lösningar på marknadsföringsproblem. Eftersom informationstekniken (IT) har påverkat marknadsföringens utformning och möjligheter och nya metoder och medier har skapats är detta viktiga inslag i kursen. Marknadsföring är en valbar kurs.

I kursen *Finansiering och kalkylering*, som bygger på Företagsekonomi B, utvecklas förmågan att skapa ett ekonomiskt beslutsunderlag i form av kalkyler och lönsamhetsbedömningar. Resultaten bedöms och användbarheten värderas i givna beslutssituationer. Finansiell planering, dvs. att kunna beräkna kapitalbehov och värdera olika finansieringsformer, utgör kursens andra del. Finansiering och kalkylering är en valbar kurs.

Kursen *Organisation och ledarskap* breddar och fördjupar kunskaperna om att skapa förutsättningar för företag att nå uppställda mål. Olika modeller, teorier och synsätt om organisation och ledarskap analyseras, diskuteras och värderas. Organisation och ledarskap är en valbar kurs.

Småföretagande A behandlar de mindre företagens roll och funktion. Kursen utvecklar förmågan att använda sådana enklare metoder och tekniker, som de mindre företagen inom verksamhetsområdet använder inom marknadsföring, redovisning och kalkylering. Småföretagande A är en valbar kurs.

Småföretagande B, som bygger på Småföretagande A eller Företagsekonomi B, ger en helhetsbild av företagande från affärsidé till etablerad verksamhet i mindre företag men behandlar även entreprenörens roll i samhällets utveckling. Småföretagande B är en valbar kurs.

Kursen *Internationell ekonomi* tar upp internationella ekonomiska relationer och behandlar orsaker till och konsekvenser av den ökade globaliseringen. Internationell ekonomi är gemensam kurs inom den ekonomiska inriktningen på samhällsvetenskapsprogrammet.

Kursen *Export och import*, som bygger på Företagsekonomi A eller Småföretagande A, behandlar utrikeshandelns betydelse för svenskt näringsliv och samhälle samt de regler som gäller för handeln inom EU och övrig internationell handel. I kursen ingår också att hantera olika dokument i samband med export och import inom och utom EU. Export och import är en valbar kurs.

- **Ämne:** Företagsekonomi
Kurs: Småföretagande A
Kurskod: FE1207
Poäng: 50

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

förstå affärsidéns betydelse för företagande

kunna beskriva företag utifrån dess verksamhet, företagsform, intressenter, uppbyggnad och utveckling

känna till lagar och regler som påverkar förutsättningar för företagande

kunna tillämpa grundläggande principer och metoder för budgetering och kalkylering för små företag inom valt verksamhetsområde

kunna tillämpa grundläggande principer och metoder för marknadsföring och redovisning för små företag inom valt verksamhetsområde

kunna förstå det lokala näringslivets framväxt, struktur och förutsättningar för den framtida utvecklingen.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven beskriver översiktligt ett företags verksamhet, uppbyggnad, företagsform och intressenter samt hur affärsidén ligger till grund för verksamheten.

Eleven är orienterad om lagar och regler som påverkar förutsättningarna för småföretagande.

Eleven upprättar enkla kalkyler och budgetar för små företag inom valt verksamhetsområde och redogör för grundläggande principer och metoder för små företags marknadsföring.

Eleven konterar enkla affärshändelser.

Eleven ger exempel på det lokala näringslivets sammansättning och utveckling samt beskriver några av de myndigheter, organisationer och övriga intressenter som kan vara viktiga för en viss bransch.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven identifierar och beskriver under vilka förhållanden småföretagen verkar.

Eleven upprättar kalkyler och budgetar för små företag inom valt verksamhetsområde.

Eleven analyserar och jämför faktorer som påverkar ett lokalt näringslivs sammansättning och utveckling.

Kriterier för betyget Mycket väl godkänd

Eleven visar i tillämpningar och på ett genomtänkt sätt affärsidéernas betydelse för verksamheten.

Eleven använder kalkyler och budgetar som beslutsunderlag i företagsekonomiska frågeställningar.

Eleven tolkar enkla bokslut och föreslår åtgärder utifrån dessa.

■ Ämne: Handel

Ämnets syfte

Utbildningen i ämnet handel syftar till grundläggande kunskap om handel med varor och tjänster samt till att ge grund för yrkesmässigt arbete inom varuhandel och tjänsteproduktion. Ämnet syftar till att ge god förmåga att kommunicera och möta kunder på ett serviceinriktat sätt. Ämnet syftar även till kunskap om inköp, marknadsföring och informationsteknik inom handelsföretag. Syftet är också att stimulera intresset för entreprenörskap och fortsatt lärande.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

Handeln har en central roll i samhället som förbindelselänk mellan tillverkare och konsument. Handel med varor och tjänster omfattar många verksamheter inom detalj- och partihandel med branscher som livsmedel, sport och fritid, mode och kläder, IT och elektronik, möbler och hemtextil. På arbetsmarknaden har handeln stor betydelse och här finns många tillväxtföretag, speciellt inom tjänsteproduktion.

Att köpa och sälja innebär att möta människor och förstå deras behov av varor och tjänster.

Globalisering, IT-utveckling, förändrade kundkrav och köpmönster samt förändringar av konkurrensvillkor skärper kompetenskraven inom handeln. Detaljhandeln profileras tydligare. Kunder som besöker butiker kräver kvalificerad service. Frågor kring miljö, resurshushållning och hälsa ökar i betydelse. Märkning, varuinformation och konsumentupplysning måste vara korrekt och kundernas inköpsval påverkas av frågor kring kvalitet och etik. Ökande turism och internationell handel innebär också ökad kontakt med andra kulturer. Den elektroniska handeln påverkar försäljning och marknadsföring och den traditionella handeln alltmer. Kunder kommer i större utsträckning att göra en del av sina inköp från hemmen via internet. Det blir också möjligt för en kund att överblicka ett större utbud.

Väsentliga aspekter i ämnet är servicekunskap, förståelse för ekonomiska sammanhang och god säljetik. Även kunskap om den vara eller tjänst som skall säljas har stor betydelse för att skapa förtroende för produkt, företag och säljare. Kunskaper om elektronisk handel, internetbutiker, information och marknadsföring med hjälp av multimedieteknik hör även hit. Att visa upp, skylta eller ställa ut ett budskap, en vara eller en tjänst är betydelsefullt för all affärsverksamhet.

Goda språkkunskaper och egenskaper som social och kulturell kompetens, samarbetsförmåga och initiativförmåga är viktiga delar

inom ämnet. Många handelsföretag är transnationella vilket innebär möjligheter till praktik och arbete utomlands. Eftersom entreprenörskap förmodligen kommer att vara viktigt i morgondagens yrkesverksamhet påverkas också arbetsform och lärande under utbildningen.

I ämnet handel finns fjorton kurser.

Bransch- och produktkunskap behandlar konsument- och miljöfrågor samt varuhandelns och tjänsteföretagens branscher och verksamhetsområden. I kursen ingår att använda olika källor för konsument- och produktinformation och att göra produktjämförelser. Kursen är gemensam på handels- och administrationsprogrammet.

Försäljning och service behandlar servicekunskap och försäljning i olika företagsformer. I kursen ingår också konsument- och marknads-lagar samt datoranvändning i säljarbete. Kursen är gemensam på handels- och administrationsprogrammet.

Näthandel A tar upp elektronisk handel och butiksetablering på internet. I kursen ingår elektroniskt betalningssystem samt konsumenträtt och säkerhetsbestämmelser. Kursen är gemensam på handels- och administrationsprogrammet.

Personlig försäljning behandlar säljarbete och säljsamtal av rådgivande och problemlösande karaktär. I kursen ingår även säljplanering, organisation och uppföljning samt datorstöd i säljarbetet. Kursen är gemensam på handels- och administrationsprogrammet och bygger på Försäljning och service.

Praktisk marknadsföring A tar upp hur man planerar säljkampanjer och exponerar varor. I kursen ingår också att snabbtexta och utforma skyltar och reklammaterial med hjälp av datorprogram. Kursen är gemensam på handels- och administrationsprogrammet.

Handel specialisering är gemensam kurs för inriktningen handel och service på handels- och administrationsprogrammet. Kursen behandlar bransch- och produktkunskap utifrån valt område. Kursen kan t.ex. inriktas mot livsmedel, mode och textil, sport- och fritid, IT och elektronik eller annat produktområde inom handelsföretag. I kursen tas också upp förutsättningar för yrkesverksamhet och företagande inom handeln. Kursen bygger på kurserna Praktisk marknadsföring B och Inköp och varuhantering.

Inköp och varuhantering tar upp inköpsarbete och rationell varuhantering inom handeln. I kursen ingår frågor som rör sortiment, lönsamhet och lagerkontroll. Kursen behandlar även miljömärkning, kretsloppstänkande och transporter. Kursen är gemensam för inriktningen handel och service på handels- och administrationsprogrammet. Kursen bygger på kursen Bransch- och produktkunskap.

Näthandel B behandlar hur näthandel etableras och marknadsförs. Kursen tar upp affärsmöjligheter i samband med näthandel och i kursen ingår att skapa hemsidor med eller utan näthandelsalternativ. I kursen ingår även transporter och logistik inom området näthandel.

Kursen är gemensam för inriktningen handel och service på handels- och administrationsprogrammet. Kursen bygger på kurserna Näthandel A och Praktisk marknadsföring A.

Praktisk marknadsföring B behandlar säljmiljöer, varuexponering och utformning av säljstödsmaterial med utgångspunkt i affärsidé och säljplan. I kursen ingår att planera och genomföra säljkampanjer och enklare marknadsundersökningar. Kursen är gemensam för inriktningen handel och service på handels- och administrationsprogrammet. Kursen bygger på Praktisk marknadsföring A.

Affärsutveckling tar upp frågor som rör butiksetablering och affärsverksamhet ur ett helhetsperspektiv. I kursen ingår inköps- och försäljningsarbete samt organisation och personalfrågor. Kursen är valbar och bygger på kurserna Inköp och varuhantering samt Praktisk marknadsföring B.

Näthandel C behandlar elektronisk handel och produktvisning med hjälp av multimedieteknik. I kursen ingår att framställa nätbaserad produktvisning. Kursen tar även upp kostnader i samband med näthandel samt skillnader mellan etablerade nätbutiksprogram. Kursen är valbar och bygger på kursen Näthandel B.

Praktisk marknadsföring C behandlar reklamarbete och kundspecifik marknadsföring i handelsföretag. I kursen ingår att använda relationsdatabas, utforma säljstödsmaterial och skapa säljande miljöer. Kursen är valbar och bygger på kursen Praktisk marknadsföring B.

Telefonförsäljning behandlar marknadsföring och försäljning via telefon. I kursen ingår att skriva säljmanus utifrån god säljetik samt att använda modern teknik inom området. Kursen är valbar och bygger på Försäljning och service.

Transport och spedition behandlar transportbranschen och dess betydelse för varuhantering. I kursen ingår att arbeta med information och dokument i samband med transporter. Kursen är valbar och bygger på kursen Inköp och varuhantering.

■ **Ämne:** Handel

Kurs: Bransch- och produktkunskap

Kurskod: HNDL1202

Poäng: 50

Mål

Mål för kursen

Kursen skall ge insikt i betydelsen av god bransch- och produktkunskap samt ge erfarenhet av att använda olika källor för produktinformation. Kursen skall också ge grundläggande kunskap om varuhan- delns och tjänsteföretagens branscher och verksamhetsområden. Mål för kursen är även att stimulera intresset för konsument- och miljö- frågor samt att utveckla förmågan att diskutera frågor kring etik, kva- litet och säkerhet.

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

kunna granska utbudet av varor och tjänster med hänsyn till funk- tion, kvalitet och pris samt kunna göra produktjämförelser

kunna söka, granska och sammanställa fakta för ett produktområ- de och förstå betydelsen av god bransch- och produktkunskap

känna till symboler och krav på märkning inom olika produkt- områden samt känna till privata och offentliga institutioners verk- samhet för information om varor och tjänster

kunna använda informationsteknik för att söka, bearbeta och pre- sentera bransch- och produktinformation samt inse vikten av käll- kritik

ha kännedom om konsumentfrågor samt känna till lagar och rikt- linjer för produktsäkerhet och information

känna till samband mellan konsumtion, hälsa och miljö och kun- na ta ställning till frågor om etik, kvalitet och säkerhet

känna till handelns verksamhetsområden, branscher och utveck- ling

kunna uttrycka sig på ett relevant sätt i tal och skrift och använda handelns fackspråk.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven samlar in, granskar och presenterar bransch- och produktinformation samt ger exempel på lagar som rör verksamheten.

Eleven diskuterar konsument- och miljöfrågor och ger exempel på samband mellan konsumtion, hälsa och miljö.

Eleven beskriver handelns verksamhetsområden och utveckling samt använder handelns fackspråk.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven sammanställer fakta om ett produktområde, väljer själv arbetsmetoder och motiverar sina ställningstaganden.

Eleven redogör för regelverk för produktsäkerhet och information om varor och tjänster.

Eleven gör egna reflektioner kring handeln och handelns utveckling.

Kriterier för betyget Mycket väl godkänd

Eleven informerar om ett produktområde på ett för uppgiften lämpligt sätt.

Eleven hämtar och bedömer på egen hand information från olika källor och tillämpar denna i olika arbetsuppgifter och situationer.

■ **Ämne: Handel**

Kurs: Försäljning och service

Kurskod: HNDL1203

Poäng: 50

Mål

Mål för kursen

Kursen skall ge grundläggande kunskap om försäljning och service samt utveckla förmåga att ge god service. Kursen skall även ge kunskap om säljarens roll och arbetsuppgifter vid försäljning av varor och tjänster inom olika verksamheter. Mål för kursen är även att ge kunskap om datorstöd i säljarbete samt om ekonomi, miljö och säkerhet.

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

kunna agera positivt och kreativt i servicesituationer

ha kunskap om säljteknik och kunna genomföra behovsinriktade säljsamtal

känna till kroppsspråk och kulturella skillnader i kommunikationsmönster

kunna genomföra produkt demonstrationer och hantera reklamationer

kunna tillämpa konsument- och marknadslagar och god säljetik

kunna utföra kassaarbete och hantera olika betalningsformer

ha kunskap om prissättning och kunna göra ekonomiska beräkningar

kunna använda datorstöd i säljarbetet

känna till säljarens arbetsuppgifter i olika säljorganisationer och beskriva utvecklingstendenser inom området

kunna arbeta på ett ur skydds- och miljösynpunkt säkert sätt.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven ger exempel på god service och tillämpar sina kunskaper om service i sitt arbete.

Eleven genomför säljsamtal, produktdemonstrationer och reklamationshantering utifrån god säljetik samt tillämpar med viss handledning konsument- och marknadslagar i sitt arbete.

Eleven utför med viss handledning kassaarbete och andra arbetsuppgifter på ett skydds- och miljömedvetet sätt.

Eleven utför enklare kalkyler och ekonomiska beräkningar i samband med försäljning.

Eleven ger exempel på arbetsuppgifter och utveckling inom olika säljyrken.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven ger exempel på kroppsspråk och skillnader i kommunikationsmönster samt tillämpar sina kunskaper i säljsituationer.

Eleven beskriver ekonomiska samband och ger exempel på faktorer som påverkar ekonomi, miljö och säkerhet.

Eleven utför kassa- och säljarbete, väljer själv arbetsmetod och bedömer resultatet.

Kriterier för betyget Mycket väl godkänd

Eleven anpassar sin arbetsinsats till de krav den aktuella situationen ställer, analyserar och bedömer resultatet samt ger förslag till förbättringar.

Eleven gör egna reflektioner kring arbetsuppgifter och utveckling inom olika säljyrken.

■ Ämne:	Handel
Kurs:	Handel specialisering
Kurskod:	HNDL1204
Poäng:	200

Mål

Mål för kursen

Kursen skall ge fördjupad kunskap om och erfarenhet av serviceinriktade arbetsuppgifter inom handelsföretag. Kursen skall också ge fördjupad bransch- och produktkunskap inom valt område. Mål för kursen är även att ge fördjupad kunskap om förutsättningar och villkor för yrkesverksamhet och företagande inom handeln.

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

kunna informera serviceinriktat och sakkunnigt om sortiment och produkter

kunna planera, utföra och utvärdera arbetsuppgifter med hänsyn till kvalitetskrav och ekonomiska aspekter

kunna redogöra för branschens verksamhetsområden och utveckling

ha fördjupad kunskap om förutsättningar för yrkesverksamhet och eget företagande

kunna använda och vårda programvaror, datorsystem och annan utrustning inom branschen

kunna samarbeta, instruera och handleda inom vald verksamhet

kunna förebygga arbetsskador och arbeta ergonomiskt och säkert

ha kunskap om lagar inom arbetsrätt och arbetsmiljö inom vald bransch samt kunna ta ställning till frågor som gäller etik, kvalitet, ekonomi, säkerhet och miljö

kunna göra en affärspresentation med utgångspunkt i affärsidé, verksamhet, organisation, marknad och produkter samt kunna använda informationsteknik för att dokumentera och redovisa erfarenheter från vald verksamhet.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven utför sina arbetsuppgifter inom valt område på ett serviceinriktat och korrekt sätt.

Eleven framställer en affärspresentation samt dokumenterar och redovisar erfarenheter från vald verksamhet.

Eleven diskuterar frågor kring etik, kvalitet, ekonomi, säkerhet och miljö samt redogör för yrkesverksamhet och eget företagande inom valt område.

Eleven löser arbetsuppgifter tillsammans med andra och tar ansvar för det gemensamma arbetet.

Eleven arbetar ergonomiskt, är uppmärksam på risken för arbetsskador samt tillämpar lagar inom arbetsrätt och arbetsmiljö.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven utvecklar och tillämpar fortlöpande sina bransch- och produktkunskaper.

Eleven hämtar på egen hand information från olika källor och tillämpar denna i olika arbetsuppgifter och situationer.

Eleven förbereder, genomför och dokumenterar sina arbetsuppgifter på ett för uppgiften lämpligt sätt.

Kriterier för betyget Mycket väl godkänd

Eleven löser problem och utför sina arbetsuppgifter inom valt område på ett närmast yrkesmässigt sätt.

Eleven analyserar arbetsuppgifter, verksamhet och utveckling inom området, ger förslag till förbättringar samt motiverar sina ställningstaganden.

■ **Ämne: Handel**

Kurs: Inköp och varuhantering

Kurskod: HNDL1205

Poäng: 100

Mål

Mål för kursen

Kursen skall ge kunskap om inköpsarbete och rationell varuhantering inom handeln. Kursen skall även ge kunskap om butiksekonomi och sortimentets betydelse för lönsamhet och konkurrensförmåga. Mål för kursen är dessutom att ge kunskap om transporter, logistik och miljö.

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

ha kunskap om inköpsarbete och varudistribution inom olika branscher

kunna utföra inköpsarbete med hjälp av lämplig teknik och arbetsmetod

känna till principer och metoder för rationell varuhantering och lagerkontroll samt kunna genomföra inventering och känna till hur lager beräknas

kunna beräkna inköps- och försäljningspris och förstå samband mellan pris och lönsamhet

kunna använda butiksdatasystem och annat datorstöd vid inköp och varuhantering

kunna beskriva varuflöden inom olika branscher ur ett lönsamhetsperspektiv och känna till principer och metoder för sammanställning av produktsortiment

ha kännedom om transporter och speditjonsarbete och kunna beräkna kostnader för olika transportalternativ

ha kunskap om förpackningar och regler för märkning, information och hantering

ha kunskap om och kunna tillämpa kretsloppstänkande vid miljöarbete samt känna till viktiga lagar, bestämmelser och internationella överenskommelser

kunna arbeta ergonomiskt, säkert och resurssnålt.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven utför med viss handledning olika slags arbetsuppgifter och använder datorprogram vid inköp och varuhantering inom handeln.

Eleven gör ekonomiska beräkningar vid prissättning och transporter och ger exempel på samband mellan pris och lönsamhet.

Eleven diskuterar kring förpackningar, märkning och miljöarbete samt ger exempel på rationell varuhantering.

Eleven arbetar på ett ergonomiskt och säkert sätt samt tillämpar lagar, bestämmelser och internationella överenskommelser inom området.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven jämför olika inköpsalternativ utifrån sina kunskaper om varuflöden och produktsortiment.

Eleven utför olika ekonomiska beräkningar samt resonerar kring butiksekonomi och lönsamhet.

Eleven jämför olika förpacknings- och transportalternativ med hänsyn till miljökrav och effektiv varuhantering.

Kriterier för betyget Mycket väl godkänd

Eleven diskuterar kring och ger egna exempel på inköpsarbete, sortimentsfrågor och varuhantering inom handeln.

Eleven ger förslag på logistiska förändringar som kan leda till förbättrad konkurrensförmåga och lönsamhet.

■ **Ämne: Handel**

Kurs: Näthandel A

Kurskod: HNDL1206

Poäng: 50

Mål

Mål för kursen

Kursen skall ge kunskap om elektronisk handel och butikers etablering på internet. Kursen skall också ge kunskap om säkerhetsfrågor och konsumenträtt i samband med elektronisk handel och betalsystem. Kursen skall även utveckla förmåga att hitta och bedöma olika alternativ till inköp av produkter.

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

känna till skillnader mellan företagsadministrativa system och näthandel

ha översiktlig kännedom om hur näthandel etableras och marknadsförs

ha kunskap om lagar, avtal och säkerhet vad gäller elektronisk handel och betalningssystem

ha kunskap om hur köp kan genomföras på internet samt kunna diskutera för- och nackdelar med elektronisk handel

kunna översiktligt beskriva transportalternativ och deras miljökonsekvenser

ha översiktlig kännedom om vilka målgrupper som kan nås via internet.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven diskuterar hur köp genomförs på internet och hur nät-handel etableras.

Eleven resonerar kring elektronisk handel och ger exempel på hur butiker marknadsför sig på internet.

Eleven använder lagar och avtal vid beskrivning och bedömning av säkerhet och konsumenträtt vid internethandel.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven ger exempel på och beskriver skillnader och likheter mellan företagsadministrativa system och näthandel.

Eleven jämför olika transportalternativ och bedömer deras miljöpåverkan i samband med näthandel.

Kriterier för betyget Mycket väl godkänd

Eleven jämför olika elektroniska betalningssystem och diskuterar kring säkerhet och lagar.

Eleven föreslår och motiverar alternativ till inköp av specifika produkter.

Eleven analyserar vilka målgrupper som nås via internet.

■ Ämne:	Handel
Kurs:	Näthandel B
Kurskod:	HNDL1207
Poäng:	50

Mål

Mål för kursen

Kursen skall ge fördjupad kunskap om elektronisk handel och butikers etablering på internet. Kursen skall ge färdighet i att utifrån en affärsidé skapa hemsidor med eller utan näthandelsalternativ. Mål för kursen är även att utveckla och stimulera elevernas förmåga att se affärsmöjligheter på de marknader som nås via datorkommunikation.

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

- ha kunskap om distribution och affärstransaktioner i samband med elektronisk handel
- ha kunskap om hur näthandel etableras och marknadsförs
- ha kunskap om de alternativ som finns för att etablera en butik på nätet samt ha kunskap om hur butiker och näthandel kan samverka
- ha kunskap om vilka målgrupper som kan nås via internet samt kunna beskriva kundpassade åtgärder för dessa
- kunna bygga och lägga upp en hemsida på internet
- ha kunskap om olika transportalternativ
- ha kunskap om lagar och etiska regler inom näthandelsområdet.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

- Eleven redogör för hur affärstransaktioner genomförs på internet.
- Eleven ger exempel på affärsidéer och marknadsföring i samband med näthandel.
- Eleven utformar och publicerar med viss handledning en hemsida.
- Eleven tillämpar lagar och regler för publicering.

Kriterier för betyget Väl godkänd

- Eleven redogör för näthandelsetablering och samverkan mellan butik och näthandel.
- Eleven diskuterar och jämför transportalternativ och olika åtgärder vid marknadsföring av näthandel.
- Eleven föreslår kundvårdande åtgärder för aktuella målgrupper.
- Eleven tillämpar regler och lagar inom näthandelsområdet.

Kriterier för betyget Mycket väl godkänd

- Eleven utformar en affärsidé, presenterar den på hemsida med näthandelsalternativ och anpassar hemsidan till lämpliga målgrupper.
 - Eleven analyserar och utvecklar förslag till affärsmöjligheter inom området näthandel.
-

■ **Ämne: Handel**

Kurs: Personlig försäljning

Kurskod: HNDL1209

Poäng: 50

Mål

Mål för kursen

Kursen skall ge fördjupad kunskap om kundorienterat och målinriktat säljarbete inom varuhandel och tjänstesektor. Kursen skall också utveckla förmåga att agera kreativt och effektivt i servicesituationer. Ett mål för kursen är även att utveckla förmåga att använda datorstöd i säljarbetet samt fördjupad kunskap om samband mellan försäljning och ett företags övriga funktioner.

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

kunna utföra säljarbete på ett serviceinriktat och ansvarsfullt sätt

kunna genomföra och utvärdera säljsamtal av rådgivande och problemlösande karaktär

ha fördjupad kunskap om säljplanering och säljadministration samt kunna använda datorstöd och övriga hjälpmedel för planering, organisation och uppföljning av säljarbete

kunna upprätta kalkyler och göra lönsamhetsberäkningar

ha kunskap om säljarens roll och arbetsuppgifter i olika företag

känna till kroppsspråkets betydelse samt kulturella skillnader av betydelse för säljarbete och kunna anpassa sitt språk till olika säljsituationer

kunna tillämpa lagar, bestämmelser och etiska regler av betydelse för säljarbete

ha fördjupad bransch- och produktkunskap och kunskap om miljöfrågor i samband med olika produktområden.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven utför säljarbete och tillämpar etiska regler, lagar och bestämmelser inom området.

Eleven utvärderar tillsammans med handledare säljsamtal och motiverar sina ställningstaganden.

Eleven använder datorstöd samt utför med viss handledning kalkyler och lönsamhetsberäkningar.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven deltar i säljsamtal och resonerar kring kundorienterat och målinriktat säljarbete inom handel med varor och tjänster.

Eleven beskriver samband mellan försäljning och övriga funktioner inom företag.

Eleven använder olika tekniker och programvaror vid planering, genomförande och uppföljning av säljarbete samt anpassar sin framställning till olika säljsituationer.

Kriterier för betyget Mycket väl godkänd

Eleven analyserar säljarens roll i olika typer av företag.

Eleven tillämpar sin produktkunskap i säljarbetet inom olika branschområden.

■ **Ämne:** Handel

Kurs: Praktisk marknadsföring A

Kurskod: HNDL1210

Poäng: 50

Mål

Mål för kursen

Kursen skall ge grundläggande kunskap om marknadsföringens funktion vid handel med varor och tjänster. Kursen skall också ge kunskap om säljkampanjer, varuexponering och utformning av säljstödsmaterial samt ge möjlighet till kreativt skapande med hjälp av lämplig utrustning och modern teknik. Kursen skall dessutom ge kunskap om lagar och etik och om affärsidéns betydelse vid val av säljfrämjande åtgärder.

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

kunna definiera målgrupp och marknadsområde utifrån en affärsidé

förstå affärsidéns betydelse vid val av säljfrämjande åtgärder

känna till hur man planerar säljstimulerande aktiviteter

känna till olika exponeringssätt och kunna utföra enklare exponeringar

kunna framställa skyltar med hjälp av snabbtextningsteknik

kunna använda dator för att framställa säljstödsmaterial av god skriftlig kvalitet

känna till lagar, bestämmelser och etiska regler inom marknadsföringsområdet.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven planerar och utformar med viss handledning säljkampanj, säljstödsmaterial och varuexponering utifrån affärsidé, målgrupp och god säljetik.

Eleven ger exempel på lagar och etiska regler som är av betydelse för marknadsföring.

Eleven utformar skyltar med hjälp av snabbtextning och datorstöd samt ger exempel på olika sätt att exponera produkter.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven ger exempel på faktorer som påverkar utformning av säljstödsmaterial och val av säljfrämjande åtgärder.

Eleven utför arbetsuppgifter och väljer själv arbetsmetoder och hjälpmedel samt bedömer resultatet.

Eleven tillämpar lagar och etiska regler inom området.

Kriterier för betyget Mycket väl godkänd

Eleven använder olika källor och tekniker för insamling, bearbetning, analys och presentation av marknadsföringsåtgärder inom handelsföretag.

Eleven diskuterar olika marknadsföringsåtgärder och motiverar sina ställningstaganden.

■ **Ämne:** Handel

Kurs: Praktisk marknadsföring B

Kurskod: HNDL1211

Poäng: 100

Mål

Mål för kursen

Kursen skall ge fördjupad kunskap om och erfarenheter av praktisk marknadsföring inom handelsföretag. Kursen skall också ge kunskap om marknadsföringsmetoder, lagar och etik, säljkampanjer, varuexponeringar och utformning av reklammaterial. Ett mål för kursen är även att ge insikt i affärsidéns betydelse och kunskap om olika perspektiv på ett kund- och marknadsorienterat synsätt.

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

kunna skapa exponeringar och tillämpa olika textningstekniker

kunna uttrycka sig väl och använda dator som hjälpmedel vid sälj- och aktivitetsplanering och framställning av annonser, flygblad och övrigt säljstödsmaterial

ha kunskap om hur säljstimulerande aktiviteter planeras, genomförs och följs upp

kunna utforma en marknads- och säljplan utifrån en affärsidé och kunna välja konkurrensmedel

ha kunskaper om intern marknadsföring och säljmiljöns betydelse

kunna skaffa och använda information om konsumtions- och köpvanor samt kunna göra enklare marknadsundersökningar och omvärldsanalyser

kunna tillämpa etiska regler och lagar samt kunna ta ställning till frågor kring ekonomi, miljö och säkerhet

känna till nationella och internationella utvecklingstendenser.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven redogör för marknadsföringsmetoder i handelsföretag samt utformar med viss handledning en marknads- och säljplan.

Eleven utför arbetsuppgifter i samband med säljkampanjer och varuexponering samt tillämpar lagar och regler om miljö, säkerhet och etik.

Eleven söker nödvändig information som är relevant för marknadsundersökningar.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven tar fram och analyserar underlag för bedömning av målgruppers konsumtions- och köpvanor samt utformar marknads- och säljplan utifrån affärsidé och omvärldsanalys.

Eleven väljer olika tekniker för snabbtextning och varuexponering och utformar säljstödsmaterial på ett informativt och säljande sätt.

Eleven diskuterar säljmiljöer och motiverar val av konkurrensmedel.

Kriterier för betyget Mycket väl godkänd

Eleven ger förslag till ett handelsföretags interna marknadsföring och säljmiljö samt motiverar val av marknadsföringsåtgärder med hänsyn till funktion, ekonomi och god etik.

■ Ämne: Idrott och hälsa

Ämnets syfte

Gymnasieskolans utbildning i idrott och hälsa syftar till att utveckla elevernas fysiska, psykiska och sociala förmåga samt att ge kunskaper om den egna livsstilens betydelse för hälsan. Ämnet syftar även till att eleverna tillägnar sig sådana kunskaper och erfarenheter att de kan välja och delta i lämpliga fysiska aktiviteter för fritiden.

Ämnet syftar också till att eleverna skall bli hälso- och miljömedvetna och få förutsättningar att ta aktiv del i arbetet med hälsofrågor i arbetsliv och i samhälle. Ämnet syftar dessutom till fördjupad kunskap om hur den egna kroppen fungerar och hur olika faktorer kan påverka det fysiska, psykiska och sociala välbefinnandet.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin undervisning i idrott och hälsa sträva efter att eleven

utvecklar sin fysiska, psykiska och sociala förmåga samt en positiv självbild,

utvecklar ett bestående intresse för regelbunden fysisk aktivitet, förstår värdet av detta samt ser dess samband med hälsa och livsstil,

utvecklar sin rörelseförmåga och fördjupar sina kunskaper om hur den egna kroppen fungerar,

fördjupar sina kunskaper om vad som främjar hälsa och utvecklar en god kroppsuppfattning,

utvecklar kunskaper som gör det möjligt att se, välja, värdera och delta i olika former av fysisk aktivitet,

fördjupar sina kunskaper om och i idrott och friluftsliv samt lär sig att ta ansvar för och utnyttja naturen för rekreation och friluftsliv,

utvecklar och fördjupar förmågan att planera, genomföra och utvärdera fysisk aktivitet på egen hand och tillsammans med andra,

utvecklar kunskapen om samspelet mellan människa, teknik och miljö och hur arbetsplatser, miljöer och produkter kan anpassas och utformas efter människans förutsättningar.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

Grundläggande för ämnet är ett hälsoperspektiv som innefattar såväl fysiskt, psykiskt som socialt välbefinnande. Ämnets kärna utgörs av fysisk aktivitet, utformad så att alla, oavsett förutsättningar, skall kunna delta och utvecklas på egna villkor. Ämnet stimulerar till medvetenhet om den egna livsstilens betydelse för hälsan.

En utgångspunkt för ämnet är att det föreligger ett samband mellan livsstil, livsmiljö, hälsa och livskvalitet. Ämnet betonar därför kunskaper om faktorer som påverkar hälsan och som bidrar till hur god hälsa och god livs- och arbetsmiljö kan främjas. I ämnet ingår också kunskaper om hur kroppen fungerar i arbete och vila samt kunskaper om kost, motion och ergonomi. En väsentlig aspekt är även drogers och dopingpreparats skadliga inverkan.

Ämnet ger möjlighet att fördjupa sin förmåga och att ta initiativ och ansvar, att delta i, organisera och leda aktiviteter. För att främja såväl den improvisatoriska, estetiska som den motoriska förmågan integreras musik och rörelse, rytm och dans i ämnet. I ämnet innefattas också utbildning för nödsituationer såsom livräddning och första hjälpen vid olycksfall.

Ämnet tar upp idrott som kulturfenomen och speglar såväl egna traditioner och sätt att tänka som synsätt och rörelseuttryck i andra kulturer. Väsentligt för ämnet är också att anknyta till de starka kulturella traditioner som finns i Sverige när det gäller att vistas i naturen. Ämnet bidrar på så sätt till att väcka engagemang för frågor som handlar om människans relation till naturen.

I ämnet behandlas även frågor om förståelse av människors olika förutsättningar för fysisk aktivitet samt hur idrott kan bedrivas tillsammans och på lika villkor för att öka förutsättningarna för jämställdhet. Ämnet erbjuder upplevelser av samarbete, hänsyn och förståelse för och med andra människor samt rörelseglädje. Ämnet behandlar dessutom frågor som rör etik och moral i samband med idrottsutövning, exempelvis fair play.

I ämnet ingår tre kurser.

Idrott och hälsa A är en kärnämneskurs som bygger på och fördjupar de kunskaper som eleverna tidigare erhållit.

Kursen *Idrott och hälsa B* bygger på *Idrott och hälsa A* och fördjupar och vidgar kunskaper i ämnet. Kursen är valbar.

Kursen *Ergonomi* behandlar samspelet mellan människa, teknik och miljö. Kursen är valbar.

■ **Ämne:** Idrott och hälsa

Kurs: Idrott och hälsa A

Kurskod: IDH1201

Poäng: 100

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

ha kunskap om och erfarenhet av om hur olika faktorer påverkar människors hälsa samt kunna diskutera sambanden mellan hälsa, livsstil och miljö ur såväl ett individ- som ett samhällsperspektiv

ha förmåga att värdera olika fysiska aktiviteters betydelse för hälsa och välbefinnande

kunna planera, genomföra och utvärdera ett personligt anpassat program för träning eller andra hälsofrämjande åtgärder

ha kunskap om hur den egna kroppen fungerar i arbete och vila

ha kunskaper i vanliga rörelseaktiviteter och ha fördjupat sig i några självvalda aktiviteter

ha kunskap om samt ha genomfört och upplevt olika former av friluftsliv

kunna tillämpa några olika metoder för spänningsreglering och stresshantering

ha utvecklat sin förmåga att kombinera rörelser till musik och vara förtrogen med några danser

kunna tillämpa ergonomiska kunskaper i olika arbetsmiljösammanhang

ha kunskap om och kunna tillämpa livräddande första hjälp.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven genomför med viss handledning olika fysiska aktiviteter samt redogör för deras betydelse för hälsa och välbefinnande.

Eleven ger exempel på kostens betydelse för hälsan.

Eleven deltar i någon form av friluftsliv och använder sina kunskaper om friluftslivets olika former.

Eleven ger exempel på konkreta situationer för spänningsreglering, samt utför några olika rytmiska rörelser.

Eleven ger exempel på olika arbetsmiljöer och sätter dessa i samband med hälsa.

Eleven utför med visst stöd livräddande första hjälp.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven genomför olika fysiska aktiviteter, bedömer deras betydelse för hälsa och välbefinnande och resonerar i förhållande till detta om sambanden mellan hälsa, livsstil och miljö.

Eleven tillämpar och utvecklar med viss handledning eget hälsoarbete i några självvalda fysiska aktiviteter.

Eleven tillämpar spänningsreglering, rörelse och rytm till musik, i några självvalda fysiska aktiviteter.

Eleven bedömer ergonomisk anpassning av olika arbetsmiljöer.

Eleven genomför på egen hand livräddande första hjälp i en fingerad situation.

Kriterier för betyget Mycket väl godkänd

Eleven utvecklar färdigheter och metoder i ett flertal aktivitetsformer och bedömer deras hälsoeffekter.

Eleven diskuterar samband mellan livsstil, livsmiljö och hälsa, samt drar slutsatser om begreppet livskvalitet med utgångspunkt från dessa samband.

Eleven planerar och genomför friluftsliv i nya miljöer och finner lösningar på oförutsedda situationer.

Eleven instruerar i livräddande första hjälp.

■ Ämne: Matematik

Ämnets syfte

Gymnasieskolans utbildning i matematik bygger vidare på kunskaper motsvarande de eleverna uppnår i grundskolan och innebär breddning och fördjupning av ämnet. Utbildningen syftar till att ge kunskaper i matematik för studier inom vald studieinriktning och för fortsatta studier. Utbildningen skall leda till förmåga att kommunicera med matematikens språk och symboler, som är likartade över hela världen.

Utbildningen i matematik i gymnasieskolan syftar också till att eleverna skall kunna analysera, kritiskt bedöma och lösa problem för att självständigt kunna ta ställning i frågor, som är viktiga både för dem själva och samhället, som t.ex. etiska frågor och miljöfrågor.

Utbildningen syftar även till att eleverna skall uppleva glädjen i att utveckla sin matematiska kreativitet och förmåga att lösa problem samt få erfara något av matematikens skönhet och logik.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin undervisning i matematik sträva efter att eleverna

utvecklar sin tilltro till den egna förmågan att lära sig mera matematik, att tänka matematiskt och att använda matematik i olika situationer,

utvecklar sin förmåga att tolka, förklara och använda matematikens språk, symboler, metoder, begrepp och uttrycksformer,

utvecklar sin förmåga att tolka en problemsituation och att formulera den med matematiska begrepp och symboler samt välja metod och hjälpmedel för att lösa problemet,

utvecklar sin förmåga att följa och föra matematiska resonemang samt redovisa sina tankegångar muntligt och skriftligt,

utvecklar sin förmåga att med hjälp av matematik lösa problem på egen hand och i grupp bl.a. av betydelse för vald studieinriktning samt att tolka och värdera lösningarna i förhållande till det ursprungliga problemet,

utvecklar sin förmåga att reflektera över sina erfarenheter av begrepp och metoder i matematiken och sina egna matematiska aktiviteter,

utvecklar sin förmåga att i projekt och gruppdiskussioner arbeta

med sin begreppsbildning samt formulera och motivera olika metoder för problemlösning,

utvecklar sin förmåga att utforma, förfina och använda matematiska modeller samt att kritiskt bedöma modellernas förutsättningar, möjligheter och begränsningar,

fördjupar sin insikt om hur matematiken har skapats av människor i många olika kulturer och om hur matematiken utvecklats och fortfarande utvecklas,

utvecklar sina kunskaper om hur matematiken används inom informationsteknik, samt hur informationsteknik kan användas vid problemlösning för att åskådliggöra matematiska samband och för att undersöka matematiska modeller.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

Matematiken har genom en mångtusenårig utveckling bidragit till det kulturella arvet. Matematiken är en förutsättning för stora delar av samhällets utveckling och den genomsyrar hela samhället, ofta på ett sätt som är osynligt för den ovane betraktaren.

Matematiken har utvecklats ur såväl praktiska behov som ur människans nyfikenhet och lust att utforska och utvidga matematiken som sådan. Matematikens begrepp, metoder och teorier har vuxit fram inom olika kulturer. Matematik är en livaktig internationell vetenskap, vars metoder, begrepp och kunskapsområden ständigt utvecklas.

I matematik arbetar man med väldefinierade begrepp och bygger upp teorier genom att logiskt och strikt bevisa att formulerade hypoteser är giltiga. Resultaten av bevisen formuleras som satser eller samband, som visar hur begreppen kan användas. Nya begrepp införs som följd av frågeställningar i tillämpningsämnen eller av idéer inom matematiken som sådan.

Matematik är en mänsklig tankekonstruktion och matematisk problemlösning är en skapande aktivitet. Samtidigt kräver matematiken uthållighet i tankeverksamheten och förståelse för att problemlösning är en process som kräver tid. Denna process skall kunna utvecklas i en grupp men även genom att individer reflekterar över sin egen kunskap och inläring. Detta gäller även matematikämnet i skolan.

Problemlösning, kommunikation, användning av matematiska modeller och matematikens idéhistoria är fyra viktiga aspekter av ämnet matematik som genomsyrar undervisningen.

Tillgången till tekniska hjälpmedel har delvis förändrat matematikämnet. Såväl numeriska, grafiska som algebraiska metoder utnyttjas och nya typer av problem av mer sammansatt karaktär kan stude-

skapsprogrammet, samhällsvetenskapsprogrammet och på teknikprogrammet.

Matematik C bygger vidare på Matematik B inom aritmetik, algebra och funktionslära. Den innehåller även differentialkalkyl. I kursen behandlas problem som gäller optimering, förändringar och extremvärden. Problemens innehåll skall så långt som möjligt ha anknytning till viktiga frågor inom elevens studieinriktning. Kursen är gemensam kurs på naturvetenskapsprogrammet.

Matematik D bygger vidare på Matematik C och innehåller trigonometri och differential- och integralkalkyl. Kursen utgör lämplig grund för fortsatta studier inom såväl beteendevetenskap, ekonomi och samhällsvetenskap som inom naturvetenskapliga och tekniska utbildningar. Eleven utvecklar under eget ansvar sin förmåga att i en större uppgift självständigt arbeta med en problemställning i matematik. Kursen är gemensam på naturvetenskapsprogrammet.

Matematik E bygger vidare på Matematik D och ger eleven tillfälle att i en syntes använda tidigare kunskaper om talbegreppet samt kunskaper från algebra, funktionslära, trigonometri, geometri och differential- och integralkalkyl. Kursen behandlar komplexa tal samt fördjupad differential- och integralkalkyl. Kursen skall ge de fördjupade kunskaper som krävs för fortsatta studier inom matematikintensiva utbildningar. Kursen är valbar.

Matematik – diskret bygger på kunskaper från Matematik C. Kursen skall erbjuda eleven kunskaper om mängder, de hela talens egenskaper, talföljder, kombinatorik samt satslogik. Kursen lämpar sig särskilt för inriktning mot matematik i kombination med datoranvändning. Kursen är valbar.

Matematik – breddning bygger på kunskaper från Matematik C. Kursen erbjuder eleven möjlighet att bredda sina kunskaper i matematik inom något eller några kunskapsområden som är nya för eleven eller fördjupar kunskaperna inom något känt område. Förmågan att använda matematiska modeller och att formulera och arbeta med problem utgående från en öppen frågeställning utvecklas. Kursen är valbar.

■ **Ämne: Matematik**

Kurs: Matematik A

Kurskod: MA1201

Poäng: 100

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

kunna formulera, analysera och lösa matematiska problem av betydelse för vardagsliv och vald studieinriktning

ha fördjupat och vidgat sin taluppfattning till att omfatta reella tal skrivna på olika sätt

med och utan tekniska hjälpmedel med omdöme kunna tillämpa sina kunskaper i olika former av numerisk räkning med anknytning till vardagsliv och studieinriktning

ha fördjupat kunskaperna om geometriska begrepp och kunna tillämpa dem i vardagsituationer och i studieinriktningens övriga ämnen

vara så förtrogen med grundläggande geometriska satsar och resonemang att hon eller han förstår och kan använda begreppen och tankegångarna vid problemlösning

kunna tolka, kritiskt granska och med omdöme åskådliggöra statistiska data samt kunna tolka och använda vanligt förekommande lägesmått

kunna tolka och hantera algebraiska uttryck, formler och funktioner som krävs för problemlösning i vardagslivet och i studieinriktningens övriga ämnen

kunna ställa upp och tolka linjära ekvationer och enkla potensekvationer samt lösa dem med för problemsituationen lämplig metod och med lämpliga hjälpmedel

kunna ställa upp, tolka, använda och åskådliggöra linjära funktioner och enkla exponentialfunktioner som modeller för verkliga förlopp inom privatekonomi och i samhälle

ha vana att vid problemlösning använda dator och grafitande räknare för att utföra beräkningar och åskådliggöra grafer och diagram

känna till hur matematiken påverkar vår kultur när det gäller till exempel arkitektur, formgivning, musik eller konst samt hur matematikens modeller kan beskriva förlopp och former i naturen.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven använder lämpliga matematiska begrepp, metoder och tillvägagångssätt för att formulera och lösa problem i ett steg.

Eleven genomför matematiska resonemang såväl muntligt som skriftligt.

Eleven använder matematiska termer, symboler och konventioner samt utför beräkningar på ett sådant sätt att det är möjligt att följa, förstå och pröva de tankar som kommer till uttryck.

Eleven skiljer gissningar och antaganden från givna fakta och härledningar eller bevis.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven använder lämpliga matematiska begrepp, metoder, modeller och tillvägagångssätt för att formulera och lösa olika typer av problem.

Eleven deltar i och genomför matematiska resonemang såväl muntligt som skriftligt.

Eleven gör matematiska tolkningar av situationer eller händelser samt genomför och redovisar sitt arbete med logiska resonemang såväl muntligt som skriftligt.

Eleven använder matematiska termer, symboler och konventioner på sådant sätt att det är lätt att följa, förstå och pröva de tankar som kommer till uttryck såväl muntligt som skriftligt.

Eleven visar säkerhet beträffande beräkningar och lösning av olika typer av problem och använder sina kunskaper från olika delområden av matematiken.

Eleven ger exempel på hur matematiken utvecklats och använts genom historien och vilken betydelse den har i vår tid inom några olika områden.

Kriterier för betyget Mycket väl godkänd

Eleven formulerar och utvecklar problem, väljer generella metoder och modeller vid problemlösning samt redovisar en klar tankegång med korrekt matematiskt språk.

Eleven analyserar och tolkar resultat från olika typer av matematisk problemlösning och matematiska resonemang.

Eleven deltar i matematiska samtal och genomför såväl munt-

ligt som skriftligt matematiska bevis.

Eleven värderar och jämför olika metoder, drar slutsatser från olika typer av matematiska problem och lösningar samt bedömer slutsatsernas rimlighet och giltighet.

Eleven redogör för något av det inflytande matematiken har och har haft för utvecklingen av vårt arbets- och samhällsliv samt för vår kultur.

■ **Ämne: Matematik**

Kurs: Matematik B

Kurskod: MA1202

Poäng: 50

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

kunna formulera, analysera och lösa matematiska problem av betydelse för tillämpningar och vald studieinriktning med fördjupad kunskap om sådana begrepp och metoder som ingår i tidigare kurser

kunna förklara, bevisa och vid problemlösning använda några viktiga satser från klassisk geometri

kunna beräkna sannolikheter vid enkla slumpförsök och slumpförsök i flera steg samt kunna uppskatta sannolikheter genom att studera relativa frekvenser

med omdöme använda olika lägesmått för statistiska material och kunna förklara skillnaden mellan dem samt känna till och tolka några spridningsmått

kunna planera, genomföra och rapportera en statistisk undersökning och i detta sammanhang kunna diskutera olika typer av fel samt värdera resultatet

kunna tolka, förenkla och omforma uttryck av andra graden samt lösa andragradsekvationer och tillämpa kunskaperna vid problemlösning

kunna arbeta med räta linjens ekvation i olika former samt lösa linjära olikheter och ekvationssystem med grafiska och algebraiska metoder

kunna förklara vad som kännetecknar en funktion samt kunna ställa upp, tolka och använda några icke-linjära funktioner som modeller för verkliga förlopp och i samband därmed kunna arbeta både med och utan dator och grafitande hjälpmedel.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven använder lämpliga matematiska begrepp, metoder och tillvägagångssätt för att formulera och lösa problem i ett steg.

Eleven genomför matematiska resonemang såväl muntligt som skriftligt.

Eleven använder matematiska termer, symboler och konventioner samt utför beräkningar på ett sådant sätt att det är möjligt att följa, förstå och pröva de tankar som kommer till uttryck.

Eleven skiljer gissningar och antaganden från givna fakta och härledningar eller bevis.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven använder lämpliga matematiska begrepp, metoder, modeller och tillvägagångssätt för att formulera och lösa olika typer av problem.

Eleven deltar i och genomför matematiska resonemang såväl muntligt som skriftligt.

Eleven gör matematiska tolkningar av situationer eller händelser samt genomför och redovisar sitt arbete med logiska resonemang såväl muntligt som skriftligt.

Eleven använder matematiska termer, symboler och konventioner på sådant sätt att det är lätt att följa, förstå och pröva de tankar som kommer till uttryck såväl muntligt som skriftligt.

Eleven visar säkerhet beträffande beräkningar och lösning av olika typer av problem och använder sina kunskaper från olika delområden av matematiken.

Eleven ger exempel på hur matematiken utvecklats och använts genom historien och vilken betydelse den har i vår tid inom några olika områden.

Kriterier för betyget Mycket väl godkänd

Eleven formulerar och utvecklar problem, väljer generella metoder och modeller vid problemlösning samt redovisar en klar tankegång med korrekt matematiskt språk.

Eleven analyserar och tolkar resultat från olika typer av matematisk problemlösning och matematiska resonemang.

Eleven deltar i matematiska samtal och genomför såväl munt-

ligt som skriftligt matematiska bevis.

Eleven värderar och jämför olika metoder, drar slutsatser från olika typer av matematiska problem och lösningar samt bedömer slutsatsernas rimlighet och giltighet.

Eleven redogör för något av det inflytande matematiken har och har haft för utvecklingen av vårt arbets- och samhällsliv samt för vår kultur.

■ Ämne: Naturkunskap

Ämnets syfte

Utbildningen i ämnet naturkunskap syftar till att beskriva och förklara omvärlden ur ett naturvetenskapligt perspektiv. Ämnet syftar också till förståelse av naturvetenskapens arbetssätt och resultat. Ämnets syfte är dessutom att ge naturvetenskapliga kunskaper för att kunna ta ställning i frågor som är viktiga för individ och samhälle som t.ex. genteknik, hållbar utveckling och energifrågor.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin undervisning i naturkunskap sträva efter att eleven

utvecklar sin förmåga att beskriva, förklara och förstå omvärlden ur ett naturvetenskapligt perspektiv,

utvecklar sina kunskaper om vetenskapliga undersöknings- och forskningsmetoder och om hur resultat kan presenteras,

utvecklar sin förmåga att förstå och använda naturvetenskapens språk och teoretiska begrepp,

utvecklar sin förmåga och sitt intresse att söka, kritiskt granska och tillgodogöra sig kunskap om aktuell forskning i naturvetenskap från olika informationskällor,

utvecklar ett förhållningssätt som präglas av ödmjukhet och respekt inför naturen och livets storhet,

utvecklar sin förmåga att tolka och kritiskt granska olika typer av information, delta i diskussioner i olika samhällsfrågor och ta ställning utifrån ett naturvetenskapligt och etiskt perspektiv,

utvecklar sina kunskaper om människan som en del av naturen och det ekologiska sammanhanget samt om kretsloppstänkandets roll för att minska samhällets miljöbelastning,

utvecklar sin förståelse av naturvetenskapens roll för samhällsutvecklingen.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

Dagens samhälle är i hög grad baserat på naturvetenskap och teknik. Därför har den enskilde behov av kunskaper i naturvetenskap både som individ och samhällsmedborgare. Energi-, miljö- och resursfrågor ställer till exempel krav på ett brett naturvetenskapligt kunnande.

Samtidigt ger naturvetenskapens snabba utveckling upphov till nya frågeställningar inte minst av etisk karaktär.

Den moderna naturvetenskapen präglas av uppdelning i många specialområden samtidigt som många frågeställningar kräver ett tvärvetenskapligt angreppssätt. Ämnet naturkunskap är ett tvärvetenskapligt ämne där naturvetenskapliga frågeställningar kan studeras ur flera perspektiv. Ämnets struktur är inte entydigt given men ämnet handlar om liv, materia och energi. Karaktäristiskt för ämnet är blandningen av teoretiska studier, observationer, experiment och fältstudier.

Ämnet behandlar också frågan om hur människans världsbild har förändrats genom växelverkan mellan teoribildning och praktiska forskningsresultat.

Ämnet naturkunskap är uppdelat i två kurser, Naturkunskap A som är ett kärnämne och Naturkunskap B.

Naturkunskap A bygger på elevens tidigare erfarenheter och på grundskolans utbildning eller motsvarande kunskaper. Kursen tar främst upp miljöfrågor, men även frågor kring ekologi, energi- och resursanvändning behandlas. Kursen anknyter till elevens studieinriktning. Naturkunskap A är en kärnämneskurs.

Naturkunskap B bygger på elevens tidigare erfarenheter och kunskaper från grundskolan eller motsvarande. Kursen behandlar människans biologiska, fysikaliska och kemiska vardag, materien, livets förutsättningar och utveckling samt organismens byggnad och funktion. Även betydelsen av en hälsofrämjande livsstil ingår i kursen, liksom etiska frågor – speciellt de som gäller den moderna genteknikens utveckling och utnyttjande. Naturkunskap B är gemensam kurs på samhällsvetenskapsprogrammet.

■ **Ämne: Naturkunskap**

Kurs: Naturkunskap A

Kurskod: NK1201

Poäng: 50

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

kunna göra observationer och enkla experiment samt kunna analysera och tolka resultaten

ha kunskap om den naturvetenskapliga världsbildens framväxt samt universums och jordens historia

kunna förstå skillnaden mellan påståenden grundade på fakta och värderande ståndpunkter inom naturvetenskapen, t.ex. när det gäller människans strålningsmiljö

ha fördjupat sin kunskap om ekosystems struktur och dynamik samt betydelsen av biologisk mångfald

ha kunskap om energiomvandlingar och energiformer samt begreppet energikvalitet

kunna beskriva naturliga kretslopp och av människan skapade materia- och energiflöden samt ha förståelse av termodynamikens lagar

kunna beskriva miljöproblem utifrån studieinriktning och aktivt delta i diskussioner om möjligheten att påverka utvecklingen

ha kunskaper om livsstilens betydelse för miljön och en hållbar ekologisk utveckling.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven utför med viss handledning experimentella och praktiska moment.

Eleven utför mätningar och undersökningar samt beskriver muntligt och skriftligt iakttagelser och resultat.

Eleven beskriver ekologiska fakta och begrepp samt redogör för resultat av några störningar i ekosystem.

Eleven diskuterar begreppen energi, energiomvandlingar och energiflöden.

Eleven ger exempel på globala och regionala miljöproblem och beskriver lokala miljöproblem till följd av vardaglig och yrkesmässig verksamhet.

Eleven diskuterar frågor som rör återanvändning och långsiktig resursanvändning.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven arbetar aktivt i undervisningens experimentella och praktiska moment.

Eleven analyserar idéer och värderingar utifrån såväl ett individperspektiv som ett natur- och samhällsvetenskapligt perspektiv.

Eleven diskuterar konsekvenser av olika praktiska ställningstaganden i energi-, miljö- och resursfrågor.

Kriterier för betyget Mycket väl godkänd

Eleven tillämpar ett naturvetenskapligt arbetssätt, planerar och genomför undersökande uppgifter, tolkar resultaten och värde-
rar kritiskt slutsatsernas giltighet och rimlighet.

Eleven använder, analyserar och integrerar införda begrepp, modeller och teorier.

■ Ämne: Religionskunskap

Ämnets syfte

Utbildningen i ämnet religionskunskap syftar till att ge möjligheter att reflektera över existentiella och etiska frågor ur olika perspektiv samt till att ge ökad förståelse för att andra kan komma till andra tolkningar än den egna.

Ämnet religionskunskap syftar till att ge kunskaper om trons innehåll och traditioner inom olika religioner och andra livsåskådningar och skapa medvetenhet om att begrepp, kunskaper och analysredskap behövs för att kunna värdera och ta ställning. Utbildningen ger därmed fördjupade kunskaper samt ökad förståelse för människor med olika religioner och livsåskådningar.

Behovet av en medveten etik baserad på en i samhället allmänt accepterad värdegrund blir allt tydligare både för den enskilde och för samhället. Syftet med ämnet är att ge kunskaper om olika uppfattningar i etiska frågor, som möter den enskilde i samhället, analyserade i ett individuellt och ett socialt perspektiv.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin undervisning i religionskunskap sträva efter att eleven

utvecklar sin personliga hållning i livs- och moralfrågor på grundval av kunskaper om olika traditioner och med respekt för grundläggande mänskliga rättigheter,

fördjupar sin förmåga att reflektera över och argumentera kring existentiella frågor som rör tro, etik och livsåskådning,

utvecklar sin förmåga att beskriva, analysera och förstå hur och varför levnadsvillkor, traditioner och samhällssystem samspelar med religion och livsåskådning,

utvecklar sina insikter i kristendomens och andra världsreligioners och livsåskådningars huvudtankar, värderingar, traditioner, uttrycksformer och urkunder,

utvecklar sin förståelse för hur religion och livsåskådning tar sig uttryck i människors sätt att tänka, skapa och handla,

fördjupar sin förtrogenhet med de språk, begrepp, berättelser och bilder som uttrycker religioners och livsåskådningars tolkningar av livet.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

Under medeltiden fick församlingsborna i den romersk-katolska kyrkan lära sig texter som formulerade den kristna tron. Efter reformationen baserades folkundervisningen på Luthers lilla katekes som ett centralt dokument om den kristna tron. I högre skolor hade man en kristendomsundervisning av bredare slag. Under 1800-talet vaknade kritiken mot en ensidig katekesundervisning dels av pedagogiska skäl, dels av ideologiska. I 1919 års undervisningsplan behandlades Luthers lilla katekes som ett historiskt dokument, representativt för sin tid. I stället fick studier av Bergspredikan i Nya testamentet en central roll som utgångspunkt för reflektion över en gemensam värdegrund i samhället.

Efter det att religionsfrihetslagen införts i Sverige 1951 blev kristendomsundervisningens roll i skolan problematisk. Under 1960-talet blev grundprincipen att skolans religionsundervisning skulle vara objektiv i den meningen att den sakligt och allsidigt skulle beskriva olika religioner och livsåskådningar. Denna grundprincip har sedan utvecklats vidare inom religionskunskapsundervisningen samtidigt som existentiella frågor om liv och död, ansvar och skuld, liksom etik- och moralfrågor, kommit att spela en allt viktigare roll inom ämnet.

Grundläggande i allt studium av religioner och andra livsåskådningar är frågor om tro och livstolkning, det vill säga frågor om verkligheten och världen, människan och värdena. I alla kulturer och i olika tider har människor gestaltat sitt behov av att tolka och tyda livet för att ge det en mening. Sådana tolkningsförsök har synliggjorts i samhällsbyggande, i arkitektur och stadsbyggnad, i bildkonst, musik och litteratur, i traditioner och berättelser. Olika typer av livstolkningar har tagit och tar sig uttryck i religioner och andra livsåskådningar. Detta behov blir alltmer aktuellt i dag och tar sig uttryck i en mångfald som förstärks genom ökande internationella kontakter och av ett växande mediautbud.

Ett samspel mellan kunskapsperspektiv och existentiella frågor gör ämnet konkret, verklighetsnära och personlighetsutvecklande. Innehållsligt kan man urskilja olika dimensioner, som en *historisk*, en *institutionell*, en *kulturell*, en *dimension om tro*, en *etikdimension* och en *genusdimension*. Den historiska riktar uppmärksamheten på den historiska bakgrunden till de fenomen som studeras och den institutionella fokuserar vilka institutioner i vårt samhälle som bestämt och bestämmer utvecklingen i dag inom kyrkor, samfund, religioner, och andra livsåskådningar. Den kulturella dimensionen studerar vad kristendomen och andra religioner och livsåskådningar har betytt för den kulturella utvecklingen, och trosdimensionen frågar efter religioners och andra livsåskådningars tro och idéer. Etikdimensionen visar hur olika inställningar i fråga om tro och livsåskådning bestämmer

synen på etiska frågor och genusdimensionen riktar uppmärksamheten på vilken roll religioner och andra livsåskådningar har vid utformningen av våra föreställningar om mäns och kvinnors värde och uppgifter. Dessa dimensioner kan bidra till att analysen av de studerade fenomenen vidgas och fördjupas. I dag ser man den etiska dimensionen som särskilt viktig vid studiet av religion och andra livsåskådningar. I Sverige har länge den tradition som förvaltas av kristen tradition och västerländsk humanism styrt tolkningen av värdegrunden. I ett alltmer mångkulturellt samhälle kan samma medvetenhet om vikten av en gemensam värdegrund också skapas utifrån andra religioner och livsåskådningar.

Den grundläggande utgångspunkten för studierna i religionskunskap är människan. Det är människan och människans situation som skall göras till föremål för studium, och de upplevelser och behov av livstolkning som hon har, skall stå i centrum. Övning i reflektion och kritiskt tänkande har en framträdande plats i ämnet när det gäller etiska frågor, omvärlds- och överlevnadsfrågor, behovet av en allmängiltig internationellt övergripande värdegrund, samt när det gäller hur religion och livsåskådning förhåller sig till kultur och samhälle. Både välbekanta traditioner och sådana nutida företeelser som exempelvis ungdomskultur och arbetsplatskultur, som inte omedelbart uppfattas ha en relation till religiös tro, andra livsåskådningar och etik, studeras inom ämnet. Vid sådana analyser spelar begreppsbyggnaden en viktig roll, både sådana begrepp som lyfter fram religiösa och livsåskådningsmässiga dimensioner och sådana som aktualiserar existentiella infallsvinklar.

Ämnet är uppdelat i två kurser. *Religionskunskap A* bygger på grundskolans utbildning eller motsvarande kunskaper. Kursen betonar etiska och moraliska frågor samt människors olika livstolkningar. Kursen skall visa att religion och livsåskådning är naturliga delar av samhällslivet och också ge förståelse för vad ett eget ställningstagande kan betyda för den personliga utvecklingen. Kursen skall anknyta till elevens studieinriktning. *Religionskunskap A* är en kärnämneskurs.

Religionskunskap B bygger på kurs A och breddar och fördjupar innehåll i *Religionskunskap A*. Utifrån vald studieinriktning och egna behov får eleverna möjligheter att vidareutveckla sina kunskaper och färdigheter på tros- och livsåskådningarnas område. *Religionskunskap B* är gemensam kurs inom kultur- och samhällsvetenskapsinriktningarna på samhällsvetenskapsprogrammet.

■ Ämne:	Religionskunskap
Kurs:	Religionskunskap A
Kurskod:	RE1201
Poäng:	50

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

kunna beskriva och förstå hur religion och livsåskådning tar sig uttryck i människors sätt att tänka och handla

känna till kristendomens och några andra världsreligioners och andra livsåskådningars grundläggande uttrycksformer, tro och idéer

kunna relatera religioners och andra livsåskådningars uttrycksformer, tro och idéer till problemsituationer i vardags- och yrkesliv

kunna samtala om problemsituationer i vardagen och i yrkeslivet utifrån en given etisk och moralisk utgångspunkt

kunna identifiera och ta ställning till sådant som befrämjar eller som strider mot grundläggande värden i samhället

kunna reflektera över andra människors olika sätt att tänka om liv, tro och etik

förstå vad de egna värderingarna betyder för självuppfattningen och för hur man uppfattar människor i sin omgivning.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven jämför riter, traditioner och levnadssätt i olika religioner och andra livsåskådningar.

Eleven redovisar sådana kunskaper om kristendomen och några andra världsreligioner och livsåskådningar som ökar förståelsen för olika livsmönster bland människor i den närmaste omgivningen.

Eleven samtalar kring problemsituationer i vardagen och i yrkeslivet utifrån ett givet etiskt och moraliskt tänkesätt.

Eleven värderar några företeelser i samhället som befrämjar eller som strider mot dess värdegrund.

Eleven relaterar sig till sammanhang som berör frågor om tro, livsåskådning och etik.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven ger exempel på religioners och andra livsåskådningars betydelse för individ och samhälle, nationellt och internationellt.

Eleven identifierar etiska problem i sin omgivning, tillämpar några enkla etiska resonemangsmodeller och motiverar med stöd av dessa sina egna ställningstaganden i kända och vardagliga situationer.

Eleven reflekterar enskilt och i grupp över vad tolerans gentemot olika människors sätt att se på tillvaron innebär.

Kriterier för betyget Mycket väl godkänd

Eleven upptäcker likheter och skillnader mellan kristendomens och några andra världsreligioners och livsåskådningars grundtankar och uttryckssätt och tillämpar dem på aktuella frågor såsom kvinno- och samhällssyn i ett aktuellt och ett historiskt perspektiv.

Eleven tillämpar olika etiska teorier inom religion och livsåskådning på närliggande situationer och på aktuella samhällsfrågor.

Eleven visar hur olika sätt att förhålla sig till olika livstolkningar medför konsekvenser för sättet att leva och handla.

Eleven argumenterar för ett eget sätt att tolka livet med respekt för att andra har rätt till sin livstolkning.

■ Ämne: Samhällskunskap

Ämnets syfte

Utbildningen i ämnet samhällskunskap syftar till att med demokratin som värdegrund bredda och fördjupa elevernas kunskaper om nutida samhällsförhållanden och samhällsfrågor. Ämnet syftar vidare till att ge eleverna ökade förutsättningar att aktivt delta i samhällslivet och en beredskap att hantera förändringar i samhället.

Ett annat syfte med ämnet samhällskunskap är att bidra med kunskaper om levnadsvillkoren i olika länder och samhällssystem. Därmed ger ämnet förutsättningar för eleverna att förstå de värden som ligger i en kulturell mångfald och att känna respekt för mänskliga rättigheter samt att kunna ta avstånd från olika former av förtryck.

I ett komplext samhälle med stort informationsflöde och snabb förändringstakt bidrar ämnet samhällskunskap med att utveckla ett kritiskt förhållningssätt. Detta innebär att utveckla förmågan att söka, granska, strukturera och värdera fakta från olika källor och medier samt kunna formulera sig och dra slutsatser.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin undervisning i ämnet samhällskunskap sträva efter att eleven

omfattar och praktiserar demokratins värdegrund och förstår hur olika perspektiv och ideologier ger olika sätt att uppfatta samhället,

utvecklar kunskap om och förståelse av det mångkulturella samhället,

utvecklar kunskap om och förståelse för olika grupper av nationella minoriteter,

utvecklar kunskaper om de mänskliga rättigheterna samt individens rättigheter och skyldigheter i samhället,

fördjupar sina kunskaper om och reflekterar över samarbete och konflikter i internationella relationer,

fördjupar sin förståelse av såväl det svenska som det internationella samhället i historisk belysning,

utvecklar kunskaper för att kunna ta ställning och agera i lokala, regionala och globala frågor som är av betydelse för ett ekologiskt hållbart samhälle,

utvecklar sin förmåga att kritiskt granska samhällsförhållanden samt sin förmåga att kunna se konsekvenser av olika handlingsalternativ för sig själv och för samhället,

utvecklar sin förmåga att formulera frågor, argumentera och uttrycka ståndpunkter samt utvecklar den egna förmågan att aktivt delta i samhällslivet och påverka samhällsutvecklingen,

utvecklar sin förmåga att använda olika metoder vid arbetet med samhällsfrågor och övas i ett alltmer vetenskapligt förhållningssätt.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

Ämnet samhällskunskap är till sin uppbyggnad och karaktär tvärvetenskapligt. Utifrån tankar i 1946 års skolkommision och viss försöksverksamhet infördes ämnet i läroplanen för gymnasiet och fackskolan år 1965. Tidigare hade samhällskunskapen ingått i historieämnet, som då officiellt benämndes ”historia med samhällslära”. Kärnan utgjordes av de akademiska ämnena statskunskap och nationalekonomi, men ämnet har successivt breddats med ämnen som sociologi, kulturgeografi och rättskunskap. Genom val av samhällsfrågor tydliggörs ämnets bredd och snabba föränderlighet. Detta innebär en systematisering och strukturering av studierna med sikte att skapa överblick och förståelse.

Kunskaper om samhällsfrågor och förståelse av samhället i tid och rum är centralt i ämnet. Vid studier av olika samhällsfrågor är politiska och ekonomiska aspekter väsentliga liksom användningen av begrepp som inflytande, makt, konflikt, ideologi, klass, intresse och påverkan. Ämnet samhällskunskap har också ett internationellt perspektiv och bidrar med kunskaper om globala överlevnadsfrågor. Globaliseringen innebär en sammanflätning av såväl ekonomier som kulturer och därmed ett ökat beroende mellan länder och behandlar frågor som berör rättvis fördelning och ett hållbart samhälle. En viktig aspekt är även kunskaper om nationella minoriteter och deras roll i samhället.

Samhällskunskap är ett aktualitetsämne, men innefattar också det nutida samhällets historia. En naturlig utgångspunkt vid val av studieobjekt skall vara samhällsfrågor. Härigenom skapas en förståelse för samhällets föränderlighet samtidigt som historiska tillbakablickar och framtidsvisioner bidrar till att bredda elevernas förståelse och analysförmåga. Genom att dessa samhällsfrågor skall väljas i samråd mellan lärare och elever övas eleverna i ett demokratiskt arbets- och förhållningssätt.

I det moderna samhället kommer information från skilda källor och genom flera olika medier. Att sovra och värdera budskap utifrån

kunskap om källornas art och olika mediers begränsningar är en viktig del i analysen. Att använda informationstekniken som ett pedagogiskt hjälpmedel vid studiet av olika samhällsfrågor men också att kunna lägga ett samhällsvetenskapligt och kritiskt perspektiv på utvecklingen inom detta område är centralt för ämnet. Vid bearbetning och analys av samhällsfrågor framhävs att olika utgångspunkter, perspektiv och ideologier ger skilda sätt att se på samhället och samhällsutvecklingen.

Studierna i samhällskunskap bygger på grundskolans utbildning eller motsvarande kunskaper. På gymnasieskolan omfattar ämnet fyra kurser.

I kursen *Samhällskunskap A* breddar och fördjupar eleverna sina kunskaper om och förståelse för samhället och dess historia genom studier av olika samhällsfrågor. Det historiska perspektivet och det nutida samhällets historia skall särskilt beaktas i de studieinriktningar där ämnet historia inte ingår. Kursen skall anknyta till elevens studieinriktning och möjligheterna till samverkan med andra ämnen och kurser bör tillvaratas för att nå programmets mål. Kursen är en kärnämneskurs.

Samhällskunskap B och *C* ger ytterligare breddning och fördjupning av utbildningen i ämnet. De samhällsfrågor som studeras blir mer komplexa. Härigenom tränas eleverna i arbetssätt och analyser som alltmer närmar sig det sätt som de vetenskaper som ligger till grund för ämnet arbetar efter. *Samhällskunskap B* är gemensam kurs inom samhällsvetenskapsinriktningen och *Samhällskunskap C* är valbar.

Kursen *Internationella relationer* tar upp internationella frågor ur olika aspekter och behandlar orsaker till och konsekvenser av den ökade globaliseringen. Kursen är valbar.

■ Ämne:	Samhällskunskap
Kurs:	Samhällskunskap A
Kurskod:	SH1201
Poäng:	100

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

ha kunskap om demokratins framväxt och funktion samt kunna tillämpa ett demokratiskt arbetssätt

kunna förstå hur politiska, ekonomiska, geografiska och sociala förhållanden har format och ständigt påverkar såväl vårt eget samhälle som det internationella samhället

kunna formulera, förstå och reflektera över samhällsfrågor ur såväl historiska som framtida perspektiv

kunna lägga etiska och miljömässiga perspektiv på olika samhällsfrågor

kunna använda olika kunskapskällor och metoder vid arbetet med samhällsfrågor

känna till hur åsikter och attityder uppstår samt vara medveten om hur värderingar och ställningstaganden formas.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven redogör för individens rättigheter och skyldigheter i samhället samt för de grundläggande mänskliga rättigheterna.

Eleven beskriver samhällsfrågor ur historiska och nutida perspektiv samt anger orsaker och konsekvenser till dessa.

Eleven söker, väljer ut och ställer samman fakta från olika källor.

Eleven redogör för och exemplifierar hur olika idéer och värderingar uppstår och formas i samhället.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven diskuterar och reflekterar över vikten av att leva efter rättigheter och skyldigheter i samhället samt de grundläggande mänskliga rättigheterna.

Eleven analyserar och värderar samhällsfrågor ur olika perspektiv.

Eleven värderar olika källor samt använder någon samhällsvetenskaplig metod.

Eleven analyserar idéer och värderingar utifrån såväl ett individ- som ett samhällsperspektiv.

Kriterier för betyget Mycket väl godkänd

Eleven drar slutsatser och föreslår lösningar på olika samhällsfrågor.

Eleven arbetar med olika typer av material, bedömer tillförlitligheten hos olika källor samt visar i sitt arbete ett kritiskt förhållningssätt till fakta, tolkningar och värderingar.

Eleven analyserar hur olika samhällsförhållanden påverkar och förklarar människors livsvillkor.

Ämnets syfte

Utbildningen i ämnet svenska syftar till att hos eleverna stärka den personliga och kulturella identiteten, att utveckla tänkandet, kreativiteten och förmågan till analys och ställningstagande. Den syftar vidare till att bidra till framgång i studierna och förmågan att kommunicera med andra.

För den personliga identiteten och för samhörigheten mellan människor har språket stor betydelse. Språket speglar skillnader och likheter mellan människor, deras personlighet, bakgrund, kön och intressen. Utbildningen i ämnet svenska syftar till att utveckla förmågan att tala och skriva väl samt att öka lyhördheten för andras språk och sätt att uttrycka sig i tal och skrift.

Den kulturella identiteten uttrycks bl.a. i språket och litteraturen. Mötet med språk, litteratur och bildmedier kan bidra till mognad och personlig utveckling. Utbildningen i ämnet svenska syftar till att ge eleverna möjligheter att ta del av och ta ställning till kulturarvet och att få uppleva och diskutera texter som både väcker lust och utmanar åsikter.

Språket är av grundläggande betydelse för lärandet och en väg till kunskap. Genom språket sker kommunikation med andra och genom läsning och eget skrivande tillägnar sig eleverna nya begrepp och lär sig att se sammanhang, tänka logiskt, granska kritiskt och värdera. Genom språket bildas kunskap och genom språket görs kunskapen synlig och hanterbar. Förmågan att reflektera över, förstå, värdera och ta ställning till företeelser i omvärlden växer. Svenskämnet har i samverkan med andra ämnen ett ansvar för att denna kunskapsutveckling sker och att eleverna ser en meningsfull helhet i sin utbildning, där den valda studieinriktningen är en utgångspunkt.

Att i tal och skrift kunna använda språket är således en förutsättning för studier och för att aktivt och ansvarigt kunna delta i samhällslivet. Det är därför ett viktigt uppdrag för skolan att skapa goda möjligheter för elevernas språkutveckling. Inom svenskämnet skall eleverna få rikligt med tillfällen att använda och utveckla sina färdigheter i att tala, lyssna, se, läsa och skriva och att möta olika texter och kulturyttringar.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin undervisning i svenska sträva efter att eleven

uppfattar en helhet i sin utbildning och kan tillägna sig nya begrepp, förstå sammanhang och tillämpa sina kommunikativa färdigheter inom olika ämnen och kunskapsområden som är aktuella för den valda studieinriktningen,

förstår språkets betydelse för identiteten och utvecklar förmågan att förstå sig själv och andra i ett kulturellt och historiskt sammanhang,

utvecklar en språklig säkerhet i tal och skrift och kan, vill och vågar uttrycka sig i många olika sammanhang, samt genom skrivandet och talet erövrar medel för tänkande, lärande, kontakt och påverkan,

utvecklar sin förmåga att bearbeta sina texter utifrån egen värdering och andras råd, breddar sin stilistiska förmåga och får pröva olika texttyper och konstnärliga uttrycksmedel,

fortsätter att utveckla den egna läskunnigheten, så att förmågan att tolka, kritiskt granska och analysera olika slag av texter, såväl skrift- som bildbaserade, svarar mot de krav som ställs i ett komplicerat och informationsrikt samhälle,

utvecklar sin förmåga att söka, sovra och bearbeta information från såväl muntliga som tryckta och digitala källor,

utvecklar sin fantasi och lust att lära genom att tillägna sig skönlitteratur i skilda former från olika tider och kulturer och stimuleras till att söka sig till litteratur och bildmedier som en källa till kunskap och glädje,

får möjlighet att utveckla en beläsenhet i centrala svenska, nordiska och internationella verk och att tillägna sig kunskap om författarskap, epoker och idéströmningar i kulturer från olika tider,

i dialog med andra uttrycker tankar, känslor och åsikter och reflekterar över existentiella och etiska frågor och fördjupar sin förståelse för människor med andra levnadsförhållanden och från andra kulturer,

genom olika texter och medier blir förtrogen med grundläggande demokratiska, humanistiska och etiska värden men också medveten om destruktiva krafter att reagera emot,

utvecklar kunskap om det svenska språket, dess ständigt pågående utveckling, dess uppbyggnad, ursprung och historia, samt utvecklar förståelse för varför människor skriver och talar olika,

uppövar sin förmåga att förstå talad och skriven norska och danska och får kännedom om litteratur, språk och språksituation i hela Norden inklusive minoritetsspråken i Sverige,

förvärvar insikt i hur lärande går till särskilt med avseende på språkets roll och lär sig att både på egen hand och tillsammans med andra använda erfarenheter, tänkande och språkliga färdigheter för att bilda och befästa kunskaper.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

I ämnet svenska behandlas språk och litteratur som en helhet. Kunskaper i och om språk och litteratur är ämnets huvudsakliga innehåll. Litterära, språksociologiska och språkteoretiska aspekter samspelar. Detta bidrar till ett fördjupat språkmedvetande och insikter i hur man använder språket i olika sammanhang samt till en större förståelse av litteraturen och en djupare kunskap om den. Att läsa, skriva, tala, se och lyssna blir meningsfullt när personliga, existentiella, etiska, historiska, framtidsinriktade eller andra frågor behandlas i undervisningen. Att tillägna sig och bearbeta texter behöver inte alltid innebära läsning utan även avlyssning, film, video etc. Ett vidgat textbegrepp innefattar förutom skrivna och talade texter även bilder.

Svenska är ett kommunikationsämne och att främja elevernas språkutveckling är en övergripande uppgift inom ämnet. De språkliga aktiviteterna är i sig också väsentliga kunskapsområden. Inom ämnet ryms teoretisk kunskap om att läsa, skriva, tala, samtala, lyssna samt kunskap om att tolka både text och bilder. Dessa kunskaper är viktiga för eleverna att ta till sig för att de skall kunna ta ansvar för att utveckla sin språkliga förmåga.

Att stödja alla elever i deras språkutveckling innebär samtidigt att stödja elevernas förmåga att tänka och lära. I ämnet svenska är det möjligt att i stor utsträckning utgå från elevernas önskemål, förutsättningar och erfarenheter och att ta hänsyn till de språkliga sammanhang som är väsentliga för den valda studieinriktningen.

Kärnämnet svenska är uppdelat i två kurser, Svenska A och Svenska B. Språk och litteratur utgör det väsentliga innehållet i båda kurserna, men tyngdpunkterna är olika. Det finns inom ämnet ytterligare tre karaktärsämneskurser: Svenska C – muntlig och skriftlig kommunikation, Litteratur och litteraturvetenskap samt Litterär gestaltning. Dessa kurser förutsätter kunskaper motsvarande Svenska A och kurserna kan antingen läsas efter Svenska B eller parallellt med Svenska B. Även elever som studerar svenska som andraspråk kan läsa karaktärsämneskurserna.

Kursen *Svenska A* bygger vidare på utbildningen i grundskolan eller på motsvarande förkunskaper och skall öka elevernas tilltro till

den egna språkliga förmågan. Tyngdpunkten ligger på elevens behov att kommunicera i tal och skrift, att vidareutveckla sin förmåga att läsa, lära och tänka. Läsning för lust och glädje, för självkänedom och för att finna det allmänmänskliga och allmängiltiga under olika tider ingår i kursen. Utbildningen skall anpassa innehåll och språkutvecklande arbetssätt med utgångspunkt från det program eller den studieinriktning som eleverna har valt. Eleverna skall ges tillfälle att fördjupa sig inom något område i ämnet svenska efter egna behov och vald studieinriktning. En sådan fördjupning kan t.ex. gälla att utveckla sin uttrycksförmåga i tal eller skrift, att sätta sig in i ett fackspråk eller ett visst slags texter som anknyter till studieinriktningen. Svenska A är en kärnämneskurs.

Kursen *Svenska B* breddar och fördjupar innehållet i Svenska A. Utifrån vald studieinriktning och egna behov får eleverna möjligheter att vidareutveckla sin språkliga förmåga. Läsning enligt elevernas önskemål ingår även i Svenska B, men litterära och andra texter fokuseras tydligare som kunskapskällor. Perspektivet vidgas ytterligare mot historien, samhället och framtiden. I kursen accentueras starkare hur språket och de texter som läses speglar sin tid och rådande samhällsförhållanden. Svenska B har jämfört med Svenska A en mer analytisk inriktning och ger eleverna möjligheter att utveckla en förståelse av både skrift- och bildbaserade texters djupare innebörd. Läsning, skrivande och förberett talande kombineras med samlande av material, planering och utformning av egna texter av olika typer. Källkritik och sovrning av information ingår i kursen. Svenska B är en kärnämneskurs.

Kursen *Svenska C – muntlig och skriftlig kommunikation* är en kurs som ger eleverna möjlighet att utveckla och finslipa kommunikativa färdigheter och former och förbereda för högskolestudiernas och yrkeslivets muntliga presentationer och formella skrivande. I kursen ingår också en introduktion av olika former av digital presentations-teknik. Eleverna får tillfälle att överblicka större kunskapsfält och genomföra större och självständigare muntliga och skriftliga uppgifter och utveckla ett alltmer vetenskapligt sätt att tänka och arbeta. I samband härmed övas källkritisk informationssökning i såväl tryckta källor som databaser av olika slag. Journalistiska, populärvetenskapliga och vetenskapliga texter i anknytning till både kärnämnen och karaktärsämnen studeras som mönstertexter. Tillämpningar och fördjupningar görs med hänsyn till elevernas intressen, studieinriktning och framtida behov. Svenska C – muntlig och skriftlig kommunikation är gemensam kurs på samhällsvetenskapsprogrammet.

Kursen *Litteratur och litteraturvetenskap* ger eleverna möjligheter dels att fördjupa sig i skönlitteraturens former och funktioner, dels att stifta bekantskap med grunderna i litteraturvetenskaplig metod. Fördjupningarna kan gälla t.ex. epoker, utomeuropeisk litteratur, genrer,

litterära riktningar och enskilda författarskap. Olika litteraturvetenskapliga perspektiv används vid studiet av texterna. I samband med detta studeras litteraturkritik och enklare litteraturteoretiska texter från olika tider. Litteraturläsningen och textanalysen bidrar till fördjupad insikt i hur litteraturen förhåller sig till samhället sett i historiskt perspektiv och till kulturella och estetiska strömningar. Värderingsfrågor ingår i kursen; begrepp som den litterära kanon, kvalitetslitteratur och populärlitteratur diskuteras. Litteratur och litteraturvetenskap är gemensam kurs inom kulturinriktningen på samhällsvetenskapsprogrammet.

Kursen *Litterär gestaltning* ger förutsättningar för att i samarbete och enskilt utveckla förmågan att i skrift ge litterär gestalt åt egna erfarenheter och uppslag. Studium av stilistik och berättarteknisk teori tillsammans med mönstertexter ger grundläggande kunskaper för att kunna experimentera med olika genrer, stilar, stilmedel och berättartekniska grepp. Kursen bidrar till insikt i den process som litterärt skapande innebär – från idé till färdig text. Litterär gestaltning är en valbar kurs.

Ämne:	Svenska
Kurs:	Svenska A
Kurskod:	SV1201
Poäng:	100

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

kunna förmedla åsikter, erfarenheter och iakttagelser i tal och skrift på ett sätt som är anpassat efter situationen och mottagaren

kunna i tal och skrift förmedla förhållanden och kunskaper som är viktiga för eleven själv och för den valda studieinriktningen

kunna tillgodogöra sig det väsentliga i en text som är relevant för eleven själv och för den valda studieinriktningen samt för eleven som samhällsmedborgare

kunna använda skrivandet som ett medel för att utveckla tänkande och lärande

kunna delta i samtal och diskussioner med olika syften och hålla anföranden inför en grupp på ett sätt som är anpassat efter situation och mottagare

kunna formulera egna tankar och iakttagelser och göra egna bedömningar vid läsning av saklitteratur och litterära texter från olika tider och kulturer

känna till några vanliga myter och motiv i litteraturen, vilka speglar frågor som har sysselsatt människor under olika tider

kunna tillämpa grundläggande regler för språkets bruk och byggnad samt vara medveten om skillnader mellan talat och skrivet språk

kunna inhämta, värdera och ta ställning till information och kunskap från bibliotek och databaser samt kunna använda datorer för att skriva och kommunicera

ha fördjupat sina kunskaper inom något område av svenskämnet utifrån intressen, behov eller vald studieinriktning.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven formulerar sig sammanhängande i tal och skrift i både formella och informella sammanhang med hänsyn till mottagaren.

Eleven håller korta muntliga anföranden inför grupp, deltar i samtal och diskussioner, följer grundläggande regler och bemödar sig om att bli förstådd.

Eleven rådfrågar vid behov språkliga handböcker, använder sig i skrift av grundläggande regler för språkets bruk och byggnad samt skiljer på talat och skrivet språk.

Eleven sammanfattar huvudinnehållet i olika slags texter.

Eleven läser både i utdrag och i sin helhet saklitterära och skönlitterära texter från olika tider och kulturer, sammanfattar innehållet och formulerar egna tankar och iakttagelser kring läsningen.

Eleven gör enklare informationssökningar på bibliotek och i databaser och resonerar om källornas tillförlitlighet.

Eleven använder dator för att producera egna texter och för att kommunicera med andra.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven argumenterar konstruktivt i gruppdiskussioner och håller intresseväckande och väl disponerade anföranden inför grupp.

Eleven skriver i huvudsak korrekt såväl berättande som utredande texter där tankegången klart framgår.

Eleven tillämpar i sitt skrivande sin kunskap om hur en skrivprocess går till.

Eleven läser även mer avancerade texter av olika slag, relaterar det lästa till sina kunskaper och erfarenheter och reflekterar över innehåll och form.

Eleven visar initiativ vid valet av olika slags informationskällor och granskar källorna kritiskt.

Kriterier för betyget Mycket väl godkänd

Eleven använder i såväl tal som skrift stilmedel som är effektfulla och slående och anpassar sitt budskap så att det både berör och förstås av mottagarna.

Eleven bearbetar självständigt och insiktsfullt sina texter utifrån sina teoretiska kunskaper om språk och litteratur.

Eleven gör jämförelser mellan olika tiders sätt att skildra olika motiv i skilda kulturer och relaterar dem till sin egen tid och sin egen livssituation.

■ **Ämne:** Svenska

Kurs: Svenska B

Kurskod: SV1202

Poäng: 100

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

kunna förmedla egna och andras tankar i tal och skrift, göra sammanställningar och utredningar samt dra slutsatser och föra fram argument, så att innehåll och budskap blir tydliga och anpassade till målgrupp och syfte

ha utvecklat skrivandet som ett medel för tänkande och lärande och som ett redskap i kommande studier och arbetsliv

kunna jämföra och se samband mellan litterära texter från olika tider och kulturer samt mellan texter med anknytning till vald studieinriktning

ha tillägnat sig och ha kunskap om centrala svenska, nordiska och internationella verk och ha stiftat bekantskap med författarskap från olika tider och epoker

kunna göra iakttagelser av och diskutera språkliga skillnader som exempelvis kan bero på ålder, kön, yrke, uppväxtort och bostadsort

känna till några väsentliga drag i hur det svenska språket har utvecklats från äldsta tider till våra dagar.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven samlar, sovrar och sammanställer med handledning material för muntlig och skriftlig framställning ur olika informationskällor, argumenterar och drar slutsatser i en form som är anpassad efter målgrupp och syfte.

Eleven tillägnar sig litterära texter från skilda epoker och kulturer via böcker, teater och film och påvisar samband och skillnader.

Eleven diskuterar innehåll, gestalter och bärande tankar i texterna och redovisar sina intryck i tal och skrift.

Eleven redogör för några betydelsefulla författarskap och idéströmningar.

Eleven redogör för huvuddragen i utvecklingen av svenska språket, gör iakttagelser och reflekterar över historiska och sociala språkskillnader och minoritetsspråkens ställning i Sverige.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven söker uppslagsrikt på egen hand relevant material för skriftlig och muntlig framställning samt granskar och värderar informationen.

Eleven planerar i tal och skrift sin framställning väl och förmedlar med stilistisk säkerhet i olika sammanhang erfarenheter, kunskaper och underbyggda åsikter på ett intresseväckande och övertygande sätt.

Eleven analyserar och tolkar självständigt litterära texter och använder sig av litterära begrepp.

Eleven reflekterar vid läsningen av texter över de samhällsliga och kulturella faktorer som format texten och över textens giltighet för vår tid.

Eleven gör iakttagelser om bildbaserade mediers uttrycksmedel och analyserar självständigt sådana medier.

Eleven exemplifierar olika varianter av det svenska språket som sociolekter, dialekter och stilnivåer samt redogör för minoritetsspråken och deras ställning i Sverige.

Eleven redogör för grunddragen i de europeiska språkens släktskap, ursprung och deras påverkan på svenska språket samt påvisar utifrån textstudier likheter och skillnader mellan de nordiska språken.

Kriterier för betyget Mycket väl godkänd

Eleven läser texter av många olika slag och diskuterar och analyserar texterna i förhållande till den miljö, den tid och det samhälle där de har uppstått.

Eleven tolkar bildspråk och uppfattar olika innebörder i lästa texter.

Eleven analyserar och bedömer i tal och skrift argumentationen i olika slags texter och medier och drar egna slutsatser.

■ Ämne: Svenska som andraspråk

Ämnets syfte

Utbildningen i ämnet svenska som andraspråk syftar till att elever med ett annat modersmål än svenska skall få möjligheter att utveckla god förmåga att kommunicera muntligt och skriftligt på svenska. Ämnets syfte är att stödja den speciella inlärningsprocess som tillägandet av ett andraspråk innebär och därmed hjälpa eleverna till en vid och varierad språkutveckling. Utbildningen i ämnet syftar till att eleverna skall få så goda kunskaper i svenska att de med fullt utbyte kan tillgodogöra sig utbildningen inom studieinriktningen, så att de kan klara sig i vidare studier, i arbetslivet och i samhällslivet.

För elever som har ett annat modersmål än svenska är utbildningen i svenska som andraspråk inte bara en väg till allt bättre språkbekännskap och språkutveckling utan ämnet syftar också till att fördjupa förståelsen av livet i Sverige, så att eleverna blir allt mer delaktiga i svenska förhållningssätt och traditioner. Varierande aspekter på samhällsliv och kultur skall därför återkommande integreras i språkutbildningen.

Utbildningen syftar till att eleverna skall lära sig att använda skrivandet för att tänka och lära. Litteraturläsningen skall – utöver att vara en källa till glädje, personlig utveckling och tillfredsställelse – öka elevernas medvetenhet om den betydelse skönlitteraturen har för språkutveckling och kulturförståelse.

Språket är av grundläggande betydelse för lärandet och en väg till kunskap. Genom språket sker kommunikation med andra och genom läsning och eget skrivande tillägnar sig eleverna nya begrepp och lär sig att se sammanhang, tänka logiskt, granska kritiskt och värdera. Genom språket bildas kunskap och genom språket görs kunskapen synlig och hanterbar. Förmågan att reflektera över, förstå, värdera och ta ställning till företeelser i omvärlden växer. Ämnet svenska som andraspråk har i samverkan med andra ämnen ett ansvar för att denna kunskapsutveckling sker och att eleverna ser en meningsfull helhet i sin utbildning, där den valda studieinriktningen är en utgångspunkt.

Att i tal och skrift kunna använda språket är således en förutsättning för studier och för att aktivt och med ansvar kunna delta i samhällslivet. Det är därför ett viktigt uppdrag för skolan att skapa goda möjligheter för elevernas språkutveckling. Inom ämnet svenska som andraspråk skall eleverna få rikligt med tillfällen att använda och utveckla sina färdigheter i att tala, lyssna, se, läsa och skriva och att möta olika texter och kulturyttringar.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin undervisning i svenska som andraspråk sträva efter att eleven

uppfattar en helhet i sin utbildning och kan tillägna sig nya begrepp, förstå sammanhang och tillämpa sina kommunikativa färdigheter på svenska inom olika ämnen och kunskapsområden som är aktuella för den valda studieinriktningen,

fördjupar förståelsen av språkets betydelse för identiteten och utvecklar förmåga att reflektera över sin tvåspråkighet,

utvecklar en språklig säkerhet i tal och skrift, vill, vågar och kan uttrycka sig på svenska i många olika sammanhang samt genom skrivandet och talet erövrar medel för tänkande, lärande, kontakt och påverkan,

utvecklar sin förmåga att bearbeta sina texter utifrån egen värdering och andras råd, breddar sin stilistiska förmåga och får pröva olika texttyper och konstnärliga uttrycksmedel,

fortsätter att utveckla den egna läskunnigheten på svenska, så att förmågan att tolka, kritiskt granska och analysera olika slag av texter, såväl skrift- som bildbaserade, svarar mot de krav som ställs i ett komplicerat och informationsrikt samhälle,

utvecklar sin förmåga att söka, sovra och bearbeta information från såväl muntliga som tryckta och digitala källor,

utvecklar sin fantasi och lust att lära genom att tillägna sig skönlitteratur i skilda former från olika tider och kulturer och stimuleras till att söka sig till litteratur och bildmedier som en källa till kunskap och glädje,

får möjlighet att utveckla en beläsenhet i centrala svenska och internationella verk och att tillägna sig kunskap om författarskap, epoker och idéströmningar i kulturer från olika tider,

i dialog med andra på svenska uttrycker tankar, känslor och åsikter och reflekterar över existentiella och etiska frågor och fördjupar sin förståelse för människor med andra levnadsförhållanden och från andra kulturer och även gör jämförelser med sin egen kulturbakgrund,

genom olika texter och medier blir förtrogen med grundläggande demokratiska, humanistiska och etiska värden men också medveten om destruktiva krafter att reagera emot,

utvecklar kunskap om det svenska språket, dess ständigt pågående utveckling, dess uppbyggnad, ursprung och historia samt utvecklar förståelse för varför människor skriver och talar olika,

utvecklar förmåga att göra jämförelser mellan sitt modersmål och det svenska språket,

förvärvar insikt i hur lärande går till, särskilt med avseende på språkets roll, och lär sig att på egen hand och tillsammans med andra använda erfarenheter, tänkande och språkliga färdigheter för att bilda och befästa kunskaper,

utvecklar kunskap om andraspråksinlärning och förmåga att inventera och beskriva sina kunskaps- och färdighetsbehov samt planera och utvärdera sin inlärning.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

Inlärningen av ett nytt språk är en långsiktig process som fortsätter även efter det att eleven avslutat sina studier. I ämnet svenska som andraspråk ingår därför att ge eleverna möjlighet att tillägna sig metoder och verktyg för andraspråksinlärning, så att de själva kan ta ansvar för att vidareutveckla sitt språk för att uppnå i det närmaste förstaspråksnivå i svenska. Därmed kan ämnet svenska som andraspråk även stödja utveckling mot aktiv tvåspråkighet.

Ämnet svenska som andraspråk karaktäriseras av att inlärningen av språket sker i det land där språket talas. Den omgivande svenskspråkiga miljön är en outtömlig resurs för ämnet. Med omgivningens talade och skrivna svenska som utgångspunkt finns stora möjligheter att utveckla goda inlärningsstrategier, så att en fortlöpande utveckling av kunskaper i svenska sker.

Ämnets huvudsakliga innehåll är språk och språkutveckling. De språkliga aktiviteterna att lyssna, tala, läsa och skriva på svenska ger kurserna deras struktur. Ämnet präglas av elevernas behov av att kunna kommunicera på svenska i krävande sammanhang. I högre grad än i svenska som modersmål ingår att lyssna, medvetet bygga upp ett rikt ordförråd, öka sin förståelse av grundläggande begrepp, lära sig avancerade begrepp och strukturer samt öva uttal för att kunna göra sig förstådda vid och förstå även en analyserande och utredande framställning.

Viktiga kunskapsområden är det svenska språket och den svenska litteraturen, med utblickar mot världslitteraturen. Att tillägna sig och bearbeta texter behöver inte alltid innebära läsning utan även avlyssning, film, video etc. Ett vidgat textbegrepp innefattar förutom skrivna och talade texter även bilder. Studiet av svenska texter i vid bemärkelse bidrar till kunskaper om svensk kultur och svenskt samhällsliv.

Ett kontrastivt perspektiv är centralt i utbildningen i svenska som andraspråk, dvs. jämförelser mellan det svenska språket och elevernas modersmål samt mellan kulturella och samhälleliga förhållanden i

Sverige och i ursprungslandet. Inom ämnet finns teoretisk kunskap om andraspråksinlärning.

Innehållet i ämnet svenska som andraspråk kan inte delas upp i moment som bygger på varandra i en given turordning. Karaktäristiskt för ämnet är att den språkutvecklande undervisningen måste följa en cyklisk progression, varvid kunskaperna om språkets olika komponenter, kultur och samhälle kontinuerligt vidgas och fördjupas under hela skoltiden.

Kärnämnet svenska som andraspråk är uppdelat i två kurser, Svenska som andraspråk A och Svenska som andraspråk B. De tre karaktärsämneskurser som ingår i ämnet svenska kan studeras även av elever med svenska som andraspråk: Svenska C – muntlig och skriftlig kommunikation, Litteratur och litteraturvetenskap samt Litterär gestaltning.

Kursen *Svenska som andraspråk A* bygger vidare på utbildningen i grundskolan eller motsvarande kunskaper och skall öka elevernas tilltro till den egna språkliga förmågan på sitt andraspråk. Tyngdpunkten ligger på elevens behov att kommunicera i tal och skrift på svenska, att tillämpa och vidareutveckla sin förmåga att läsa, lära och tänka. Läsning för lust och glädje, för självkännedom och för att vara en väg till förståelse av livet i Sverige ingår. Kursen skall öka elevernas tilltro till den egna förmågan att uttrycka sig på svenska. Den språkliga förmågan skall i olika arbets- och kommunikationsformer utvecklas till ett allt bättre redskap för tänkande och lärande genom att eleverna bereds tillfälle att arbeta med det svenska språket på ett undersökande och experimenterande sätt. Eleverna skall ges tillfälle att fördjupa sig inom något område i ämnet svenska som andraspråk efter egna behov och vald studieinriktning. En sådan fördjupning kan t.ex. gälla att utveckla sin uttrycksförmåga i tal eller skrift, att sätta sig in i ett fackspråk eller ett visst slags texter som anknyter till studieinriktningen. Svenska som andraspråk A är en kärnämneskurs som alternativ till Svenska A.

Kursen *Svenska som andraspråk B* breddar och fördjupar innehållet i Svenska som andraspråk A. Utifrån vald studieinriktning och egna behov får eleverna möjligheter att vidareutveckla sin språkliga förmåga. Läsning enligt elevernas önskemål ingår även i Svenska som andraspråk B, men litterära och andra texter fokuseras tydligare som kunskapskällor. Perspektivet vidgas ytterligare mot historien, samhället och framtiden. Svenska som andraspråk B har en mer analytisk inriktning, där både skrivandet och det förberedda talandet ingår med samlande av material, planering, bearbetning och utformning av egna texter. Vid sidan av utredande och analytiskt skrivande skall eleverna också få utveckla sitt personliga skrivande. Svenska som andraspråk B är en kärnämneskurs som alternativ till Svenska B.

Ämne:	Svenska som andraspråk
Kurs:	Svenska som andraspråk A
Kurskod:	SVA1201
Poäng:	100

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

vilja och våga använda det svenska språket för muntlig och skriftlig kommunikation i skiftande sammanhang och situationer

ha ett så rikt ordförråd att hon med hjälp av detta kan klart och tydligt förmedla åsikter, erfarenheter och iakttagelser i tal och skrift på ett sätt som är anpassat till situationen och mottagaren

kunna tillgodogöra sig det väsentliga i en text som är relevant för eleven själv och för den valda studieinriktningen och för eleven som samhällsmedborgare

kunna, med tydligt uttal och god språkbehandling, samtala om och diskutera aktuella frågor och sociala och kulturella företeelser, beskriva erfarenheter av sin kultur och jämföra med den svenska kulturen

kunna förstå längre muntliga och skriftliga framställningar och uppfatta hur språket anpassas till situation och mottagare

kunna använda skrivandet som ett medel för att utveckla tänkande och lärande

kunna formulera egna tankar och iakttagelser och göra egna bedömningar exempelvis vid läsning av texter av olika slag från olika tider och kulturer

kunna tillämpa grundläggande regler för språkets bruk och byggnad samt vara medveten om skillnader mellan talat och skrivet språk

kunna inhämta, värdera och ta ställning till information och kunskaper från bibliotek och databaser samt kunna använda datorer för att skriva och kommunicera

kunna använda lexikon, uppslagsböcker och digitala hjälpmedel som informationskällor

ha fördjupat sina kunskaper inom något område av ämnet svenska som andraspråk utifrån intressen, behov eller vald studieinriktning.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven kommunicerar muntligt och skriftligt och gör sig förstådd i både formella och informella sammanhang med ett för situationen tillräckligt ordförråd.

Eleven deltar i olika muntliga aktiviteter utan att uttal och grammatik försvårar förståelsen.

Eleven återger med stöd av ledfrågor innehållet i muntliga och skriftliga framställningar av skiftande slag och svårighetsgrad.

Eleven utnyttjar språkliga handböcker, använder sig i tal och skrift av grundläggande regler för språkets bruk och byggnad samt skiljer på talat och skrivet språk.

Eleven formulerar egna tankar och iakttagelser och jämför med stöd av ledfrågor texter från olika tider och kulturer.

Eleven gör enklare informationssökningar på bibliotek och i databaser och reflekterar över källornas tillförlitlighet.

Eleven använder dator för att producera egna texter och för att kommunicera med andra.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven kommunicerar muntligt med tydligt uttal och god språkbehandling och anpassar sig till situation och mottagare.

Eleven sammanfattar huvuddragen i muntliga och skriftliga framställningar av skiftande slag, kommenterar såväl skönlitterära som saklitterära texter samt relaterar dessa till sina kunskaper och erfarenheter.

Eleven skriver på ett relativt korrekt sätt texter av olika slag, använder ett ordval med avsedd abstraktionsnivå, varierar meningsbyggnaden samt disponerar så att tankegången klart framgår.

Eleven tillämpar i sitt skrivande sina kunskaper om hur en skrivprocess går till.

Eleven visar initiativ vid valet av olika slags informationskällor och resonerar om källornas tillförlitlighet.

Kriterier för betyget Mycket väl godkänd

Eleven visar språklig säkerhet och använder språket med känsla för stilistiska valörer i olika situationer.

Eleven befäster och utvidgar sitt ordförråd och förbättrar sin språkliga förmåga vad gäller språkriktighet och användning av idiomatiska uttryck.

Eleven läser olika slags texter och relaterar dessa till svenska förhållanden och till sina erfarenheter och upplevelser.

■ **Ämne:** Svenska som andraspråk

Kurs: Svenska som andraspråk B

Kurskod: SVA1202

Poäng: 100

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

vilja och kunna använda det svenska språket för muntlig och skriftlig kommunikation i olika situationer

känna till oskrivna regler och rollförväntningar i samtal och diskussioner i den svenska kulturen

ha ett rikt och varierat ordförråd

kunna uttrycka sig i tal och skrift på ett nyanserat och idiomatiskt språk för olika syften och mottagare samt kunna presentera klara och tydliga skriftliga och muntliga framställningar för olika målgrupper

kunna förmedla egna och andras tankar i tal och skrift, göra sammanställningar och utredningar samt dra slutsatser och föra fram argument, så att innehåll och budskap blir tydliga

ha utvecklat skrivandet som ett medel för tänkande och lärande och som ett redskap i studier och kommande arbetsliv

ha läst skönlitteratur från olika tider och kulturer med tyngdpunkt på svensk 1900-talslitteratur och kunna reflektera över texterna och i anknytning till dem skriva och samtala om egna och andras upplevelser, värderingar och levnadsvillkor

ha fördjupade kunskaper om det svenska språkets bruk och byggnad och god förmåga att tillämpa dessa kunskaper för att bearbeta och förbättra sitt eget språk

ha kännedom om och kunna diskutera språkliga skillnader i olika grupper i samhället och ha viss kännedom om svenska språkets historiska utveckling och särart i förhållande till andra språk.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven visar prov på ett rikt och varierat ordförråd, uttrycker sig klart och tydligt i tal och skrift och anpassar sitt språk för olika målgrupper.

Eleven sammanfattar, granskar kritiskt och reflekterar över innehållet i skriftliga och muntliga framställningar av varierande slag och uppmärksammar hur språkbruket varierar i olika situationer i den egna och i den svenska kulturen.

Eleven samlar, sovrar och sammanställer med handledning material ur olika informationskällor för muntlig och skriftlig framställning.

Eleven tillägnar sig litterära texter från skilda epoker och kulturer via böcker, teater och film och påvisar samband och skillnader.

Eleven diskuterar innehåll, gestalter och bärande tankar i texterna och redovisar sina intryck i tal och skrift.

Eleven reflekterar över svenska språkets släktskapsförhållanden och historiska utveckling.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven söker uppslagsrikt på egen hand relevant material för skriftlig och muntlig framställning samt granskar och värderar informationen.

Eleven förmedlar i tal och skrift med stilistisk säkerhet erfarenheter, kunskaper och underbyggda åsikter på ett intresseväckande och övertygande sätt.

Eleven analyserar och tolkar självständigt litterära texter och använder sig av litterära begrepp.

Eleven reflekterar vid läsningen över de samhällseliga och kulturella faktorer som format texten och över textens giltighet för vår tid.

Eleven beskriver likheter och skillnader mellan sitt modersmål och det svenska språket samt kulturellt och socialt betingade variationer i de båda språken

Kriterier för betyget Mycket väl godkänd

Eleven uttrycker sig i tal och skrift på ett idiomatiskt och korrekt språk och anpassar uttrycksättet efter innehåll, mottagare, syfte och situation.

Eleven analyserar och bedömer i tal och skrift argumentationen i olika slags texter och drar egna slutsatser.

Eleven analyserar språkliga variationer av såväl social som regional art och resonerar om variationernas effekter och syfte i olika kommunikativa sammanhang.

Eleven är bevandrad i texter av många olika slag och diskuterar och analyserar texterna i förhållande till den miljö, den tid och det samhälle där de har uppstått.

Ämnets syfte

Utbildningen i ämnet turism syftar till grundläggande kunskap om turismens utveckling och om rese- och turistindustrin. Ämnet syftar också till kunskap om yrken och arbetsuppgifter inom området och förståelse för turistyrkenas servicekaraktär. Ett syfte för ämnet är även att ge de kunskaper som krävs som grund för yrkesmässig verksamhet inom valt område samt att stimulera intresset för entreprenörskap och fortsatt lärande.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

Turismen är ingen ny företeelse. Redan under antiken fanns det personer som efterfrågade transporter, logi, mat och guider. Handel, dvs. utbyte av varor och tjänster, var då som nu ett skäl för resande. Idag talar vi om affärsturism. Vid sidan av affärsturism har alltid privat- och gruppresor varit viktiga inslag i näringen. De första kända gruppresorna startade 1841 i England i Thomas Cooks regi.

Idag är turistindustrin en mycket omfattande näring som sysselsätter ett stort antal människor i olika branscher. Gemensamt är att den levererar varor och tjänster avsedda för turism.

Turism omfattar varierande verksamheter som vanligtvis delas upp i sälja–resa–bo–äta–göra. Alla företag, organisationer samt all offentlig verksamhet inom rese- och besöksnäringen arbetar inom något av dessa fem verksamhetsområden. Inom kategorin sälja återfinns resebyråer, researrangörer och turistbyråer. Kategorin resa omfattar olika transportmedel såsom bil, tåg, flyg, färja och buss. Kategorin bo omfattar olika sätt att övernatta såsom hotell, stugbyar, campingplatser och vandrarhem likaväl som övernattningar i fritidshus eller hos släkt och vänner. Kategorin äta omfattar olika typer av matställen och restauranger. Inom kategorin göra återfinns olika typer av aktiviteter vilka kan locka en turist såsom natur- och kulturupplevelser.

Centralt för ämnet är kunskap om de olika turistföretagens verksamheter och arbetssätt samt samverkansformer med och mellan olika turistintressenter och intresseorganisationer. De internationella, nationella, regionala och lokala organisationerna och verksamheterna har stor betydelse för turismens utveckling.

Ett kunskapsområde av betydelse för ämnet är geografi i form av svensk och utländsk namngeografi för kunskap om resvägar och resmål. Andra viktiga områden är natur, kultur och miljö som behandlas med utgångspunkt i turism.

Goda språkkunskaper är väsentliga inte minst med tanke på ökad

globalisering. I ämnet ingår därför att utveckla det egna språket. Egenskaper som social och kulturell kompetens, flexibilitet, god samarbetsförmåga och god initiativförmåga är viktiga delar av ämnet turism.

Ämnet turism består av sju kurser.

Turism är gemensam kurs för barn- och fritidsprogrammet, handels- och administrationsprogrammet samt hotell- och restaurangprogrammet. I kursen behandlas begrepp och definitioner inom turistverksamhet samt turismyrkenas servicekaraktär.

Arbetsmarknad för turism behandlar förutsättningar för arbete inom rese- och turistindustrin. I kursen ingår hur serviceinriktat arbete planeras och genomförs med utgångspunkt i verklighetsanknutna situationer. Kursen är gemensam inom inriktningen turism och resor på handels- och administrationsprogrammet. Kursen bygger på kurserna Marknad för turism samt Turism – natur, kultur och miljö.

Marknad för turism behandlar marknadsföring av destinationer och produkter inom turistområdet. I kursen ingår också frågor kring tidtabeller och bokningssystem. Kursen är gemensam inom inriktningen turism och resor på handels- och administrationsprogrammet och bygger på Turism och resor.

Turism – natur, kultur och miljö behandlar sambanden mellan turismen och naturmiljön och tar även upp kulturförhållanden i Sverige och utomlands. Kursen är gemensam inom inriktningen turism och resor på handels- och administrationsprogrammet och bygger på kursen Turism och resor.

Turism och resor behandlar olika faktorer som möjliggör en resa. I kursen ingår också namngeografi och informationssökning. Kursen är gemensam inom inriktningen turism och resor på handels- och administrationsprogrammet och bygger på Turism.

Affärsresor ger kunskaper om planering och försäljning av affärsresor samt den affärsmarknad arbetsresenären ger upphov till. Kursen bygger på Turism och är valbar.

Fritidsturism behandlar rekreation och aktiviteter i samband med fritidsturism kopplad till natur och kultur. Kursen bygger på Turism och är valbar.

■ **Ämne:** Turism

Kurs: Arbetsmarknad för turism

Kurskod: TURI1202

Poäng: 200

Mål

Mål för kursen

Kursen skall ge fördjupad kunskap om och erfarenhet av serviceinriktade arbetsuppgifter inom rese- och turistindustrin. Kursen skall också ge fördjupad kunskap om förutsättningar och villkor för yrkesverksamhet och företagande inom turism och resor.

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

känna till olika yrkeskategorier och deras arbetsuppgifter inom rese- och turistindustrin

känna till organisationsformer inom olika delar av rese- och turistindustrin samt känna till förutsättningar för eget företagande inom rese- och turistindustrin

ha kunskap om rutiner, arbetsformer och policy inom rese- och turistindustrin

kunna planera, utföra och utvärdera arbetsuppgifter med hänsyn till kvalitetskrav och ekonomiska aspekter

kunna informera svenska och utländska turister på ett korrekt och serviceinriktat sätt

ha fördjupad kunskap om seder och bruk i olika länder

kunna använda olika programvaror anpassade för turistföretagen

kunna använda dator som hjälpmedel för att dokumentera och redovisa erfarenheter från turistföretag

kunna beskriva och presentera ett turistföretags verksamhet, inriktning, organisation, ekonomiska förutsättningar, produkt och marknad.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven förbereder, genomför och tar ansvar för serviceinriktade arbetsuppgifter inom rese- och turistindustrin.

Eleven använder med viss handledning datorn och andra hjälpmedel vid informations- och bokningshantering.

Eleven beskriver yrken, branschorganisationer och förutsättningar för eget företagande inom rese- och turistindustrin.

Eleven resonerar kring och exemplifierar seder och bruk i andra länder.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven drar egna slutsatser av rutiner, arbetsformer och policy inom rese- och turistindustrin.

Eleven använder olika programvaror anpassade till turistföretagen.

Eleven anpassar sina arbetsuppgifter till de krav den aktuella situationen ställer, analyserar och bedömer resultatet.

Kriterier för betyget Mycket väl godkänd

Eleven tar egna initiativ, väljer arbetsmetod och hjälpmedel och löser problem som uppkommer.

Eleven utvärderar resultat av olika aktiviteter och ger förslag till nya lösningar.

Eleven redogör för företagande inom turistnäringen med utgångspunkt i affärsidé, kvalitetskrav och ekonomi.

■ **Ämne:** Turism

Kurs: Marknad för turism

Kurskod: TURI1204

Poäng: 100

Mål

Mål för kursen

Kursen skall ge kunskap om marknader för turism och ge övning i analys av målgrupper. Kursen skall också ge grundläggande kunskap om handböcker samt informations- och bokningssystem inom turistindustrin. Ett mål för kursen är även att utveckla förmåga att arbeta på ett serviceinriktat sätt.

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

känna till marknadsföring av destinationer och produkter av turismkaraktär

känna till kvalitetsbegrepp inom turistnäringen

kunna definiera olika målgrupper och vad som skiljer vid val av resor och marknadsföringsåtgärder

känna till transportmedel, boende och aktiviteter samt kunna föreslå lämpliga alternativ för enskild resenär eller målgrupp

känna till informations- och bokningssystem inom rese- och turistnäringen

kunna läsa och använda tidtabeller och annat informationsmaterial från turistföretag

känna till förutsättningar för företagande inom rese- och turistindustrin

känna till olika yrkeskategorier inom rese- och turistindustrin.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven redogör för marknadsföring inom olika turismsegment och ger exempel på målgrupper och målgruppsbehov.

Eleven ger exempel på lämpliga transportmedel, resmål och turisminriktade aktiviteter utifrån målgruppsbehov.

Eleven väljer och hämtar fakta ur informationsmaterial för tillämpning i olika arbetsuppgifter.

Eleven arbetar på ett serviceinriktat sätt.

Eleven ger exempel på kvalitetsarbete och kvalitetsbegrepp inom turistnäringen.

Eleven redogör för förutsättningar för företagande inom rese- och turistindustrin.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven analyserar olika målgruppers val av resor.

Eleven använder och tolkar informations- och bokningssystem inom turistindustrin.

Kriterier för betyget Mycket väl godkänd

Eleven använder olika källor och tekniker för insamling, bearbetning, analys och presentation av marknadsföringsåtgärder inom rese- och turistnäringen.

Eleven analyserar kvalitetsbegrepp inom turistnäringen och gör egna reflektioner om marknadsföring inom rese- och turistindustrin.

■ **Ämne:** Turism

Kurs: Turism

Kurskod: TURI1205

Poäng: 50

Mål

Mål för kursen

Kursen skall ge grundläggande kunskap om turism och om olika roller inom turistverksamheten. Kursen skall också ge kunskap om turismens utveckling och framtidsmöjligheter samt en översikt av svenska och utländska geografiska namn. Ett mål för kursen är även att skapa medvetenhet om betydelsen av god service och kundinriktat uppträdande.

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

ha kunskap om begrepp, definitioner och verksamhetsområden lokalt och nationellt

ha kännedom om historik, utveckling och framtida möjligheter inom turism

ha kännedom om rese- och turistindustrin samt deras intresseorganisationer i Sverige och internationellt

ha kännedom om svenska och utländska geografiska namn med tyngdpunkt på resvägar och resmål

förstå betydelsen av och kunna diskutera formerna för en miljövänlig turismutveckling

känna till metoder för att söka, samla in och sammanställa material från rese- och turistindustrin

känna till datortillämpningar inom verksamhetsområdet

kunna informera och agera på ett korrekt och serviceinriktat sätt samt kunna anpassa sitt språk efter situationen

ha förmåga att skapa ett positivt arbetsklimat.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven agerar korrekt och serviceinriktat samt ger exempel på god service inom turism.

Eleven använder vanliga begrepp och definitioner samt ger exempel på geografiska namn av betydelse inom turistindustrin.

Eleven beskriver verksamhetsområden och utveckling inom turismen.

Eleven använder informationsmaterial från rese- och turistindustrin och sammanställer med viss handledning information inom turismområdet.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven bearbetar och använder information från rese- och turistindustrin för olika arbetsuppgifter inom turism.

Eleven ger exempel på och värderar miljövänlig utveckling inom turism.

Kriterier för betyget Mycket väl godkänd

Eleven utför arbetsuppgifter i samarbete med andra och på egen hand samt diskuterar faktorer som leder fram till ett bra resultat.

Eleven diskuterar och redovisar egna slutsatser om turismens utveckling och framtida möjligheter.

■ **Ämne:** Turism

Kurs: Turism – natur, kultur och miljö

Kurskod: TUR1206

Poäng: 100

Mål

Mål för kursen

Kursen skall ge fördjupad kunskap om geografiska namn och begrepp av betydelse inom rese- och turistindustrin. Kursen skall stimulera intresset för frågor kring natur, kultur, miljö och resurshushållning ur lokalt, nationellt och internationellt turismperspektiv.

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

känna till förutsättningar för turism i Sverige och i andra länder

ha kunskap om de svenska landskapens sevärdheter samt känna till de mest besökta turistländernas historia, kultur och religion med utgångspunkt i turism och resor

kunna ge exempel på positiva och negativa miljöeffekter av turism i natur- och kulturlandskap

känna till miljöarbete inom turistindustrin vad gäller hotell, transportföretag och researrangemang

känna till kretsloppstänkande och bakgrunden till miljövänlig turism

inse vikten av och kunna arbeta på ett ur miljö- och hälsosynpunkt säkert sätt.

kunna samla in och tolka geografisk information från kartor, geografiska tabeller, handböcker och andra informationskällor för att självständigt kunna bearbeta och presentera fakta och information

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven beskriver förutsättningar för natur- och kulturturism i Sverige och andra länder.

Eleven hämtar faktauppgifter ur kartor och geografiska tabeller för beskrivning av sevärdheter och turistmål.

Eleven ger exempel på kretsloppstänkande och miljöarbeten inom turistindustrin.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven tolkar geografiskt informationsmaterial och bearbetar information om de svenska landskapen och de mest besökta turistländerna.

Eleven redovisar egna slutsatser kring miljöfrågor och förutsättningar för miljöarbete inom turistindustrin.

Kriterier för betyget Mycket väl godkänd

Eleven beskriver och exemplifierar resurshushållning ur lokalt, nationellt och internationellt turistperspektiv.

Eleven använder olika källor och tekniker för insamling, bearbetning, analys och presentation av informationsmaterial kring natur-, kultur- och miljöturism.

■ **Ämne: Turism**

Kurs: Turism och resor

Kurskod: TURI1207

Poäng: 50

Mål

Mål för kursen

Kursen skall ge fördjupad kunskap om turism, dess olika målgrupper och vanliga resvägar och resmål. Kursen skall även utveckla förmåga att med hjälp av dator söka, samla och sammanställa information för att kunna planera, kalkylera och genomföra resor.

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

känna till likheter och skillnader mellan målgrupper och syften vad gäller turistresor

ha fördjupad kunskap om svenska och utländska geografiska namn med tyngdpunkt på resvägar och resmål

kunna förstå och använda vanliga svenska och engelska uttryck inom resebransch och turism

ha fördjupad kunskap om metoder för att söka, samla in och sammanställa information från rese- och turistindustrin samt kunna använda datorer som hjälpmedel vid utformning av presentationsmaterial

ha kunskap om infrastrukturens betydelse för turismens utveckling

känna till lagar, förordningar, skatteregler och internationella regler som gäller vid resor och turism

ha utvecklat förmåga att söka, samla och sammanställa information för planering av och kalkyler för turist- och affärsresor.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven ger exempel på faktorer av betydelse för målgruppers val av resor och resmål.

Eleven använder datorstöd och hämtar nödvändiga basfakta om resor och resmål i branschmaterial, fackböcker och databaser.

Eleven sammanställer information och gör enkla kalkyler för resor.

Eleven använder fackuttryck för väsentliga aktiviteter och begrepp på svenska och engelska.

Eleven beskriver viktiga nationella och internationella lagar och förordningar inom området.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven tar fram information och sammanställer och planerar resealternativ.

Eleven planerar och utarbetar ramar för turist- och affärsresor utifrån givna förutsättningar.

Kriterier för betyget Mycket väl godkänd

Eleven analyserar och använder olika källor för planering av turist- och affärsresor för grupper.

Eleven gör kalkyler för turist- och affärsresor samt utformar, redovisar och utvärderar presentationsmaterial för ett resmål.

Poängplan för nationella och specialutformade program i gymnasieskolan

Ämne	gymnasiepoäng
Ämnen som i nedan angiven omfattning ingår i alla nationella och specialutformade program (Kärnämnen)	
Svenska/Svenska som andraspråk	200
Engelska	100
Matematik	100
Idrott och hälsa	100
Samhällskunskap	100
Religionskunskap	50
Naturkunskap	50
Estetisk verksamhet	50
Ämnen genom vilka programmet får sin karaktär inklusive projektarbete om 100 gymnasiepoäng	1 450
Individuella val	300
Summa gymnasiepoäng	2 500

Handels- och administrationsprogrammet 2000:07

För varje nationellt program
innehåller programhäftet följande

- programmål
- kommentar till programmålet
- programmets struktur
- kursplaner och betygskriterier för
gemensamma kurser och kurser i
inriktningarna
- Hur hänger allt ihop – nationella
styrdokument och lokalt friutrymme?

Varje häfte innehåller också en
CD-rom med samtliga kursplaner och
betygskriterier.

FRITZES
OFFENTLIGA
PUBLIKATIONER

POSTADRESS 106 47 STOCKHOLM
FAX 08-690 91 91, TELEFON 08-690 91 90
E-POST order.fritzes@liber.se
INTERNET www.fritzes.se
ISBN 91-38-31677-3

